

T.C.
AVRASYA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÖNETİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE VE SUUDİ ARABİSTAN'DA KIZ ÇOCUKLARININ HUKUKİ VE
SOSYAL KONUMLARININ ÇOCUK HAKLARI BAĞLAMINDA
KARŞILAŞTIRILMASI**

Hatice SAĞLAM

Yüksek Lisans Tezi

Temmuz, 2024

TRABZON

T.C.
AVRASYA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÖNETİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE VE SUUDİ ARABİSTAN'DA KIZ ÇOCUKLARININ HUKUKİ VE
SOSYAL KONUMLARININ ÇOCUK HAKLARI BAĞLAMINDA
KARŞILAŞTIRILMASI**

Hatice SAĞLAM

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Murat GENÇ

Yüksek Lisans Tezi

Temmuz, 2024

TRABZON

TEZ ONAY FORMU

Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı tezli yüksek lisans programı öğrencisi Hatice SAĞLAM tarafından Dr. Öğr. Üyesi Murat GENÇ yönetiminde hazırlanan “**Türkiye ve Suudi Arabistan’da Kız Çocuklarının Hukuki ve Sosyal Konumlarının Çocuk Hakları Bağlamında Karşılaştırılması**” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 22/07/2024 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Oy Birliği / Oy Çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Ünvan Ad SOYAD	Görev	Red	Kabul	
Doç. Dr. Pınar AYDOĞAN	Jüri Başkanı			
Doç. Dr. Harun YÜKSEL	Jüri			
Dr. Öğr. Üyesi Murat GENÇ	Jüri			

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN SAYFASI

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulguların analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

İMZA

Hatice SAĞLAM

Tarih

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans tezi olarak kız çocuklarının haklarıyla ilgili bir konuyu seçtim. Bu seçimimin nedeni kız çocuk haklarının sağlıklı toplumların geleceğinde büyük önem taşıyor olmasına inanmamdır. Uluslararası çocuk hakları kapsamında ele alınan çalışmam hem çocuk haklarının nasıl korunduğunu hem de ülke özelinde nasıl gelişebildiğini gösterdiği kanaatindeyim. Haklar meselesinde evrensel olan ile yerel olan arasındaki çelişkilere ve bunlar arasındaki karşılıklı etkilişimlere öncelik verdim. Bu sebeple eser, Türkiye ve Suudi Arabistan'da kız çocuklarının hukuki ve sosyal haklarının karşılaştırmalı olarak ele alan önem amaçlamaktadır.

Çalışmam, çocuk hakları kavramının tarihsel gelişimini ve günümüzdeki uygulamalarını gözden geçirip irdeledi. Osmanlı Devleti'ndeki çocuk haklarından başlayıp, Türkiye ve Suudi Arabistan'daki çocuk haklarının tarihsel arka planını göz önüne sererek bu iki ülkenin çocuk haklarına yaklaşımını ve uygulamalarını karşılaştırmaya çalıştım. Her iki ülkedeki kız çocuk haklarının hangi gelişmeleri içerdiğini daha iyi sergilemek amacıyla Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni referans olarak aldım. Bu referans sistemine göre her iki ülkede bu hakların nasıl nasıl uygulandığını daha somut olarak göstermeyi amaçladım. Ayrıca Türkiye ve Suudi Arabistan'da çocuk haklarına ilişkin hukuki metinlerin nasıl uygulandığını, bu uygulamaların evrensel standartlarla ne ölçüde uyumlu olduğunu ve pratikte ne gibi sorunların ortaya çıkabildiğini analiz etmeye gayret ettim. Çalışma, iki ülke çocuk hakları mevzuatının, toplumsal ve hukuki yapılarındaki farklılıklardan nasıl etkilendiğini ortaya koymakla kalmamış, bu farklılıkların, çocuk haklarının korunmasında daha fazla uluslararası ve ulusal iş birliği gerektirdiğini de göstermiştir.

Bu araştırmanın ortaya çıkmasında, oluşturulmasında ve tamamlanmasında emeği geçen herkese teşekkür etmeyi borç bilirim. Lisansüstü eğitimimde birikimlerinden yararlandığım, Avrasya Üniversitesi Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı'ndaki tüm hocalarıma şükranlarımı sunarım. Tez sürecinde beni yönlendiren, değerli katkıları ve entelektüel rehberliği ile çalışmamın olgunlaşmasına büyük katkıda bulunan danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Murat Genç'e içten teşekkürlerimi sunarım. Titiz çalışması, yenilikçi bakış açısı ve yol gösterici yaklaşımı, tezimin şekillenmesinde kritik rol oynamıştır.

Verdiği cesaret ve öğrettikleriyle yeni perspektifler kazandırmış ve ilham kaynağı olmuştur.

Yüksek lisans dönemimin ilk yılında, araştırma konusunun belirlenmesinde ve araştırma sürecindeki inceliklerde, tez yazım tekniklerindeki derin bilgi ve deneyimiyle bana yol gösteren Doç. Dr. Adil Calap’a çok değerli katkılarından ötürü içten teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmalarımaya yürekten verdikleri destekten dolayı ve her zaman maddi-manevi yanımda hissettiğim, çalışma azmim ve gayretimın kaynağı olan, çalışmanın tüm aşamalarında sevgisini ve ilgisini esirgemeyen değerli aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER	VI
ÖZET	IX
ABSTRACT	X
ŞEKİLLER LİSTESİ	XI
TABLolar LİSTESİ	XII
KISALTMALAR LİSTESİ	XIII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	6
ÇOCUK KAVRAMI VE ÇOCUK TEMEL HAKLARI	6
1.1. Çocuk Kavramı	6
1.2. Çocuk Hakları	7
1.2.1. Yaşama Hakkı	8
1.2.2. Gelişme Hakkı	9
1.2.3. Korunma Hakkı	10
1.2.4. Katılım Hakkı	11
1.3. Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi	11
1.3.1. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi (1924)	13
1.3.2. Çocuk Esirgeme Kurumları Birliği Çocuk Hakları Bildirgesi (1948)	14
1.3.3. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi (1959)	14
1.3.4. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989)	14
1.4. Osmanlı İmparatorluğunda Kız Çocuk Haklarının Kısa Tarihi	16
İKİNCİ BÖLÜM	19
TÜRKİYE’DE ÇOCUK HAKLARI VE KIZ ÇOCUKLARININ KONUMU	19
2.1. Türkiye’de Çocuk Hakları ve Tarihsel Gelişimi	19
2.1.1. 1920 Öncesi Süreç	20
2.1.2. 1920-1960 Arası Süreç	20
2.1.3. 1960 Sonrası Süreç	22

2.2. Türkiye’de Çocuk Hakları ve Hukuki Durum.....	23
2.2.1. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çalışmaları	25
2.2.2. İl Çocuk Hakları Komiteleri	26
2.2.3. Ulusal Çocuk Forumları	27
2.2.4. Yerel Yönetimlerin Çalışmaları	28
2.2.5. TBMM Çocuk Hakları Komitesi Çalışmaları	29
2.2.6. Kamu Denetçiliği Kurumu	29
2.2.7. Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi.....	30
2.3. Türkiye’de Kadın Hakları ve Kadının Konumu Parantezinde Kız Çocuklarının Durumu	31
2.4. Türkiye’de Kız Çocuklarının Hukuki Konumu	32
2.4.1. Evlilik Yaşı	33
2.4.2. Ceza Hukuku Kapsamında Çocuk Hakları.....	33
2.4.3. Eğitim Hakkı	34
2.4.4. Çocuk İstismarı ve İhmal.....	34
2.4.5. Uluslararası Sözleşmelere Katılım	36
2.5. Türkiye’de Kız Çocuklarının Sosyal Konumu	37
2.6. Son Dönemde Türkiye Çocuk Hakları Karnesi.....	37
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	40
SUUDİ ARABİSTAN’DA ÇOCUK HAKLARI VE KIZ ÇOCUKLARININ KONUMU	40
3.1. Suudi Arabistan’da Çocuk Hakları ve Tarihsel Gelişimi	40
3.1.1. Çocuk Hakları Anayasası	40
3.1.2. Çocuk Koruma Birimi	41
3.1.3. Seyahat Kısıtlamalarının Kaldırılması	41
3.1.4. Ceza Yasası Reformları	42
3.1.5. Evlilik Yaşı Yasası	43
3.2. Suudi Arabistan’da Çocuk Hakları ve Hukuki Durum	43
3.3. Suudi Arabistan’da Kadın Hakları ve Kadının Konumu Parantezinde Kız Çocuklarının Durumu.....	44

3.4. Suudi Arabistan’da Kız Çocuklarının Hukuki Konumu	44
3.4.1. Evlilik Yaşı	45
3.4.2. Ceza Hukuku Kapsamında Çocuk Hakları.....	46
3.4.3. Eğitim Hakkı	47
3.4.4. Çocuk İstismarı ve İhmal.....	47
3.4.5. Uluslararası Sözleşmelere Katılım	48
3.5. Suudi Arabistan’da Kız Çocuklarının Sosyal Konumu.....	48
3.6. Çocuk Hakları Konusundaki Eleştiriler	49
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
TÜRKİYE VE SUUDİ ARABİSTAN’DA KIZ ÇOCUKLARININ HUKUKİ VE SOSYAL KONUM AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI.....	50
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	62
KAYNAKÇA	65
EKLER	82
Ek-1. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme	82
ÖZGEÇMİŞ	92

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, uluslararası çocuk hakları kapsamında Suudi Arabistan ile Türkiye’de kız çocuklarının hukuki ve sosyal konumunu irdelemektir. Bu kapsamda öncelikle çocuk hakkı kavramının ne olduğu ve geçmişten günümüze nasıl evirildiği araştırılmıştır. Akabinde Türkiye ve Suudi Arabistan’da çocuk haklarını daha iyi anlamak için ortak tarihsel kökene başvurularak Osmanlı Devleti’nde kız çocuklarının konumu mercek altına alınmıştır. Bilahare Türkiye ve Suudi Arabistan devlet yapısı ile sosyal yapı arasındaki ilişkiler, çocuk hakları bağlamında örneklerle okuyucuya aktararak konunun tarihsel arkaplanına ışık tutulmuştur. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada literatür taraması yoluyla elde edilen veriler karşılaştırmalı yöntemle analiz edilmiştir. Çocuk haklarına ilişkin genel mevzuatın ülkelerin gelişim istikametine bağlı olarak birbirinden ne kadar farklı şekilde ilerlediğini gösteren Çocuk Hakları Genel Referans Çerçevesi iki ülkeye özeldir. Bu durum söz konusu ülkelerde çocuk hakları ihlallerinin ortadan kaldırılması için hem Birleşmiş Milletler hem de ulusal çapta daha fazla iş birliğine ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Literatürde Türkiye ve Suudi Arabistan’daki çocuk haklarının sosyokültürel dinamikler bağlamında karşılaştırmalı olarak ele alınmadığı göze çarpmaktadır. Çalışmalar genellikle eğitim, öğretim ve hukuk tabanlı incelemelerle sınırlı kalmıştır. Bu tez, iki ülkenin çocuk hakları uygulamalarını dini, sosyolojik ve kültürel perspektiflerden değerlendirerek mevcut literatüre yeni bir boyut kazandırmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin her iki ülkedeki uygulamalarını karşılaştırmalı olarak incelenmesi literatürdeki önemli bir boşluğu dolduracaktır. Suudi Arabistan ve Türkiye, uzun yıllar aynı imparatorluk çatısı altında yaşamalarına rağmen, dini, yönetsel ve toplumsal farklılıkları nedeniyle çocuk hakları uygulamalarında birbirinden ayrılmaktadır. Bu iki ülke, çocuk hakları konusunda da belirgin farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkların sebeplerini, her iki ülkenin özgün sosyolojik yapısında, dini inançlarında ve kültürel koşullarında aramak gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Hakları, Kız Çocukları, Birleşmiş Milletler, Türkiye, Suudi Arabistan.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the legal and social position of girls in Saudi Arabia and Turkey within the scope of international children's rights. In this context, first of all, what the concept of children's rights is and how it has evolved from past to present has been investigated. Subsequently, in order to better understand children's rights in Turkey and Saudi Arabia, the position of girls in the Ottoman Empire was examined by referring to the common historical roots. Subsequently, the relations between the state structure and social structure of Turkey and Saudi Arabia are explained to the reader with examples in the context of children's rights, shedding light on the historical background of the subject. In the study where qualitative research method was used, the data obtained through literature review were analyzed by comparative method. The General Reference Framework for Children's Rights, which shows how the general legislation on children's rights progresses differently depending on the development direction of the countries, is specific to two countries. This situation shows that more cooperation is needed both at the United Nations and national level to eliminate child rights violations in these countries. It is noteworthy that in the literature, children's rights in Türkiye and Saudi Arabia are not discussed comparatively in the context of sociocultural dynamics. Studies have generally been limited to education, training and law-based investigations. This thesis aims to add a new dimension to the existing literature by evaluating the child rights practices of the two countries from religious, sociological and cultural perspectives. In this context, a comparative examination of the practices of the United Nations Convention on the Rights of the Child in both countries will fill an important gap in the literature. Although Saudi Arabia and Turkey have lived under the same empire for many years, they differ from each other in their child rights practices due to their religious, administrative and social differences. These two countries also show significant differences regarding children's rights. The reasons for these differences must be sought in the unique sociological structure, religious beliefs and cultural conditions of both countries.

Keywords: Children's Rights, Girls, United Nations, Turkey, Saudi Arabia.

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1: Çocuk Hakları İl Komiteleri Genel İşleyiş ve Oluşum Hata! tanımlanmamış.	Yer işareti
Şekil 2: Cinsiyetlere Göre Okul Tamamlama Oranlarının Değişimi Hata! tanımlanmamış.	Yer işareti

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1: Türkiye ve Suudi Arabistan Arasındaki Farklılıklar	58
Tablo 2: Türkiye ve Suudi Arabistan Arasındaki Benzerlikler	61

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	:	Avrupa Birliği
BM	:	Birleşmiş Milletler
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi

GİRİŞ

Çocuk, en genel anlamda 18 yaşına kadar olan her insan olarak değerlendirilmektedir. Ancak sosyal yaşamda insanların birbirlerine karşı tutumları toplumdan topluma farklılıklar gösterir. Bu nedenle çocukluk olgusunun kültürel boyutuna bağlı olarak çocuğun anlaşılmasında genel bir tanım yapmanın mümkün olmadığı görülmektedir (Öktem, 2012: 5). Dolayısıyla “çocuk” kavramının anlaşılmasında genel bir bütünlüğün olmadığı, tanımlarda farklılıkların olduğu göze çarpmaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde çocuk, erken yaşta reşit olma durumu hariç on sekiz yaşına kadar olan her insan şeklinde ifade edilmiştir (UNICEF, 2017: 30). Türk Dil Kurumu’na göre çocuk ise bebeklik ve erginlik dönemi arasındaki kız veya erkek insan yavrusudur (TDK, 2023). Dede çocuğu, gözlem yapıp sürekli sorular sorarak çevresini anlamlandırmaya çalışan, masum ve eşsiz bir varlık olarak tanımlamaktadır (Dede, 2021: 44). Beter ise çocuğu, insan hayatının ilk dönemini oluşturan, gelişen bir yapıya sahip ve yetişkinler tarafından korunmaya ihtiyacı bulunan masum kişiler şeklinde tanımlamaktadır (Beter, 2010: 3). Psikolog Vygotsky, çocukları sosyal etkileşim ve kültürel bağlam içinde ele alır. Ona göre çocuklar, öğrenmeyi sosyal etkileşim yoluyla, özellikle de yetişkinler ve akranlarıyla etkileşim içinde geçirdikleri zaman diliminde gerçekleştirirler. Dilin, kültürün ve sosyal etkileşimin çocukların zihinsel gelişiminde kilit bir rol oynadığını vurgular (Mahn, 2003: 120). Freud ise çocukluk dönemini kişilik gelişiminin temelini atan bir evre olarak görür. Ona göre çocukluk dönemi, bireyin alt benlikleri olan id, ego ve süperegö arasındaki dinamiklerin şekillendiği bir zaman dilimidir (Pervanidou ve Chrousos, 2007: 413).

Uluslararası çocuk hakları, çocukların tüm dünyada sahip olduğu hakları koruyan ve onlara sağlıklı, güvenli ve eğitilmiş bir çocukluk sunmayı amaçlayan bir dizi belge ve anlaşmalardan oluşan bir çerçevedir. Bu haklar, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme” ile temsil edilmektedir (Alston ve ark., 2005: 5).

Uluslararası çocuk hakları, temel prensipleri ve çocuklara sağlanması gereken hakları belirleyen bir dizi önemli madde içerir. Bu haklar, her çocuğun adil bir şekilde yaşama hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı, oyun ve dinlenme hakkı, ifade özgürlüğü ve düşünceye katılma hakkı, aile birleşimi hakkı gibi temel konuları kapsar. Bu haklar çocukların korunması,

gelişimleri için uygun şartlara erişimleri ve toplum içinde eşit bir şekilde değer görmeleri amacıyla oluşturulmuştur (Verhellen, 2015: 47). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, dünya genelinde çocukların yaşamlarını iyileştirmek ve onları olası zararlara karşı korumak amacıyla ülkeleri yükümlülük altına alır. Sözleşme, çocuk haklarına saygı gösterilmesi, korunması ve çocukların gelişimleri için uygun şartlara erişimlerini sağlamak amacıyla ülkeler arasında iş birliği yapmayı teşvik eder. Çocukların özel ihtiyaçları, etnik kökenleri, dil ve kültürleri ne olursa olsun, her çocuğun temel haklara eşit erişim hakkı vardır (Gran, 2017: 94). Uluslararası çocuk hakları, dünya genelinde çocukların refahını artırmak ve toplumların geleceğini olumlu yönde etkilemek amacıyla evrensel bir adım olarak kabul edilmiştir. Ancak bu hakların tam olarak uygulanması için devam eden çabalar ve bilinçlendirme çalışmaları önerilmektedir. Çocuk haklarına saygı, çocukların korunması ve desteklenmesi küresel bir sorumluluk olarak değerlendirilir. Bu hakların tam anlamıyla hayata geçirilmesi için toplumların birlikte çalışması gerektiği vurgulanır (Dağ ve ark., 2015: 2).

Uluslararası alanda çocuk haklarının gelişmesi ve evrensel yasal kodlara büründürülmesi Türkiye'ye de yansımıştır. Türkiye'de kız çocuklarının hukuki ve sosyal konumu, tarihsel, kültürel ve yasal faktörlerin etkisi altında şekillenmiştir. Ülkede genel olarak kadın hakları ve cinsiyet eşitliği konusunda önemli adımlar atılmış olsa da günümüzde kız çocukları halen zorluklarla karşılaşabilmektedir. Hukuki perspektiften incelendiğinde, ülkemizde kız çocuklarının hakları, genel olarak çocuk haklarına dayanmaktadır (Kaymaz, 2010: 337). Türk Medeni Kanunu ve Türk Ceza Kanunu, çocukların yaşama, sağlık, eğitim ve özel hayatlarına saygı gibi temel haklarını korumayı amaçlamaktadır. Ancak, uygulamada sistematik bir işleyişin olmadığı ve yasaların tam anlamıyla uygulanması konusunda zorluklar yaşandığı belirtilmektedir. Eğitim konusunda, Türkiye'de kız çocuklarına eğitim hakkı tanınmış olsa da kırsal bölgelerde ve göçmen aileler arasında bu hakka ulaşma konusunda engellerle karşılaşılabilir (Polat, 2016: 152). Erken yaşta evlilik, çocuk işçiliği gibi sorunlar özellikle kırsal kesimde yaşayan kız çocuklarını etkileyen önemli meseleler olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'de kız çocuklarının hakları sosyal açıdan ele alındığında, toplumsal normlar ve kültürel faktörlerin kız çocuklarının yaşamlarını etkileyebilen bir pozisyon yarattığı gözlenmektedir. Aile içi roller, cinsiyetçi beklentiler ve farklı bölgelerdeki geleneksel normlar, kız çocuklarının eşit fırsatlara erişimini sınırlayabilmektedir (Berktaş ve ark., 204: 15). Ancak, Türkiye'de kadın haklarına dair farkındalık arttıkça, toplumun genelinde cinsiyet eşitliği konusundaki görüşler

de günden güne değişmektedir. Zira son yıllarda Türkiye'de kadın haklarına ve cinsiyet eşitliğine dair önemli adımlar atılmıştır. Yasal düzenlemelerde yapılan değişiklikler, toplumsal bilincin artması ve kadın hakları savunucularının çabaları, kız çocuklarının hukuki ve sosyal konumunu iyileştirmeye yönelik olumlu gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Ancak bu alanda daha fazla çaba sarf edilmesi, eğitim, sağlık ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında daha geniş kapsamlı politikaların oluşturulması gerekmektedir.

Suudi Arabistan'a bakıldığında kız çocukların hukuki ve sosyal konumunun, geleneksel kültür, İslam hukuku (Şeriat) ve toplumsal normlar gibi faktörlerin etkisi altında şekillendiği görülmektedir. Bu faktörler, Suudi Arabistan'da kadın hakları ve cinsiyet eşitliği konularında özellikle dikkate alınması gereken önemli dinamikleri oluşturmaktadır. Hukuki açıdan, Suudi Arabistan'da kız çocuklarının hakları, genellikle İslam hukuku ile belirlenmektedir (Almihdar, 2009: 5). Suudi Arabistan kendi hukuk sistemini Şeriat temelinde kurmuştur. Bu sistem, bazı durumlarda kadınların haklarını sınırlayan kısıtlamalar içermektedir. Örneğin, kız çocukları için evlilik yaşının düşük olması ve veli izni olmadan tüm hukuki işlemleri gerçekleştirememeleri kız çocukların hukuki konumunu etkileyen önemli hususlar arasında yer almaktadır. Sosyal açıdan bakıldığında ise, Suudi Arabistan toplumunda kadınların rolü ve kız çocuklarının beklentileri, geniş aile yapıları, geleneksel normlar ve kültürel değerler tarafından belirlenmektedir. Kadınların kamu alanında sınırlı görünürlüğü, çeşitli mesleklerde çalışma olanaklarının kısıtlanması gibi faktörler, kız çocuklarının gelecekteki sosyal konumlarını etkilemektedir (Alsweel, 2007: 11; Rizvi ve Hussain, 2022: 139).

Son yıllarda Suudi Arabistan'da, özellikle şu an vekil olarak adı geçen Prens Muhammed bin Selman'ın liderliğinde, kadın hakları konusunda reformlar ve değişiklikler yapılmıştır. Kadınlara araç kullanma hakkı verilmiş, belirli spor etkinliklerine katılım imkanları genişletilmiştir. Ancak, bu reformların bazıları halen eleştirilmektedir. Geleneksel normlar ile modernleşme arasındaki denge ülkede devam eden bir tartışma konusudur. Suudi Arabistan'da kız çocuklarının hukuki ve sosyal konumu hem yerel kültürel dinamikler hem de uluslararası normlar ve beklentiler arasında bir denge oluşturmaya çalışan bir sürecin parçasıdır. Bu ülkedeki gelişmeler, kız çocuklarının haklarına yönelik daha fazla adımların atılması ve toplumun daha geniş bir katılımını sağlamak için çabaların devam etmesin gerektiği önerilmektedir (Andersson ve Togelius, 2011: 43).

Yukarıda da açıklandığı üzere, Türkiye ve Arabistan gibi farklı coğrafyalarda bulunan kız çocuklarının hukuki ve sosyal konumları, uluslararası çocuk hakları bağlamında karşılaştırıldığında önemli farklılıklar gösterdiği görülmektedir. İki ülkenin kültürü, aile yapısı, tarihsel arka planı ve sosyo-ekonomik yapısı, kız çocuklarının yaşamlarını etkileyen bir dizi faktöre neden olmaktadır. Türkiye'de, Cumhuriyet döneminde kadın haklarına yönelik önemli adımlar atılmış, bu da kız çocuklarının eğitime daha fazla vurgu yapılmasına ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bilincin artmasına yol açmıştır. Türk yasaları, kız çocuklarının eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimini güvence altına almış, çocuk işçiliğini yasaklamış ve erken yaşta evliliklere sınırlamalar getirmiştir. Ancak, Türkiye'nin her kesiminde aynı düzeyde çocuk haklarına uygunluk sağlanmış değildir. Özellikle kırsal bölgelerde yaşayan kız çocukları, aile gelir düzeyi, geleneksel normlar ve coğrafi faktörler nedeniyle eğitim ve sağlık hizmetlerine daha az erişim sağlayabilmektedir. Arabistan'da ise, toplumun genel yapısı, İslam hukuku, geniş aile yapıları ve kabile kültürü, kız çocuklarının sosyal ve hukuki konumunu etkilemektedir. Arabistan'da kadınlar uzun bir süre boyunca sınırlı haklara sahip olmuş, ancak son yıllarda ülkede kadın hakları konusunda önemli değişiklikler yaşanmıştır. Yukarıda ifade edildiği şekilde 2019 yılında kadınlara araç kullanma ve seyahat etme hakkının verilmiş olsa da veli izni olmadan evlenme veya seyahat etme hakları sınırlıdır. Bu kısıtlamalar, uluslararası çocuk hakları sözleşmeleri ile çelişmektedir. Türkiye ve Arabistan arasındaki farklılıkların birçoğu sosyolojik, kültürel ve dini kökenlere dayanmaktadır.

Bu çalışmada uluslararası çocuk hakları kapsamında Suudi Arabistan ile Türkiye'de kız çocuklarının hukuki ve sosyal konumunun irdelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda derinlemesine bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Literatürdeki boşluk, Türkiye ve Suudi Arabistan'daki çocuk haklarının sosyokültürel dinamikler bağlamında karşılaştırmalı olarak ele alınmamasıdır. Çalışmalar genellikle eğitim, öğretim ve hukuk tabanlı incelemelerle sınırlı kalmıştır. Bu tez, iki ülkenin çocuk hakları uygulamalarını dini, sosyolojik ve kültürel perspektiflerden değerlendirerek mevcut literatüre yeni bir boyut kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin her iki ülkedeki uygulamalarını karşılaştırmalı olarak inceleyerek literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Mevcut literatür incelendiğinde ülkeler özelinde iki ülkenin karşılaştırılmasından ziyade diplomatik ve ticari ilişkileri üzerinde durulmuştur. Algan (2020), çalışmada çocuk haklarının anayasa hukuku açısından rejim incelemesi gerçekleştirmiştir. Yine çocuk hakları ağırlıklı olarak eğitim öğretim veya sosyal

hizmetler konusunun inceleme alanı olarak sınırlı kalmıştır. Kız çocukları ise kadın haklarından bağımsız tıp/sağlık alanında gelişimsel ergenliğe özgü problemlerde ya da spor ve din alanındaki çalışmalarda incelenmiştir (Almihdar, 2009; Tanrıverdi, 2013; Ata, 2017)

Çalışmanın ilk bölümünde çocukluk kavramı ve çocuk temel hakları, ikinci bölümde Türkiye’de çocuk hakları ve kız çocuklarının konumu, üçüncü bölümde Suudi Arabistan’da çocuk hakları ve kız çocuklarının konumu, dördüncü ve son bölümde ise Türkiye ve Suudi Arabistan’da kız çocuklarının hukuki ve sosyal konumu karşılaştırılarak incelenmiştir. Çalışmanın yanıt aradığı temel sorular, tarihsel açıdan bakıldığında uzun süre aynı imparatorluk geçmişini deneyimleyen Türkiye ve Suudi Arabistan’daki kız çocuklarının hukuki ve sosyal açıdan konumları arasındaki benzerlik ve farklılıklar neler olduğu ve bunların hangi sebeplere dayandığı üzerine yoğunlaşmaktadır.

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmanın altyapısını oluşturan literatür taraması İngilizce ve Türkçe kaynaklar kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda iki ülkenin anayasaları, çocuk ve kadın haklarıyla ilgili kanunlar, devletlerarası sözleşmeler, BM sözleşmeleri ve diğer hukuki metinler ile her iki ülke ulusal basınında yayımlanan konu ile alakalı haberler taranmıştır. Akabinde elde edilen veriler, karşılaştırmalı yöntem kullanarak analiz edilmiştir. Çalışmanın İslam dininin farklı mezhebin benimsen başka ülkeler (İran İslam Cumhuriyeti gibi) perspektifinden incelenerek geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK KAVRAMI VE ÇOCUK TEMEL HAKLARI

1.1. Çocuk Kavramı

Çocuk kavramı hem hukuki hem de sosyal perspektiflerden ele alındığında, toplumun genel normları ve hukuki çerçevesi içinde incelenen önemli bir konudur. Hukuki anlamda çocuk, genellikle yasalar tarafından belirlenen bir yaş sınırı içinde bulunan bireyleri ifade eder. Bu yaş sınırı ülkeden ülkeye değişiklik gösterse de genellikle 18 yaş olarak kabul edilir (Levesque, 2014: 39). Çocuk haklarına dair uluslararası belgeler, çocukların korunması, eğitimi, sağlığı ve güvenliği gibi temel konularda haklara sahip olduklarını vurgular. Hukuki perspektifte çocuk kavramı, aynı zamanda çocukların yasal olarak korunması ve ebeveynleri, yasal sorumlulukları olan diğer yetişkinler ve devlet tarafından güvence altına alınması anlamına gelir. Çocuk istismarı, sömürüsü ve ihmali gibi durumlarla mücadele eden yasalar, çocukların güvenliğini sağlamak adına çeşitli tedbirler içerir. Hukuki sistem, çocukların çıkarlarını ve haklarını koruyarak toplumun geleceğini güvence altına almayı amaçlar (Huntington ve Scott, 2019: 1372). Sosyal açıdan çocuk ise toplumun en savunmasız ve etkilenen gruplarından birini temsil eder. Sosyal perspektif, çocukların aileleri, eğitim sistemleri ve toplumları içinde nasıl şekillendiklerini ve nasıl etkilendiklerini inceler (Stern, 2017: 18). Bu bağlamda çocuklar, eğitim, kültürel değerler, normlar ve sosyal beklentilere maruz kalan bireyler olarak görülür. Toplum, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümesini, eğitim almasını ve potansiyellerini en üst düzeye çıkarmasını desteklemekle sorumludur. Sosyal perspektif, çocukların aileleri, okulları ve diğer sosyal çevreleriyle olan etkileşimlerini ve bu etkileşimlerin çocukların kişisel ve sosyal gelişimlerine nasıl katkıda bulunduğunu ele alır (Sağlam ve Aral, 2016: 44; Stern, 2017: 19).

Çocuk kavramı, hukuki ve sosyal perspektiflerde birbirini tamamlayan iki önemli boyut içerir. Hukuki sistem, çocukları yasalarla korurken, toplum da çocukların sağlıklı bir ortamda büyümelerini desteklemekle yükümlüdür. Bu iki perspektifin entegrasyonu, toplumun çocukların haklarına saygı göstererek ve onları koruyarak adil ve sürdürülebilir bir yapı oluşturmaya katkıda bulunmaktadır.

1.2. Çocuk Hakları

Çocuk hakları ya da Avrupa Konseyi'nin ifadesiyle “çocukların insan hakları”, çocuğun fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimini henüz tamamlamamış olmalarından hareketle özel korumaya gereksinim duymalarının bir sonucu olarak uluslararası kuruluşların girişimleriyle geliştirilmiş ve ulusal mevzuatlarca da tanınmış temel haklardır (Karakaş ve Çevik, 2016: 890). Gültekin ve arkadaşlarına göre çocuk hakları, çocukların doğuştan sahip olduğu onları koruma altına alan haklardır (Gültekin ve ark., 2016: 971).

Dünya genelinde çocuk hakları, insan hakları evreninde önemli bir alanı temsil eder ve çocukların yaşam, gelişim ve güvenliğini sağlamak amacıyla bir dizi uluslararası belge ve anlaşma tarafından güvence altına alınmıştır. Çocuk hakları kavramı, çocukların toplum içinde birey olarak kabul edilmesini ve onlara özel koruma ve destek sağlanmasını içerir (Nieuwenhuys, 2008: 6). Çocuk hakları, insanlık tarihindeki evrim sürecinde giderek daha fazla önem kazanan bir konu olmuştur. İnsan hakları evreninde özel bir yere sahip olan çocuk hakları, çocukların yaşamlarını etkileyen çeşitli alanlarda koruma, gelişim ve katılım haklarını içerir. Uluslararası alanda çocuk hakları konusundaki en önemli belge, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'dir. 1989 yılında kabul edilen bu sözleşme, çocukları her türlü ayrımcılıktan korumayı, yaşam, sağlık, eğitim, kültürel katılım gibi temel hakları güvence altına almaktadır. Sözleşme, dünya genelinde birçok ülke tarafından onaylanmış ve uygulanmıştır (Coppock ve Gillett-Swan, 2016: 371).

Çocuk hakları, yaş, cinsiyet, etnik köken gibi unsurlardan bağımsız olarak tüm çocuklara eşit bir şekilde tanınan temel hakları ifade eder. Bu haklar, çocukların yaşamlarını sürdürülebilir bir şekilde devam ettirebilmeleri, eğitim almaları, sağlıklı bir çevrede büyümeleri ve düşünce özgürlüğüne sahip olmaları gibi alanları kapsar (Anne Bentley, 2005: 112). Çocuk işçiliği, çocuk istismarı, zorla askerlik gibi olumsuz uygulamalara karşı mücadele, çocuk hakları bağlamında uluslararası toplumun ortak bir çabasıdır. Çocuk hakları, sadece devletlerin değil, aynı zamanda sivil toplum kuruluşları, medya ve bireylerin de dikkatini çekmiş ve çocukları koruma amacıyla birçok projenin oluşturulmasına yol açmıştır (Liebel, 2023: 23). Ancak, dünya genelinde hala birçok çocuk, yoksulluk, çatışma bölgeleri, göç, sağlık sorunları gibi zorluklarla karşı karşıyadır. Bu nedenle, çocuk haklarına duyulan hassasiyet ve bu hakların uygulanması konusundaki çabaların artırılması, küresel bir sorumluluk olarak önemini korumaktadır (Karakaş ve Çevik, 2016: 889).

Dünya’da çocuk hakları, sadece belirli bir coğrafi bölgede değil, tüm insanlık için ortak bir değer ve sorumluluk alanıdır. Çocukların güvenliği, sağlığı, eğitimi ve katılımı, bir toplumun sürdürülebilir gelişimi için temel bir unsur olup, tüm dünya vatandaşlarının bu haklara saygı göstermeye ve çocukların refahını desteklemeye yönelik çabalarını birleştirmesi gerekmektedir (Liebel, 2023: 24).

1.2.1. Yaşama Hakkı

Yaşama hakkı, evrensel çocuk hakları içindeki en temel ve vazgeçilmez haklardan biridir. Bu hak, her çocuğun doğduğu andan itibaren var olan bir hak olup, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümesi, gelişimi ve topluma katılımı için temel bir teminattır (Dağ ve ark., 2015: 2). Yaşama hakkı, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’de açıkça ifade edilen ve tüm dünya ülkeleri tarafından kabul edilen bir ilkedir. Sözleşme, her çocuğun yaşama hakkına sahip olduğunu ve devletlerin çocukları bu haktan yoksun bırakacak her türlü uygulamadan kaçınmaları gerektiğini vurgular. Bu temel hak, çocukların sağlıklı bir yaşam sürmeleri için gerekli olan çeşitli unsurları içerir (Vandenhoe, 2015: 29). Bu unsurlar arasında sağlıklı beslenme, temiz içme suyu, uygun konut, eğitim ve tıbbi bakım gibi faktörler yer almaktadır. Bu hak, çocukların sadece biyolojik olarak hayatta kalmasını değil, aynı zamanda sağlıklı bir şekilde gelişmelerini ve potansiyellerini en üst düzeye çıkarmalarını da kapsar (Biggeri ve Karkara, 2014: 21).

Yaşama hakkının ihlali, çocukların geleceğini ciddi şekilde etkileyebilir. Çocuklar, yaşama hakkına sahip olmadıkları durumlarda beslenme yetersizliği, hastalıklar ve diğer tehlikelerle karşı karşıya kalabilirler. Bu da onların fiziksel ve zihinsel gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilir, eğitim haklarına erişimlerini sınırlandırabilir ve toplumsal katılımlarını zorlaştırabilir (Fidan ve Özaydın, 2019: 363). Yaşama hakkı, sadece bireysel bir hak olmanın ötesine geçerek toplumsal bir sorumluluğu da içerir. Devletler, bu hakkın korunması ve geliştirilmesi için gerekli olan altyapıyı oluşturmali, ayrımcılığa karşı mücadele etmeli ve ekonomik, sosyal ve kültürel hakların korunmasını sağlamalıdır. Sonuç olarak, bu bilgiler ışığında yaşama hakkı, evrensel çocuk hakları içindeki en temel haktır denilebilir (Karasaç, 2022: 1063). Çocukların sağlıklı bir yaşam sürmelerini sağlamak, onların geleceğini inşa etmek ve toplumları daha adil ve sürdürülebilir kılmak için bu hakka saygı göstermek ve korumak, tüm dünya vatandaşlarının ortak sorumluluğudur. Bu, çocukların her yerde eşit bir şekilde yaşama hakkına sahip olmalarını sağlamak için sürekli çaba gerektiren evrensel bir amaçtır.

1.2.2. Gelişme Hakkı

Gelişme hakkı, evrensel çocuk hakları içinde önemli bir yer tutan ve her çocuğun potansiyelini en üst düzeye çıkarma hedefini taşıyan temel bir haktır. Bu hak, çocukların fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal açıdan sağlıklı bir şekilde gelişmelerini ve topluma aktif bir şekilde katılmalarını güvence altına almayı amaçlar (Daiute, 2017: 408).

Gelişme hakkı, yaşama hakkı gibi Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de açıkça ifade edilmiştir. Bu sözleşme, çocukların her türlü ayrımcılıktan korunması ve en iyi çıkarlarını gözetmek üzere tüm devletlerin çocukları desteklemeleri ve gelişmelerine olanak tanımaları gerektiğini vurgular (Erbay, 2021: 61). Gelişme hakkı, çocukların sağlıklı bir şekilde büyüüp, potansiyellerini tam anlamıyla keşfetmeleri için gereken her türlü desteği içerir ve bu hak, birçok farklı boyutta ele alınır. Fiziksel gelişme, sağlıklı beslenme, uygun sağlık hizmetlerine erişim ve güvenli bir çevre gibi faktörler, çocuğun bedensel sağlığını etkileyerek gelişimini olumlu bir şekilde etkiler (Ruiz-Casares ve ark., 2017: 4). Zihinsel gelişme, eğitim hakkı ve zihinsel sağlık hizmetlerine erişim, çocukların entelektüel potansiyellerini ortaya çıkarmalarına yardımcı olur. Duygusal gelişme, aile bağları, sevgi ve güven ortamı gibi unsurlar, çocukların duygusal zekalarını geliştirmelerine katkıda bulunur. Sosyal gelişme ise çocukların topluma entegrasyonu, sosyal becerilerin kazanılması ve kültürel bağlamda kendilerini ifade etmelerini içerir (Uchitel ve ark., 2019: 4).

Gelişme hakkının korunması ve desteklenmesi, çocukların yaşamları boyunca süren bir süreçtir. Bu süreç, çocukların doğumdan itibaren genç yetişkinliğe kadar olan her aşamada dikkate alınmalıdır. Eğitim, sağlık hizmetleri, kültürel etkinliklere katılım gibi faktörler, çocukların gelişme hakkını güvence altına almak adına hayati öneme sahiptir ve bu nedenle gelişme hakkının sağlanması, sadece bireysel bir çocuğun değil, aynı zamanda toplumların ve dünyanın geleceğinin güvence altına alınmasını da sağlamaktadır (Horio, 2006: 94). Çocuklar, sağlıklı bir şekilde geliştiklerinde topluma daha fazla katkıda bulunma potansiyeline sahip olurlar. Bu nedenle, gelişme hakkına saygı göstermek, sadece bireylerin değil, tüm toplumların ve devletlerin sorumluluğudur. Bu bağlamda, gelişme hakkı, çocukların sağlıklı bir şekilde büyüüp, potansiyellerini en üst düzeye çıkarmalarını sağlamak adına temel bir haktır ve bu hak, çocukların yaşam boyu süren bir öğrenme ve gelişme sürecine aktif bir şekilde katılmalarını teşvik eder ve dünya genelinde daha adil ve sürdürülebilir bir geleceği inşa etme hedefini güçlendirir (Erbay, 2021: 68; Goonesekere ve De Siva-de Alwis, 2005: 18).

1.2.3. Korunma Hakkı

Evrensel çocuk hakları arasında diğerleri kadar önemli bir yeri olan korunma hakkı, çocukların fiziksel, duygusal ve sosyal güvenliklerini sağlama amacını taşır (Collins, 2017: 16). Bu hak, çocukları her türlü istismar, ihmal, şiddet ve ayrımcılıktan korumayı amaçlar ve Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de açıkça ifade edilmiş, tüm çocuklara tanınan temel bir haktır.

Korunma hakkı, her çocuğun güvenli ve destekleyici bir ortamda büyüme hakkını güvence altına almayı amaçlar. Bu hak, çocukların fiziksel ve duygusal zararlardan, istismardan, ihmal ve şiddetten korunmasını içerir (Uğurlu ve Gülsen, 2014: 7). Bir çocuğun güvenli bir çevrede büyümesi, sağlıklı bir gelişim için temel bir önkoşuldur. Bu hak, çocukların aile içinde, okulda, sosyal çevrede ve diğer tüm alanlarda güvende olmalarını sağlama sorumluluğunu devletlere yüklemektedir. Çocuklar, her türlü cinsel, duygusal veya fiziksel şiddetten, sömürüden, kötü muameleden ve ayrımcılıktan korunmalıdır. Bu koruma, çocukların kötüye kullanıma uğramadan önce önleyici tedbirlerin alınması, risk altındaki çocuklara destek sağlanması ve suçların soruşturulması ve cezalandırılmasını içerir (Collins, 2017: 20). Korunma hakkı, aynı zamanda çocukların acil durumlarda özel bir koruma ve yardım almalarını sağlamayı da kapsar. Doğal afetler, çatışmalar veya diğer acil durumlar sırasında çocuklar özellikle savunmasızdır ve korunma hakkı, bu tür durumlarda çocukların hızlı ve etkili bir şekilde korunmalarını sağlamayı hedefler. Ayrıca, çocuk işçiliği, kaçırılma, insan ticareti gibi yapısı gereği ilkel olsa da modern dünyada karşımıza çıkmakta olan sorunlarla mücadele etmek de korunma hakkının bir parçasıdır (Yaman, 2022: 382). Devletler, bu tür sorunlarla mücadele ederek çocukları bu tür tehlikelerden korumakla yükümlüdür. Korunma hakkının etkisi, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümelerini, eğitim almalarını, topluma aktif bir şekilde katılmalarını ve potansiyellerini en üst düzeye çıkarmalarını sağlar. Bu hak, aynı zamanda çocukların insan haklarına saygı gösterilmesini ve insanlık onuruna uygun bir yaşam sürmelerini güvence altına almayı amaçlar (Collins ve Wright, 2022: 3).

Sonuç olarak korunma hakkı, çocukları her türlü tehlikeden ve zarardan koruma amacını taşır ve evrensel çocuk hakları içindeki en temel haklardan biridir. Çocuklar, bu haklarına saygı gösterildiğinde güvenli bir ortamda büyüyüp topluma değer katabilirler.

1.2.4. Katılım Hakkı

Katılım hakkı, çocukları toplumlarına aktif bir şekilde katılma, düşüncelerini ifade etme ve kararlara dahil olma hakkını içerir. Bu hak, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de açıkça belirtilen haklar arasındadır ve çocukların yaş, cinsiyet, dil, din, etnik köken gibi unsurlardan bağımsız olarak toplumsal yaşama katılımını güvence altına almayı amaçlamaktadır (Erbay, 2013: 39).

Katılım hakkı, çocukların kendi yaşamları ve toplumları üzerinde etkili bir şekilde söz sahibi olmalarını sağlamayı hedefler. Bu hak, çocukları sadece pasif birer varlık olarak değil, aynı zamanda düşünce, duygu ve görüşlerini özgürce ifade eden, kararlara katılan bireyler olarak görmeyi amaçlar (Şahin ve Polat, 2012: 279). Bu durum çocukların kendi geleceklerini etkileme yeteneğini geliştirmelerini ve toplumlarına aktif bir şekilde katkıda bulunmalarını sağlamayı hedeflemektedir. Çocukların katılım hakkı, farklı alanlarda kendini gösterir. Eğitim süreçlerine katılma, çocukların okul yönetimine dahil olma, aile ve toplum kararlarına etkiye bulunma gibi durumlar, çocukların katılım hakkının birer yansımasıdır (Kozikoğlu, 2018: 410). Ayrıca, çocukların kültürel etkinliklere, sporlara ve diğer toplumsal faaliyetlere katılma hakkı da bu kapsamda değerlendirilebilmektedir. Katılım hakkı, çocukları demokratik değerlere erken yaşta aşina kılmanın yanı sıra, onları toplumlarına duyarlı, sorumluluk sahibi bireyler olarak yetiştirmeyi amaçlar. Bu hak, çocukları sadece haklarını bilmeye değil, aynı zamanda sorumluluklarını da anlamaya teşvik eder. Çocukların düşüncelerinin ciddiye alınması ve onların kararlara etkin bir şekilde katılma hakları, demokratik bir toplumun temelini oluşturur. Katılım hakkının etkisi, çocukların özgüvenlerini artırır, iletişim ve liderlik becerilerini geliştirir ve empati yeteneklerini güçlendirir (Collins ve ark., 2021: 298). Ayrıca, çocukların toplumlarına aktif bir şekilde katılması, toplumların daha çeşitli ve zengin olmalarına katkıda bulunur. Katılım hakkı, çocukları güçlü, bilinçli ve sorumluluk sahibi bireyler olarak yetiştirmeyi hedefler ve demokratik değerlerin yayılmasına önemli bir katkı sağlar.

1.3. Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi

Dünya genelinde çocuk haklarının tarihsel gelişimi, insan hakları düşüncesinin evrimi ile paralellik gösterir. Çocuk hakları kavramı, zaman içinde toplumsal bilincin ve uluslararası çabaların bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır (Kosher ve ark., 2016: 12).

Çocuk haklarının tanınması ve korunması süreci uzun bir geçmişe dayanır. 20. yüzyılın başlarına kadar, çocuklar genellikle yetişkinlerin mülkiyeti olarak görülmekteydi.

Çocukların haklarına dair farkındalık ve anlayış, zamanla değişen toplumsal normlar, eğitim sisteminin evrimi ve insani değerlere yönelik evrensel bir duyarlılıkla birlikte şekillenmiştir. 1924 yılında Cenevre'de düzenlenen Milletler Cemiyeti Konferansı'nda, çocuk haklarına dair ilk uluslararası adımlar atılmıştır (Englund ve ark., 2009: 134). Ancak çocuk hakları konusunda daha büyük bir ilerleme, II. Dünya Savaşı sonrasında gerçekleşmiştir. Savaşın etkileri, çocukların korunması ve refahlarının daha fazla önemsenmesine yol açmıştır. 1945 yılında Birleşmiş Milletler'in (BM) kurulmasıyla birlikte, çocuk hakları konusu gündeme gelmiş ve 1959 yılında Çocuk Hakları Beyannamesi kabul edilmiştir. Ancak, bu beyanname bağlayıcı bir hukuki belge niteliği taşımamıştır (Reynaert ve ark., 2015: 12). Zira II. Dünya Savaşı sonrası dönem dünya genelinde çocuk haklarına dair farkındalığın arttığı ve çocukların korunması, eğitimi ve refahı konusundaki uluslararası çabaların yoğunlaştığı bir döneme denk gelmektedir. Çocuk hakları konusunda özellikle toplumun savunmasız üyeleri olan çocukların korunması ve refahlarının sağlanması için çaba harcayan kurumlar ve sivil toplum örgütleri bu dönemde önemli adımlar atmıştır (Merey, 2016: 14). Fakat yine bu çabaların büyük bir bölümü 1989 yılında kabul edilen ve çocuk hakları alanında kapsamlı bir çerçeve sunan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin ilanına kadar resmi bir uluslararası belgeye dönüşmemiştir (İpek, 2012: 153).

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocukların medeni, politik, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarını tanımlayan ve koruyan ilk bağlayıcı uluslararası belge olma özelliğini taşır. Sözleşme, çocukların insan haklarına saygı gösterilmesini, temel özgürlük ve haklardan eşit bir şekilde yararlanmalarını, kötü muamele ve istismardan korunmalarını ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarına erişimlerini güvence altına alır. Bugün, çocuk hakları konusundaki uluslararası standartlar, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme çerçevesinde belirlenmiştir. Ancak, bu konudaki çabaların tarihsel gelişimi, geçmişteki çocuk haklarına dair farkındalığın ve çabalamanın önemli bir parçasını oluşturur (Daiute, 2017: 412). Gerçek bir dönüm noktası olan ve dünya genelinde büyük bir etki yaratan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocukları ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve siyasi haklar açısından koruyan ve tanıyan ilk evrensel hukuki belge olma özelliğini taşır. Sözleşme, çocukları istismar, ihmal ve sömürüden koruma, eğitim hakkını güvence altına alma, sağlıklı bir çevrede büyüme hakkını tanıma gibi birçok ilkeyi içermektedir. Bugün itibarıyla, 196 ülke tarafından imzalanmış ve onaylanmıştır ki bu da onu en çok kabul gören uluslararası anlaşmalardan biri yapmaktadır. Çocuk hakları mücadelesi sadece uluslararası alanda değil, aynı zamanda ulusal düzeyde de devam

etmektedir. Birçok ülkede, çocuk hakları aktivistleri ve sivil toplum örgütleri, çocuk haklarının korunması ve uygulanması için çaba sarf etmektedirler (Huijsmans, 2016: 925; Strauss ve Powell, 2015: 180-181).

Sonuç olarak, dünyada çocuk haklarının tarihsel gelişimi, insanlık tarihindeki evrensel değerlerin ve toplumsal normların değişimine paralel bir şekilde ilerlemiştir. Bugün çocuk hakları, uluslararası hukukta sağlam bir temele dayanmaktadır ve bu haklar, çocukların korunması, gelişimi ve refahı için kritik bir öneme sahiptir (Fuchs, 2007: 396). Aşağıda çocuk haklarının gelişime ilişkin süreçler alt başlıklar halinde ele alınmıştır.

1.3.1. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi (1924)

Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi, 26 Eylül 1924 tarihinde Cenevre'de düzenlenen Milletler Cemiyeti Konferansı'nda kabul edilen ve çocuk haklarına dair ilk uluslararası belgelerden biri olan bir beyanname'dir (Erkan, 1989: 38). Ülkemizde ise Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi 1928 yılında Atatürk tarafından imzalanmıştır (Taş, 2023: 461).

Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi, 20. yüzyılın başlarında, uluslararası toplumun çocukların haklarına daha fazla duyarlılık göstermeye başladığı bir dönemde ortaya çıkmıştır. I. Dünya Savaşı'nın ardından, savaşın etkileri ve çocukların bu süreçte maruz kaldığı zorluklar, uluslararası camiayı çocuk hakları konusunda bir adım atmaya yönlendirmiştir (Kurt, 2016: 101). Beyanname çocukların ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve siyasi haklarını korumayı amaçlamaktadır. Çocukların eğitim hakları, aile ortamında sağlıklı bir şekilde büyüme hakları, beslenme hakları ve çocuk işçiliği ile mücadele gibi temel konulara vurgu yapmaktadır. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi, çocukların korunması, eğitilmesi ve yaşam şartlarının düzeltilmesi için devletlerin ve toplumların sorumluluğunu vurgular (Weiissbrodt, 2006: 212). Beyannamenin kabulü, çocuk hakları konusundaki uluslararası bilincin ve iş birliğinin ilk adımlarından biri olarak değerlendirilir. Ancak, bu belge bağlayıcı bir hukuki nitelik taşımaz ve devletleri doğrudan yükümlülük altına almaz. Bununla birlikte, Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi, ilerleyen yıllarda daha etkili ve bağlayıcı bir belge olan 1989 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin temelini oluşturmuştur (Erbay, 2021: 73).

Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'nin önemi, çocuk haklarına dair uluslararası düzeydeki ilk resmi çabanın simgesi olmasıdır. Bu belge, çocukların haklarının tanınması ve korunmasına dair uluslararası düzeydeki çabaların başlangıcını temsil eder (Marshall, 1999: 105). Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'nin mirası, daha sonra gelen nesillere, çocuk

haklarının evrensel, ayrılmaz ve eşit olduğu ilkesini güçlendirmiştir, ancak, 1924'te kabul edilen bu belge, zaman içinde gelişen çocuk hakları anlayışına göre yetersiz kalmıştır. Bu nedenle, daha kapsamlı ve bağlayıcı bir hukuki nitelik taşıyan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Arts, 2014: 274; Cohen, 2006: 187).

1.3.2. Çocuk Esirgeme Kurumları Birliği Çocuk Hakları Bildirgesi (1948)

Ülkemizde 1948 yılında yayımlanan Çocuk Hakları Bildirgesi, Uluslararası Çocuk Esirgeme Kurumları Birliği'nin yayınladığı bir bildirme olup, aslında 1924 tarihli Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesini canlandırmaya yönelik olarak iki madde ilave edilerek kapsamının genişletilmesini öngören bir belgedir. 1924 tarihli Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesine göre genişletmeye yönelik hükümler başta yer alan iki madde içeriğinde bulunmaktadır. Söz konusu maddeler çocukların “ırk, ulusallık ve din” gibi ayrımlara tabi tutulmadan korunması ile “*çocuğun aile bütünlüğüne saygı gösterilmesi*” ilkeleridir. Diğer maddeler ise Cenevre Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi'nin yenilenmesi niteliğindedir. Hem 1924 tarihli Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi, hem de 1948 tarihli Uluslararası Çocuk Esirgeme Kurumları Birliği, Çocuk Hakları Bildirgesi'nin ileride düzenlenecek Çocuk Hakları Bildirgeleri ile Çocuk Hakları Sözleşmelerine kaynak oluşturmuştur (Ballar, 1998: 36; Kobat, 2009: 28).

1.3.3. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi (1959)

1959 yılındaki Çocuk Hakları Bildirgesi, o dönemdeki küresel çocuk hakları konusundaki farkındalığın bir yansıması olarak kabul edilmektedir. Bu bildirme, çocukların temel haklarına vurgu yaparak, sağlık, eğitim, aile hayatı ve kültürel gelişim gibi alanlarda çocukların korunması ve desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu tür belgeler, çocuk haklarına dair evrensel ilkeleri ortaya koymak, toplumları bu konuda bilinçlendirmek ve devletleri çocukları korumaya teşvik etmek amacıyla oluşturulmaktadır. Ancak, 1959 Çocuk Hakları Bildirgesi, daha sonra 1989 yılında kabul edilen ve Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme olarak bilinen daha kapsamlı bir belgenin temelini atmıştır (Moody, 2015: 15-17).

1.3.4. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989)

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocukların haklarına dair uluslararası bir anlaşma olup, 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu

tarafından kabul edilmiştir. Bu sözleşme, çocukların medeni, politik, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarını kapsayan kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır (Dirican, 2018: 51).

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi, tarihsel olarak çocuk haklarına dair en kapsamlı ve etkili uluslararası belgelerden biridir. Sözleşme, dünya genelinde tüm çocukların yaşam, gelişim ve korunma haklarını güvence altına almayı amaçlamaktadır. Kabul edildiği 1989 yılından bu yana, birçok ülke tarafından imzalanmış, onaylanmış ve uygulanmıştır (İnan, 1995: 3). Bu sözleşme, temelde aşağıda yer verilen üç ana ilkeye dayanmaktadır (Şen, 2020: 467; Tobin ve Cashmore, 2020: 5).

- Yaşama hakkı ve gelişim hakkı: Sözleşme, çocukların hayatta kalma ve sağlıklı bir şekilde gelişme haklarını vurgular. Bu beslenme, sağlık hizmetleri, eğitim ve güvenli bir çevre sağlanarak gerçekleştirilir.
- Koruma hakkı: Çocukları istismar, ihmal, sömürü, şiddet ve savaşın etkilerinden koruma amacı güden bir ilkedir. Bu, çocukların fiziksel ve duygusal güvenliğini sağlamayı içerir.
- Katılım hakkı: Çocukların karar süreçlerine katılma hakkını vurgular. Sözleşme, çocukların görüşlerine saygı gösterilmesini ve yaşlarına uygun olarak katılım haklarını kullanmalarını öngörür.

Sözleşme, çocukların eşit haklara sahip bireyler olarak kabul edilmesini savunur ve devletleri, toplumları ve aileleri çocukların bu haklara saygı göstermeye ve destek olmaya teşvik eder. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'nin önemi, çocuk haklarına dair evrensel standartlar belirleyerek, çocukları koruma ve geliştirme konusundaki küresel çabaları güçlendirmesidir. Çocukların istismar, ihmal ve ayrımcılığa karşı korunmasını sağlayarak, dünya genelinde çocukların yaşam şartlarını iyileştirmeyi amaçlar (Kurt, 2016: 113). Sözleşme aynı zamanda çocuk hakları konusunda farkındalığı artırarak, ulusal düzeyde yasal ve politik reformları teşvik eder. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocukların haklarına saygı gösterilmesi ve korunması konusunda küresel bir çerçeve sunarak, çocukların güvenli, sağlıklı ve destekleyici bir ortamda büyümelerini hedefler. Bu sözleşme, çocuk hakları konusundaki evrensel bir çabanın simgesi olmuş ve dünya genelinde çocukları korumak, desteklemek ve onlara adil bir gelecek sağlamak amacıyla uluslararası bir çerçeve sunmaktadır.

1.4. Osmanlı İmparatorluğunda Kız Çocuk Haklarının Kısa Tarihi

Türk aile çekirdeğinin en önemli değeri olan çocuk, zenginlik, vatan ve geleceğimiz olup, ailenin ve toplumun teminatıdır. Çocuklar ailenin gerekli bir parçasıdır ve çocuksuz bir aile genel kabul görmez. Türk destanında oğullar babanın, kızlar ise annenin kontrolündedir. Türk kültür ve medeniyetinin en büyük ürünlerinden biri olan Osmanlı Devleti'nde ailenin yeri tüm anlamı ile Türk aile geleneğine uygun olarak kalmıştır. Geleneksel olarak aileler birkaç nesil bir arada yaşadıkları için çocukların eğitiminde önceki nesillerin öğretileri de yer almıştır. Bu durum, tüm dinlerde ve pek çok yerde olduğu gibi, kız ve erkek çocukların da baba soyu ile doğduklarını göstermektedir (Güdek, 2012: 90).

Bir Türk devleti olarak Osmanlı İmparatorluğu döneminde, kız çocuklarına yönelik haklar ve yaşamları, toplumun genel yapısına ve dönemin sosyal normlarına göre şekillenmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda kadınlar genellikle erkeklerden daha düşük bir sosyal statüye sahip olmuştur ve bu durum, kız çocuklarının da yaşamlarını etkilemiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda kız çocuklarının haklarına dair kesin kurallar belirleyen veya onları koruyan özel kanunlar bulunmamaktaydı. Kız çocuklarının hakları genellikle aile büyüklerinin ve toplumun genel normlarının belirlediği çerçevede şekillenmekteydi. Bu nedenle, kız çocuklarına yönelik haklar ve yaşamları, dönemin sosyal, kültürel ve dini normlarına göre değişkenlik göstermiştir (Çiçek ve ark., 2015: 273). Osmanlı toplumunda kız çocuklarının eğitimi genellikle erkek çocuklarıkinden daha az önemsenmiştir. Her ne kadar bazı aileler kız çocuklarını eğitmekte ve onlara çeşitli beceriler kazandırmakta özen gösterecekler de toplumun genelinde yaygın bir tutum olmamıştır. Özellikle saray çevresinde ve zengin ailelerde kız çocuklarına daha fazla eğitim imkânı sağlanabilirken, genel olarak kız çocuklarına sınırlı eğitim imkanları sunulmuştur. Öte yandan Osmanlı İmparatorluğu'nda kız çocuklarına evlilik yaşları genellikle erken yaşlarda gelinler verilmesi şeklindeydi. Bu durum, kız çocuklarının eğitimlerini tamamlamadan evlendirilmesine ve dolayısıyla sosyal yaşamlarının kısıtlanmasına neden olmuştur. Ancak, ailelerin belirli bir bölümü de kız çocuklarını daha olgun bir yaşta evlendirmeyi tercih etmişlerdir. Özetle eğitim ve evlilik durumundaki kararların ve tutumun aileden aileye ve sosyo-ekonomik statüye göre farklılık gösterdiği bilinmektedir (Şenel, 2018: 1076). Osmanlı eğitim sistemini ülkenin sosyal, ekonomik ve kültürel, idari yapısının yanı sıra değişim ve farklılaşma da dikkate alınarak klasik dönem ve birkaç yıl önce başlayan modern dönem olmak üzere iki döneme ayırmak mümkündür. Bu dönemler Tanzimat Fermanı'ndan önce ve sonra şeklindedir. Osmanlı'da arazi haklarının kız çocuklarına dağıtımına ilişkin düzenleme bu dönemin en önemli

hususlarından biridir. Kadınların aile içinde ihmal edilmesini önleyen bu yasa, kadının toplumda kabulüne temel sağlayan bir yasa olarak kabul edilmektedir. Bu sayede gelin olma vergisi ve cariyelik kaldırılmıştır. Kadınların alıp satılacak bir şey olmamaları için bu uygulama önemlidir. Kadınların eğitiminde önemli gelişmeler yönetim döneminde yaşanmıştır. Kadınların eğitiminin ilk yasası ebelik eğitimidir. 1842 yılında tıp fakültesinde Avrupa'dan gelen kadın öğretmenlerin yetiştirilmesi sayesinde kız öğrenciler iş bulma olanağına kavuşmuştur. 1858 yılında ilk kız lisesi (Medrese Medresesi), 1869 yılında İstanbul'da ilk sanayi kız okulu, daha sonra da kız öğretmen okulu açılmıştır. 1874 yılında kız ilkokul ve ortaokullarının sayısı 10'a çıkmıştır. Tüm okullardaki toplam kız öğrenci sayısı 204'tür (Taşkiran, 1973: 28).

Osmanlı'da Tanzimat her bakımdan bir dönüm noktası, geleneksel ile klasik arasında bir kopuş dönemi sayılmaktadır. Bu gelişme hem toplumda hem de eğitimde aynı doğrultudadır. Eğitim yaygınlaştıkça ve modernleşme hızlandıkça kıyafetten edebiyata, oyuncaktan eğitime kadar hem toplumda hem de çocukların hayatında yenilikler değişmeye başlamıştır (Güdek, 2012: 2, 3). Bu değişimin şüphesiz kız çocuklarının konumu üzerinde de etkili olduğu söylenebilmektedir. Özellikle 19. yüzyılda Tanzimat dönemi reformlarıyla birlikte kızların eğitimine daha fazla önem verilmeye başlanmış ve kız okulları açılmıştır. Kültürel olarak değerlendirildiğinde, Osmanlı toplumunda kız çocukları genellikle erkek çocuklara göre daha korunaklı bir yaşam sürdükleri bilinmektedir. Ancak yine Tanzimat ile birlikte şehirlerde kız çocuklarına daha fazla özgürlük tanındığı ve sosyal hayata daha aktif katılabildikleri durumlar görülmeye başlamıştır. Tanzimat dönemi reformlarıyla birlikte kız çocuklarına yönelik eğitim ve sosyal hayatlarına daha fazla önem verilmeye başlanmış, ancak bu alandaki ilerlemeler zamanla ve aşamalı olarak gerçekleşmiştir. Tanzimat dönemi sonrasında çıkarılan kanunlar ve düzenlemelerle, kız çocuklarına yönelik bazı haklar tanınmış ve korunmuştur (Tekin, 2010: 4). Örneğin, miras hakkı konusunda kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik azaltılmış ve kız çocukları da miras payı almaya başlamıştır. Ayrıca, medeni kanun ve ceza kanunu gibi yasal düzenlemelerle kadınların ve dolayısıyla kız çocuklarının hakları güvence altına alınmıştır. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nda kadın hakları konusundaki ilerlemeler yavaş ve aşamalı olarak gerçekleşmiştir. Toplumsal ve kültürel normlar, kadınların ve kız çocuklarının haklarının tam anlamıyla korunmasını ve geliştirilmesini engelleyen önemli faktörlerden olmuştur. Dolayısıyla, Tanzimat dönemi sonrasında bile kız çocuklarının hukuki konumu genel olarak erkek çocuklara göre daha kısıtlı kaldı, ancak ilerlemeler kaydedildiği de bir gerçektir (Yılmaz, 2010: 198).

Osmanlı İmparatorluğu yedi kıtaya hükmetmiş dönemin en güçlü imparatorluklarından birisi olarak vaktinde bünyesinde Suudileri de bulundurmaktaydı. 1916 yılında Suudiler Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılık sürecine girmesi ve sırasında yaşanan kültürel değişimler adeta bir dönüm noktası olmuştur. Bu süreç, 1916 yılında Arap isyanı ve 1918 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ile başlamıştır. Suudilerin Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılması, bölgede İslam'ın daha geleneksel ve muhafazakâr yorumlarının egemen olmasına yol açmıştır. Suudiler, Vahabi mezhebinin etkisi altında hareket ederek, bölgede İslam'ı daha katı bir şekilde yorumlamış ve uygulamışlardır. Bu durum, Suudi Arabistan'ın günümüzde de devam eden muhafazakâr İslam anlayışını benimsemesinde etkili olmuştur (Bingöl, 2013: 31; Karakuş, 2020: 119). Şüphesiz Suudilerin Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılışıyla yaşanan kültürel ve sosyolojik değişimler, özellikle kız çocuklarının konumu üzerinde belirgin etkilere sahip olmuştur. Suudi Arabistan'da yaşanan bu değişimler, genellikle daha muhafazakâr bir toplum yapısının oluşmasına yol açmış ve kız çocuklarının yaşamlarını etkilemiştir. Osmanlı döneminde bölgede daha geniş kapsamlı sosyal haklar varken ve kız çocukları da bu haklardan yararlanmaktayken Suudi Arabistan'da muhafazakâr anlayışın güçlenmesiyle birlikte kız çocuklarının sosyal hakları kısıtlanmış ve toplumsal yaşamda daha sınırlı bir rol almışlardır. Ayrıca Suudi Arabistan'da Osmanlı döneminden sonra kız çocuklarının toplumsal katılımı ve sosyal hayattaki rolleri de değişmiştir. Kız çocukları genellikle ev içinde daha fazla görev ve sorumluluk almış, toplumsal yaşamda ise daha geri planda tutulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ÇOCUK HAKLARI VE KIZ ÇOCUKLARININ KONUMU

2.1. Türkiye’de Çocuk Hakları ve Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de çocuk haklarına dair bilincin ve korumanın tarihi, ülkedeki sosyal, kültürel ve hukuki değişimlere paralel olarak evrim göstermiştir. Türkiye’de çocuk hakları, modern anlamda ele alınmaya başlandığı 20. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren önemli bir gelişim göstermiştir (Merey, 2016: 25). Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde, batılılaşma hareketleri çerçevesinde eğitim ve sosyal politikaların revize edilmesi, çocukların durumunu iyileştirmeyi amaçlamıştır (Dirican, 2018: 56).

Cumhuriyet dönemiyle birlikte, Türkiye’de çocuk hakları alanında önemli adımlar atılmıştır. 1924 yılında çıkarılan Türk Ceza Kanunu, çocukların istismarını ve kötü muamelesini yasaklayan hükümler içermiştir. Ayrıca, 1926 yılında kabul edilen Türk Aile Kanunu’nda yapılan değişikliklerle, çocukların korunması ve eğitimi ön planda tutulmuştur. Ancak, çocuk haklarına dair kapsamlı bir hukuki çerçeve oluşturulması ve uluslararası standartlara uyum sağlanması daha sonraki yıllarda gerçekleşmiştir (Işıkcı ve Karatepe, 2016: 71). Türkiye, 1959 yılında Çocuk Hakları Bildirisi’ni kabul etmiş ve 1990 yılında Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’yi imzalamıştır. Bu imza, Türkiye’nin çocuk hakları alanındaki taahhütlerini artırmış ve uluslararası toplulukla entegrasyonunu güçlendirmiştir. 1980’lerden itibaren, Türkiye’de çocuk hakları konusunda farkındalık artmış ve sivil toplum kuruluşları, devlet kurumları ve uluslararası yardım kuruluşları tarafından çeşitli projeler ve kampanyalar düzenlenmiştir. 2000’li yıllarda yapılan yasal düzenlemelerle, çocuk istismarı, çalışma koşulları ve eğitim gibi konularda çocuk haklarını korumak amacıyla adımlar atılmıştır (İpek, 2012: 154; Kırmılioğlu ve Elçioğlu, 2002: 7; Kosif, 2020: 64-65).

Türkiye, 2005 yılında çocuk hakları alanında önemli bir adım atarak, Çocuk Hakları Komitesi’ni kurmuştur. Bu komite, çocuk hakları ihlallerini incelemek ve devleti bu konuda denetlemekle görevlidir (Fırat, 2013: 8). Ancak, Türkiye’de çocuk hakları konusundaki zorluklar devam etmektedir. Özellikle çocuk işçiliği, erken yaşta evlilik ve çocuk istismarı gibi sorunlarla mücadelede daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Türkiye’nin, çocuk hakları konusundaki taahhütlerini yerine getirme konusundaki çabalarının devam etmesi, çocukların daha iyi bir geleceğe sahip olmalarını sağlamak adına önemlidir.

2.1.1. 1920 Öncesi Süreç

Türkiye'de çocuk hakları alanındaki gelişmeler, 1920'li yıllardan itibaren başlamış ve zaman içinde çeşitli dönemlerde evrilmiştir. Bu süreç, ülkede hukuki, sosyal ve kültürel değişimlerin yanı sıra çocukların yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik çabaları içermektedir (Libal, 2001: 38).

Türkiye'nin modern tarihinde çocuk haklarına dair farkındalık, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında başlamıştır. Tanzimat dönemi ve II. Meşrutiyet döneminde, batılılaşma hareketleri kapsamında eğitim ve sosyal politikalarda önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. Ancak, çocuk haklarına dair spesifik hukuki düzenlemeler 1920'li yıllarda Cumhuriyet dönemiyle birlikte daha belirgin hale gelmiştir. Cumhuriyet'in ilanından sonra, Türkiye'nin hukuki altyapısı büyük bir revizyondan geçmiş ve yeni yasalar, çocukların korunması ve eğitimi ile ilgili önlemleri içermiştir (Libal, 2016: 49). 1924 yılında kabul edilen Türk Ceza Kanunu, çocukların istismarını ve kötü muamelesini yasaklamıştır. Aynı yıl içerisinde çıkarılan Türk Aile Kanunu, çocukların yasal haklarına dair bir dizi düzenleme içermiştir. Bu dönemde, devrim niteliğindeki eğitim reformları da çocuk hakları bağlamında önemliydi. Cumhuriyet, eğitimi bir devlet politikası olarak benimsemiş ve laik, bilimsel bir eğitim anlayışını yaygınlaştırmıştır. Çocukların eğitimine büyük önem verilmiş ve okuryazarlık oranları artırılmıştır (Garabeyli, 2022: 1126). Ancak, bu dönemde çocuk hakları sözleşmeleri gibi uluslararası belgelerle uyumlu özel bir çocuk hakları çerçevesi bulunmamıştır. Bu durum, daha sonraki yıllarda Türkiye'nin uluslararası çocuk hakları sözleşmelerine taraf olmasına kadar devam etmiştir. Özetle, 1920'li yıllarda Türkiye'de çocuk hakları, hukuki ve eğitimsel reformlarla desteklenmiş, ancak daha kapsamlı ve özel bir çocuk hakları çerçevesi henüz oluşturulmamıştır. Cumhuriyet dönemiyle birlikte atılan bu temel adımlar, Türkiye'nin daha sonraki yıllarda çocuk hakları konusundaki çabalarının temelini oluşturmuştur (Dirikoç, 2022: 119; Gürsoy, 1995: 205).

2.1.2. 1920-1960 Arası Süreç

Türkiye'de çocuk hakları alanındaki gelişmeler, 1920'li yıllardan 1960'lara kadar olan süreçte çeşitli dönemlerde evrim geçirmiştir. Bu dönem, ülkede hukuki, sosyal ve kültürel değişimlerin yaşandığı, cumhuriyetin kuruluşu ve ardından gelen yılları içermektedir (Üngör, 2012: 119).

Kız çocuklarının eğitim görmeleri, toplum nazarında kendilerine bir yer bulmalarına ve sonrasında çeşitli meslekler edinerek ekonomik özgürlüklerini kazanmalarında büyük

önem taşıdığından, bu hususta atılan ilk adımlar oldukça önem taşımaktadır. Cumhuriyet dönemine geçildiğinde başta Mustafa Kemal Paşa'nın kadının eğitime verdiği önemin anlaşılmasına, toplumun kadınlara karşı bakış açısını değiştirmesinde ve kadınların eğitim haklarını elde edip, diğer alanlarda da bilinçli bir şekilde haklarını aramaları hususunda büyük bir adım atılmıştır. 1920'li yıllarda Türkiye'de, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasının ardından Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte büyük bir dönüşüm süreci başlamıştır. Bu dönemde, ülkede genel olarak toplumsal ve hukuki yapıda köklü değişiklikler gerçekleştirilmiş, çocuk hakları da bu değişimden etkilenmiştir. Cumhuriyet dönemiyle birlikte Türkiye, demokratikleşme hareketleri ve modernleşme çabaları çerçevesinde eğitim ve sosyal politikalarda önemli adımlar atmıştır (Ayanoğlu, 2007: 39-42). Bir önceki başlıkta da söz edildiği üzere, 1924 yılında kabul edilen Türk Ceza Kanunu, çocukları kötü muamele ve istismardan korumayı amaçlamış, aynı zamanda çocuk işçiliğini yasaklamıştır. Türk Aile Kanunu da çocukların yasal haklarına dair bir dizi düzenleme içermiştir. Bu dönemde çocukların eğitimi öncelik haline getirilmiştir. Ancak, çocuk hakları konusundaki hukuki düzenlemeler ve korumaların yetersiz olduğu dönemler de yaşanmıştır. Özellikle kırsal kesimde yaşayan çocuklar, ekonomik zorluklar ve eğitim fırsatlarındaki eşitsizlikler nedeniyle çeşitli sorunlarla karşılaşmıştır (Libal, 2016: 53).

Bu süreçte atılan önemli adımlardan biri de 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın ilan edilmesidir. 23 Nisan, Türkiye'de çocuk hakları ve toplumsal bilinçlenme açısından büyük bir öneme sahiptir. İlk olarak 1921 yılında Hâkimiyet-i Milliye Bayramı olarak kutlanmaya başlanan bu tarih, 1927 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün himayesinde "Çocuk Bayramı" olarak da anılmaya başlamıştır. Dünya tarihinde benzeri olmayan, çocuklara ithaf edilmiş tek bayram olma özelliğini taşıyan bu bayram, çocuk sorunlarının kamuoyunun gündemine taşınması ve çocuk ölümlerinin azaltılması amacıyla büyük bir adım olarak kabul edilmiştir. 23 Nisan'ın "Çocuk Bayramı" olarak kutlanması, çocukların sadece eğlendirildiği bir gün olmanın ötesinde, onların haklarının korunması ve desteklenmesi gerektiğine dair toplumsal bir farkındalık yaratmıştır. Mustafa Kemal Paşa ve hükümetin desteğiyle 1929 yılında bu bayram, "Çocuk Haftası" adıyla bir haftaya yayılmış, böylece çocukların sorunlarının daha geniş bir çerçevede ele alındığı ve Türkiye genelinde büyük bir coşku ile kutlandığı bir etkinlik haline gelmiştir (Akın, 1997, s. 91-92).

1960'lı yıllara gelindiğinde, ülkede demokratikleşme süreci başlamış, siyasi ve sosyal alanlarda önemli değişiklikler yaşanmıştır. Bu dönemde çocuk hakları konusundaki farkındalık artmış ve uluslararası çocuk hakları sözleşmeleriyle uyumlu hukuki

düzenlemeler yapılması için çabalar sarf edilmiştir. 1960'lı yıllar, Türkiye'de çocuk hakları konusunda bilincin arttığı ve daha kapsamlı koruma mekanizmalarının oluşturulmaya başlandığı bir dönem olmuştur. Ancak, çocuk hakları konusundaki çabaların daha da güçlendirilmesi ve iyileştirilmesi için önemli adımların atılması, daha sonraki yıllara kalmıştır (Libal, 2016: 69).

2.1.3. 1960 Sonrası Süreç

Türkiye'de çocuk hakları konusundaki gelişmeler, 1960'lı yıllardan günümüze kadar olan süreçte çeşitli dönemlerde evrim geçirmiştir. Bu süreçte, ülkede hukuki düzenlemeler, eğitim politikaları ve sosyal projeler aracılığıyla çocuk haklarına daha fazla vurgu yapılmış, ancak zorluklarla da karşılaşmıştır (Dirican, 2018: 61).

1960'lı yıllar, Türkiye'de demokratikleşme sürecinin başlangıcına denk gelir. Bu dönemde, siyasi ve sosyal alanlarda önemli değişiklikler yaşanmış, bu değişimler çocuk hakları konusunda da etkili olmuştur. 1961 Anayasası, bireyin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına alarak, çocuk haklarına dair genel bir çerçeve çizmiştir (Işıkcı ve Karatepe, 2016: 82). 1963 yılında kabul edilen ve çocukların haklarını güvence altına alan önemli bir belge de Türk Çocuk Hakları Bildirisi'dir. Bu bildiri, Türkiye'nin çocuk hakları konusundaki taahhütlerini ve çocukların korunması ve geliştirilmesi için alınması gereken önlemleri içermektedir. Türk Çocuk Hakları Bildirisi, çocukların fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimlerinin desteklenmesini, eğitim haklarının güvence altına alınmasını ve her türlü istismardan korunmalarını amaçlamaktadır. Bildiri, çocukların sağlıklı bir yaşam sürmeleri, eğitim haklarına erişimleri, kültürel ve sosyal faaliyetlere katılımları ve oyun ve dinlenme hakları gibi konuları da kapsamaktadır. Bu bildiri, Türkiye'de çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesi için önemli bir adım olmuş, Türkiye'nin çocuk hakları konusundaki taahhütlerini ulusal düzeyde resmileştirmiş ve çocukların haklarına daha fazla önem verilmesini sağlamıştır (Erbay, 2021: 196; Kurt, 2016: 105).

Türkiye'de özellikle 1980'li yıllarda çocuk haklarına dair hukuki düzenlemelerde önemli adımlar atılmıştır. Bu dönemde çıkarılan 1982 Anayasası, temel hak ve özgürlükleri güvence altına alarak çocukların yaşam, sağlık, eğitim gibi temel haklarını vurgulamıştır. 1986 yılında kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Beyanname, Türkiye'nin çocuk haklarına verdiği önemi ifade etmiş ve bu alandaki taahhütlerini pekiştirmiştir. 1990'lı yıllarda ise Türkiye, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'yi imzalayarak, çocuk hakları konusunda uluslararası toplumla daha etkin bir iş birliği içine girmiştir. Sözleşmenin onaylanması,

Türkiye'nin çocuk haklarına verdiği taahhütleri ulusal düzeyde güçlendirmiş ve çocukları korumak, desteklemek ve onların haklarını güvence altına almak amacıyla hukuki ve sosyal reformları teşvik etmiştir (İpek, 2012: 165).

Türkiye'de çocuk hakları konusundaki bu gelişmelerin yanı sıra, çeşitli zorluklar da yaşanmıştır. Çocuk işçiliği, erken yaşta evlilik, cinsel istismar gibi sorunlarla mücadele etmek için daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, çocuk hakları konusundaki farkındalığın toplum genelinde artırılması ve çocukların yaşamlarını iyileştirmek adına sürdürülebilir politikaların oluşturulması önemlidir. Günümüzde Türkiye, çocuk hakları konusundaki çabalarını sürdürmekte ve ulusal düzeyde çeşitli projeler ve kampanyalar yürütmektedir. Bu proje ve kampanyalara örnek vermek gerekirse ilk olarak “Okullar İçin Çocuk Hakları El Kitabı” projesinden söz etmek mümkündür. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan bu el kitabı, okullarda çocuk hakları bilincinin artırılmasına yönelik olarak öğretmenlere rehberlik etmektedir (Şirin, 2011: 349). Bir diğer önemli örnek “Çocuk Dostu Şehirler Projesidir”. UNICEF ve Türkiye Belediyeler Birliği iş birliğiyle yürütülen bu proje, şehirlerin çocukların haklarına uygun hale getirilmesini amaçlamaktadır. Parklar, oyun alanları ve eğitim olanakları gibi çocukların yaşamlarını olumlu yönde etkileyen alanlarda iyileştirmeler yapılmasını hedeflemektedir (UNICEF, 2024). Ayrıca ülkemizde çocuk hakları konusundaki gelişmeleri takip etmek amacıyla her yıl yayımlanan “Çocuk İzleme Raporları”, çocukların yaşam koşulları, eğitim, sağlık ve korunma gibi alanlardaki durumlarını değerlendirmektedir (DW, 2024). Uluslararası düzeyde yapılan çalışmalar arasında ise Avrupa Birliği projeleri dikkat çekmektedir. Bu projeler genellikle çocukların eğitimi, sağlığı ve korunması gibi alanlara odaklanmaktadır. “Uluslararası Çocuk Hakları Film Festivali”, ülkemizin de katılım sağladığı ve her yıl düzenlenen bir festival olup, çocuk hakları konusunda farkındalık yaratılması amaçlanmaktadır. Festival kapsamında çocuk haklarıyla ilgili filmler gösterilmekte ve paneller düzenlenmektedir (İCRFF, 2024). “Dünya Çocuk Şehirleri Kongresi” ile ise Türkiye, çocukların yaşam kalitesini artırmayı ve şehirlerin çocuk dostu olmasını sağlamayı hedeflemektedir. Kongrelerde çocukların şehir planlamasına katılımı ve çocuk haklarına uygun şehirlerin tasarımı ele alınmaktadır. Ancak, çocuk haklarının tam anlamıyla korunması ve uygulanabilmesi için devam eden bir çabanın varlığı, önemli bir gerçekliktir.

2.2. Türkiye’de Çocuk Hakları ve Hukuki Durum

Türkiye'de çocuk hakları, çeşitli yasal düzenlemelerle güvence altına alınmıştır. Türkiye, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni 1995 yılında kabul etmiş ve

sözleşmeyi onaylamıştır. Bu sözleşme, çocukların yaşamını, gelişimini, korunmasını ve katılımını sağlamayı amaçlamaktadır (Işıkçı ve Karatepe, 2016: 74).

Türkiye'de çocuk hakları konusunda önemli yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda çocukların haklarına ve korunmasına ilişkin hükümler bunun kanıtıdır. Ayrıca, Türk Ceza Kanunu'nda çocuklara karşı işlenen suçlar ve cezaları düzenlenmiştir. Çocukların eğitim hakları, sağlık hakları ve diğer temel hakları da çeşitli yasal düzenlemelerle koruma altına alınmıştır (Işıkçı, 2020: 74; Uğurlu ve Gülsen, 2014: 7). Türkiye'de çocuk hakları konusunda hukuki durumun iyileştirilmesi ve çocukların haklarının güvence altına alınması için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmaların amacı, çocukların yaşamlarını güvence altına almak, eğitim, sağlık ve diğer temel haklara erişimlerini sağlamak ve çocuk istismarı ve ihmalini önlemektir. Ancak, Türkiye'de hala çocuk hakları konusunda sorunlar da bulunmaktadır (Yüksel ve Yüksel, 2014: 13). Özellikle çocuk işçiliği, çocuk evlilikleri, cinsel istismar ve şiddet gibi sorunlarla mücadelede daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin çocuk hakları konusundaki hukuki durumunu iyileştirmek ve çocukların haklarını daha etkin bir şekilde korumak için ulusal düzeyde ve uluslararası platformlarda çeşitli adımlar atması gerekmektedir.

İstanbul Sözleşmesi ise, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesine dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi olarak bilinir. Türkiye, bu sözleşmeyi ilk imzalayan ve onaylayan ülke olmuştur. Sözleşme, toplumsal cinsiyet temelli şiddeti önlemeyi ve bu şiddetin mağdurlarını korumayı hedeflemektedir. İstanbul Sözleşmesi'nin çocuklar açısından önemi, çocukların da şiddetten korunma hakkını sağlaması ve özellikle aile içi şiddet durumlarında çocukların güvenliğinin gözetilmesi gerektiğini vurgulamasıdır.

Ancak, Türkiye'nin 2021 yılında İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararı, çocukların ve kadınların şiddetten korunma hakları konusunda endişelere yol açmıştır. Çocuk hakları bağlamında İstanbul Sözleşmesi, çocukların aile içi şiddet ortamında korunmalarını sağlayan önemli bir mekanizma sunmaktadır. Sözleşmenin uygulanması, çocukların fiziksel ve psikolojik şiddetten korunmaları için devletin yükümlülüklerini belirleyerek, bu konuda daha etkili politikaların geliştirilmesine katkı sağlamıştır. Türkiye'de çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesi konusunda önemli adımlar atılmış olsa da İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararının ardından bu hakların ne ölçüde korunacağı ve bu konuda nasıl bir ilerleme kaydedileceği, kamuoyu ve insan hakları

örgütleri tarafından yakından izlenmektedir. Çocuk haklarının korunması, ulusal mevzuatın güçlendirilmesi ve toplumsal farkındalığın artırılması ile sürdürülebilir bir hale getirilmelidir. Bu bağlamda, İstanbul Sözleşmesi'nin sunduğu çerçeve, çocukların güvenli bir ortamda büyümelerini ve gelişmelerini sağlayacak kritik öneme sahiptir (Çamurcu, 2021: 77).

2.2.1. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çalışmaları

Türkiye'de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, aile yapısının güçlendirilmesi, sosyal yardımların ve hizmetlerin etkin bir şekilde sunulması, dezavantajlı grupların desteklenmesi ve sosyal adaletin sağlanması gibi konularda çalışmalar yapan bir kurumdur. Bakanlık, çocuk hakları, kadın hakları, engellilerin hakları ve yaşlıların hakları gibi konularda politika geliştirme, yasal düzenlemeler yapma ve hizmet sunma sorumluluğuna sahiptir (Kesgin, 2012: 46; Tunç ve ark., 2015: 8). Ülkemizde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın çalışmaları arasında şunlar bulunmaktadır:

- Aile danışmanlığı: Aile içi ilişkilerin güçlendirilmesi, aile içi şiddetin önlenmesi ve ailelerin sorunlarına çözüm bulunması amacıyla danışmanlık hizmetleri sunulmaktadır.
- Sosyal yardımlar: Dezavantajlı gruplara yönelik sosyal yardımların ve desteklerin sağlanması, ihtiyaç sahiplerine maddi ve manevi destek sunulması bu kapsamda değerlendirilebilir.
- Engelli hakları: Engellilerin sosyal hayata katılımını sağlamak amacıyla çeşitli projeler ve hizmetler yürütülmektedir. Engellilere yönelik istihdam ve eğitim gibi alanlarda destekler sunulmaktadır.
- Kadın hakları: Kadına yönelik şiddetle mücadele, kadın istihdamının artırılması ve kadınların sosyal hayata katılımının desteklenmesi gibi konularda çalışmalar yapılmaktadır (Çoban ve Özbesler, 2009: 36).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın çalışmaları, Türkiye'de sosyal yardımların etkin bir şekilde sunulmasını, aile ilişkilerinin güçlendirilmesini ve dezavantajlı grupların desteklenmesini amaçlamaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı özellikle aile içi şiddetle mücadele kapsamında birçok proje ve kampanya yürütmektedir. Aile içi şiddetle mücadelede farkındalığı artırmak, mağdurlara destek sağlamak ve şiddeti önlemek amacıyla çeşitli sosyal hizmetler sunulmaktadır. Ayrıca, çocuk istismarıyla mücadele kapsamında da benzer çalışmalar yürütülmektedir (Erdal, 2014: 189). Çocukların korunması ve haklarının

korunması için önlemler alınmakta ve çocuk istismarıyla mücadele edilmektedir. Kadın istihdamı ve kadınların sosyal hayata katılımı konusunda da Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Kadınların işgücüne katılımını artırmak, iş hayatında karşılaştıkları sorunları çözmek ve ekonomik bağımsızlıklarını sağlamak için çeşitli destekler ve programlar sunulmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yürüttüğü çalışmalar, Türkiye'de kadın ve çocuk haklarının gelişimine olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Ancak, bu alandaki çalışmaların daha da güçlendirilmesi ve etkin bir şekilde devam ettirilmesi önemlidir. Bu sayede, kadınların ve çocukların haklarına saygı gösterilmesi ve korunması konusunda daha büyük ilerlemeler kaydedilebilir (Dodurka, 2014: 15).

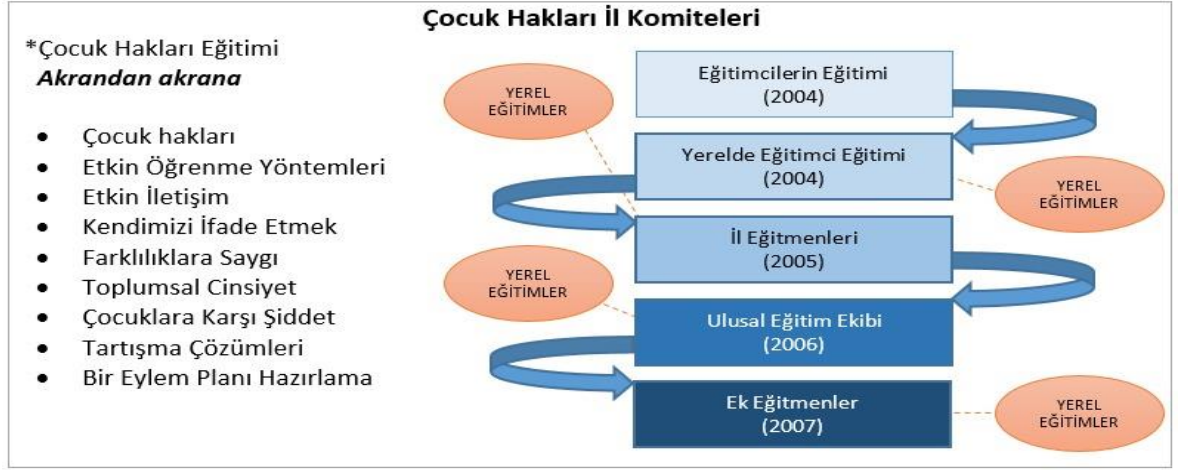
2.2.2. İl Çocuk Hakları Komiteleri

Türkiye'de İl Çocuk Hakları Komiteleri, 2000 yılında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (o zamanki adıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu) tarafından oluşturulmuştur. Bu komiteler, Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin uygulanmasını ve çocuk haklarının korunmasını desteklemek amacıyla kurulmuştur (Erbay, 2021: 103). Türkiye'de İl Çocuk Hakları Komiteleri, çocukların haklarının korunması ve geliştirilmesi amacıyla kurulan yerel düzeydeki komitelerdir. Bu komiteler, Türkiye'de çocuk hakları konusunda farkındalığı artırmak, çocukların yaşam kalitesini yükseltmek ve çocuk hakları ihlallerini önlemek için çalışmalar yürütmektedir. İl Çocuk Hakları Komiteleri, il valisinin başkanlığında ve ilgili kurum ve kuruluş temsilcilerinden oluşan bir yapıya sahiptir. Komitelerde, çocuklarla ilgili konularda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler, meslek odaları, üniversiteler ve diğer ilgili kurumlar temsil edilmektedir. İl Çocuk Hakları Komiteleri'nin görevleri arasında şunlar yer almaktadır:

- Çocuk hakları konusunda farkındalık oluşturmak ve bilinçlendirmek.
- Çocukların katılımını sağlamak ve görüşlerini almak.
- Çocuk hakları ihlallerini önlemek ve etkili müdahale mekanizmaları oluşturmak.
- Çocukların korunması ve desteklenmesi için politika ve programların geliştirilmesine katkıda bulunmak.
- Çocuk haklarıyla ilgili verileri toplamak, analiz etmek ve raporlamak (Elmacı, 2017: 1306).

Türkiye'de İl Çocuk Hakları Komiteleri, çocuk hakları konusunda önemli bir rol oynamakta ve çocukların yaşamlarını iyileştirmek için çeşitli projeler ve çalışmalar yürütmektedir. Bu komiteler, çocuk haklarına yönelik politika ve uygulamaların geliştirilmesine ve çocukların haklarının korunmasına katkıda bulunmaktadır. Komitelerin işleyişi ve oluşum mekanizması Şekil 1'de paylaşılmıştır.

Şekil 1: Çocuk Hakları İl Komiteleri Genel İşleyiş ve Oluşum

Kaynak: <https://www.gencsesler.org/turkiyede-cocuk-katilimi-ve-cocuk-haklari-il-komiteleri>

Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2024.

2.2.3. Ulusal Çocuk Forumları

Türkiye’de Ulusal Çocuk Forumları, 2001 yılında oluşturulmuştur. Bu forumlar, çocukların kendi hakları ve ihtiyaçları hakkında söz sahibi olmalarını sağlamak amacıyla kurulmuştur (Aslan ve Karakuş Yılmaz, 2017: 130). Ülkemizde bu forumlar, çocukların yaşamlarını iyileştirmek ve çocuk hakları konusundaki farkındalığı artırmak amacıyla kurulan platformlardır. Bu forumlar, çocukların seslerini duyurması ve katılımını sağlamak için önemli bir rol oynamaktadır. Ulusal Çocuk Forumları, çocuklar arasında eşitlik, adalet, barış ve çevre bilinci gibi konuları ele almakta ve çocukların görüşlerini alarak politika yapıcılarına iletmektedir. Ayrıca, çocukların katılımını teşvik etmek ve çocuk hakları konusunda farkındalığı artırmak için çeşitli etkinlikler düzenlemektedirler. Türkiye’de Ulusal Çocuk Forumları, çocukların haklarına saygı duyulması, korunması ve desteklenmesi amacıyla çalışmalar yürütmektedir. Bu forumlar, çocukların yaşamlarını etkileyen konularda politika yapıcılarla iş birliği yaparak çocuk haklarının iyileştirilmesine katkıda

bulunmaktadır (Kurt, 2016: 107). Bu forumların çalışmalarından örnekler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Çocuk Hakları Eğitim Programları: Ulusal Çocuk Forumları, çocuklara ve gençlere yönelik çocuk hakları eğitim programları düzenlemektedir. Bu programlar çocukların hakları konusunda bilinçlenmelerini ve kendilerini ifade etmelerini sağlamaktadır.
- Araştırma ve Raporlama: Ulusal Çocuk Forumları, çocuk hakları konusunda araştırmalar yapmakta ve raporlar yayınlamaktadır. Bu raporlar çocuk hakları ihlallerine dikkat çekmekte ve çözüm önerileri sunmaktadır.
- Çocuk Hakları Günü Etkinlikleri: Ulusal Çocuk Forumları, her yıl 20 Kasım Dünya Çocuk Hakları Günü'nde çeşitli etkinlikler düzenlemektedir. Bu etkinlikler çocuk hakları konusunda farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır.
- Çocuk Katılımı: Ulusal Çocuk Forumları, çocukların karar alma süreçlerine katılımını teşvik etmektedir. Bu kapsamda çocuklara yönelik katılım projeleri ve çalıştaylar düzenlenmektedir.
- Çocuk Haklarına Duyarlılık Programları: Ulusal Çocuk Forumları, çocuk haklarına duyarlılık programları düzenlemekte ve bu programlara katılan kurum ve kuruluşlara çocuk hakları konusunda danışmanlık hizmeti vermektedir (Aslan ve Karakuş Yılmaz, 2017: 124; Özpolat, 2023: 150).

2.2.4. Yerel Yönetimlerin Çalışmaları

Türkiye'de yerel yönetimler, çocuk hakları konusunda önemli çalışmalar yürütmektedir. Belediyeler ve il özel idareleri, çocukların yaşamlarını iyileştirmek ve haklarını korumak için çeşitli projeler ve hizmetler sunmaktadır. Özellikle çocukların eğitime ve sosyal yaşamlarına destek olmak amacıyla çocuk parkları, oyun alanları, gençlik merkezleri gibi tesislerin yapımı ve bakımı yerel yönetimler tarafından sağlanmaktadır. Ayrıca, çocukların kültürel ve sosyal etkinliklere katılımını teşvik etmek için çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir (Özservet, 2015: 39-40).

Yerel yönetimler ayrıca çocuk istismarı ve ihmaline karşı mücadelede de önemli bir rol üstlenmektedir. Çocuk istismarıyla mücadele birimleri kurarak, şiddet ve istismar vakalarını önlemek ve mağdurlara destek sağlamak için çeşitli çalışmalar yürütmektedirler. Yürütülen proje örneklerinden ilk akla geleni çocuk meclisleridir. Birçok belediye, çocukların katılımını teşvik etmek amacıyla çocuk meclisleri kurmaktadır. Bu meclislerde

çocuklar, kendi ihtiyaçlarını ve taleplerini dile getirebilmekte ve karar alma süreçlerine katılabilmektedirler (Öktem ve ark., 2020: 223). Daha önce de ifade edildiği üzere UNICEF iş birliği ile gerçekleştirilen “Çevre Dostu Şehirler” projesi ile birçok yerel yönetim çocukların yaşam kalitesini artırmayı ve şehirleri çocukların ihtiyaçlarına uygun hale getirmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda parklar, oyun alanları ve eğitim olanakları gibi çocukların kullanımına yönelik alanlar oluşturulmaktadır (Özer, 2013: 247).

2.2.5. TBMM Çocuk Hakları Komitesi Çalışmaları

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Çocuk Hakları Komitesi, çocuk hakları konusunda yasama çalışmaları yapan ve çocukların yaşamlarını iyileştirmek için politika önerileri sunan bir kurumdur. Komite, çocukların haklarına saygı duyulması, korunması ve desteklenmesi amacıyla çalışmalar yürütmektedir (Güler, 2022: 77). TBMM Çocuk Hakları Komitesi'nin çalışmaları arasında şunlar yer almaktadır:

- Yasama çalışmaları: Komite, çocuk haklarıyla ilgili yasaların oluşturulması, değiştirilmesi veya güncellenmesi için yasama sürecine katkıda bulunmaktadır. Çocuk haklarına ilişkin önemli yasal düzenlemelerin hazırlanmasında ve yasalaşmasında rol oynamaktadır.
- Denetim ve izleme: Komite, çocuk haklarıyla ilgili yasaların ve politikaların etkin bir şekilde uygulanıp uygulanmadığını denetlemek ve izlemektedir. Bu kapsamda çocuk hakları ihlallerini tespit etmek ve çözüm önerileri sunmak da komitenin görevleri arasındadır.
- Farkındalık oluşturma: Komite, çocuk haklarıyla ilgili farkındalığı artırmak amacıyla çeşitli etkinlikler düzenlemekte ve kampanyalar yürütmektedir. Bu etkinliklerle çocuk hakları konusunda toplumsal duyarlılığın artırılması hedeflenmektedir (Erbay, 2012: 52; Işıkçı, 2019: 462).

TBMM Çocuk Hakları Komitesi, Türkiye'de çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesi için önemli bir role sahiptir. Komite tarafından yapılan çalışmalar, Türkiye'de çocuk haklarına yönelik farkındalığın artırılması ve çocukların yaşamlarının iyileştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Erbay, 2012: 60).

2.2.6. Kamu Denetçiliği Kurumu

Türkiye Kamu Denetçiliği Kurumu, Türkiye'de kamu hizmetlerinin yürütülmesinde adalet, dürüstlük, açıklık, hesap verebilirlik ve insan haklarına saygı ilkelerinin benimsenmesini ve uygulanmasını sağlamak amacıyla 14 Haziran 2012'de kurulmuş bir

kurumdur. Halk arasında “Ombudsmanlık” olarak da bilinen kamu denetçiliği, devletin ve kamu kurumlarının faaliyetlerini vatandaşların hak ve hürriyetleri doğrultusunda denetleyen ve şikayetlerin çözümüne yardımcı olan bir mekanizmadır. Kamu Denetçiliği Kurumu, TBMM'ye bağlı olarak çalışmaktadır (Dursunoğlu ve ark., 2021: 68).

Türkiye'de Kamu Denetçiliği Kurumu, kadın ve çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesi konusunda önemli bir rol üstlenmektedir. Kurum, kamu hizmetlerinin etkin ve adil bir şekilde sunulmasını sağlamak amacıyla vatandaşların şikayetlerini incelemekte ve çözüm üretmektedir. Bu bağlamda, kadın ve çocuk hakları ihlallerine ilişkin şikayetler de kurumun gündemindedir. Kamu Denetçiliği Kurumu, kadın ve çocuk hakları konusunda şikayetleri değerlendirirken ulusal ve uluslararası sözleşmeleri referans almaktadır (Soykan, 2022: 6). Özellikle Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi gibi sözleşmeler çerçevesinde hak ihlalleri değerlendirilmekte ve çözüm önerileri sunulmaktadır. Kamu Denetçiliği Kurumu'nun kadın ve çocuk hakları konusunda yürüttüğü çalışmalar şeffaflık ilkesi doğrultusunda yürütülmekte ve kamuoyuyla paylaşılmaktadır. Bu sayede, hak ihlallerinin önlenmesi ve hak ihlallerine ilişkin şikayetlerin etkili bir şekilde çözüme kavuşturulması amaçlanmaktadır (Biricikoğlu, 2020: 32-33).

2.2.7. Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi

Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2023-2028) ile İlgili 2023/8 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi, 18 Nisan 2023 Tarihli ve 32167 Sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır (Resmî Gazete, 2023). Türkiye’de Çocuk Hakları Strateji Belgesi, çocukların haklarının korunması ve geliştirilmesi amacıyla belirlenen stratejileri ve hedefleri içeren bir dokümandır. Bu belge, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne taraf olması ve çocuk haklarını güvence altına almasıyla uyumlu olarak hazırlanmıştır (Çakmak, 2013: 217).

Çocuk Hakları Strateji Belgesi, Türkiye'deki çocukların yaşamlarını iyileştirmek, eğitim, sağlık, barınma, korunma ve katılım gibi temel haklara erişimlerini sağlamak için çeşitli politika ve programların belirlenmesine rehberlik etmektedir. Belge, çocuk hakları alanında çalışan tüm paydaşların iş birliği içinde çalışmasını ve çocuk haklarının korunmasını sağlayacak önlemlerin alınmasını hedeflemektedir. Çocuk Hakları Strateji Belgesi'nin temel prensipleri arasında çocukların görüşlerine saygı, ayrımcılığın önlenmesi, çocukların katılımı ve korunması, eşitlik ve adalet gibi konular yer almaktadır ve çocukların

haklarının korunması ve geliştirilmesi için uzun vadeli bir plan ve yol haritası sunmaktadır. Bu belge, Türkiye'nin çocuk hakları alanındaki taahhütlerini yerine getirmesine ve çocukların daha iyi bir geleceğe sahip olmalarını sağlamaya yönelik çabalarını desteklemektedir (Mutlu, 2017: 54; Şirin, 2019: 249).

2.3. Türkiye’de Kadın Hakları ve Kadının Konumu Parantezinde Kız Çocuklarının Durumu

Türkiye’de kadın hakları ve kadının konumu, tarihsel süreç içerisinde çeşitli değişimlere uğramış, ancak zorluklarla da karşılaşmıştır. Bu durum, kız çocuklarının yaşamları üzerinde de etkili olmuştur (Yeter, 2015: 196).

Türkiye’de kadın hakları ve cinsiyet eşitliği konusu, uzun bir süreç boyunca çeşitli evrelerden geçmiştir. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte, Türkiye’de kadınlar sosyal ve siyasal hayatta daha aktif bir rol almaya başlamış, bu da kız çocuklarının durumunu da etkilemiştir. Cumhuriyet döneminde kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınması, eğitim olanaklarının genişlemesi ve kadınların iş hayatına katılması gibi adımlar, kız çocuklarının potansiyellerini keşfetmelerine olanak sağlamıştır. Bu dönemde kız çocuklarının eğitime verilen önem, toplumun genelindeki algıyı da değiştirmiştir. Ancak, Türkiye’de kadın hakları ve cinsiyet eşitliği konusundaki ilerlemeler, bazı alanlarda hala eksiklikler ve zorluklar içermektedir. Türkiye’de son yıllarda yapılan yasal düzenlemeler ve toplumsal farkındalık çalışmaları, kadın hakları ve kız çocuklarının durumu konusunda iyileştirmeler sağlamıştır. Bu düzenlemelerden birkaçı şunlardır:

- 2011- Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi ve Bu Konudaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi): Türkiye, 2011 yılında İstanbul Sözleşmesi’ni imzalayarak kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve bu konudaki uluslararası standartları kabul etmiştir. Ancak, daha sonra çekinceler eklenmiş ve uygulamada çeşitli sorunlar yaşanmış ve 20 Mart 2021’de ayrılmıştır.
- 2012- Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Kanunu: Bu kanun, kadın ve erkekler arasında fırsat eşitliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Kanun, cinsiyete dayalı ayrımcılığı önlemeyi ve cinsiyet eşitliğini teşvik etmeyi hedeflemektedir.
- 2014- Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun: Bu kanun, İstanbul Sözleşmesi’nin ilkelerini içermekte olup kadına yönelik şiddeti önlemeyi, şiddet mağdurlarına destek sağlamayı ve faili cezalandırmayı amaçlamaktadır.

- 2016- Aile İçi Şiddetle Mücadele Kanunu: Bu kanun, aile içi şiddeti önlemeyi, mağdurlara destek sağlamayı ve şiddetin sonuçlarıyla mücadele etmeyi amaçlamaktadır.
- 2020- Kadına Karşı Şiddetle Mücadelede Acil Koruma Tedbirleri Yönetmeliği: Bu yönetmelik, kadına yönelik şiddeti önlemeyi ve mağdurlara acil koruma sağlamayı amaçlamaktadır. Tedbirler arasında şiddet gören kadınlara barınma ve maddi destek sağlanması gibi hükümler bulunmaktadır (Eslen-Ziya, 2012: 126; Kuyaksil; 2014: 336; KADEM, 2024).

Bu düzenlemelere rağmen toplumsal normlar, geleneksel bakış açıları ve ekonomik zorluklar gibi faktörler, kız çocuklarının cinsiyet eşitliği konusundaki tam potansiyellerini gerçekleştirmelerini engellemektedir. Ülkemizde halen belirli bölgelerde kız çocuklarına eğitim imkanları erkek çocuklarına göre daha kısıtlıdır. Ayrıca kız çocukları okula devam ederken erken yaşta evlendirilmeleri veya aile içi işlere katılmaları gibi nedenlerle eğitimlerine devam etmekte zorlanmaktadır. En sık göze çarpan bir diğer sorun ise toplumsal cinsiyet rollerinin kız çocuklarının belirli alanlara yönlendirilmesine ve kısıtlanmasına neden olmasıdır. Örneğin, kız çocuklarına daha çok ev işleri ve bakım gibi geleneksel kadın rolleri verilebilirken, erkek çocuklarının daha fazla özgürlüğü ve fırsatlara sahip oldukları bilinmektedir (Uca ve Bulut, 2020: 89).

Özellikle eğitim, sağlık ve güvenlik alanlarında yapılan daha fazla çalışma ve destekleme ihtiyacı vardır. Kız çocuklarının eğitim olanakları genişletilmeli, erken yaşta evlilik ve çocuk işçiliği gibi sorunlarla etkin bir şekilde mücadele edilmelidir. Türkiye'nin kadın hakları konusundaki çabalarının devam etmesi, toplumun genelinde cinsiyet eşitliğinin daha fazla güçlenmesine katkı sağlamaktadır.

2.4. Türkiye’de Kız Çocuklarının Hukuki Konumu

Türkiye’de kız çocuklarının hukuki konumu, genel olarak Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve diğer ilgili yasal düzenlemelerde belirlenmektedir. Bu yasal düzenlemeler, kız çocuklarının haklarını ve korunmasını güvence altına almaya yöneliktir. Türk Medeni Kanunu’na göre kız çocukları erkek çocuklarla eşit haklara sahiptir. Miras hakkı konusunda da aynı haklara sahiptirler. Türk Ceza Kanunu’nda ise çocukların cinsel istismarı ve şiddete uğraması gibi durumlarla ilgili hükümler bulunmaktadır. Bu hükümler, çocukların korunması ve haklarının güvence altına alınmasını amaçlamaktadır (Kaymaz, 2010: 352).

Türkiye'de kız çocuklarının hukuki konumuyla ilgili olarak son yıllarda önemli adımlar atılmıştır. Özellikle çocuk gelinlerin sayısının azaltılması, eğitim olanaklarının artırılması ve çocuk haklarının korunması konularında çeşitli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan çalışmalarca hala sorunlar devam etmektedir (Anık ve Barlin, 2017; Kıran, 2017; Tor, 2010) ve çocuk haklarının korunması ve güvence altına alınması için daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir.

2.4.1. Evlilik Yaşı

Türkiye'de evlilik yaşı, Medeni Kanun tarafından belirlenmiştir. Türkiye'de evlilik yaşı kadınlar ve erkekler için 18'dir. Ancak, mahkeme kararıyla veya veli izniyle 17 yaşında evlilik yapmak mümkündür. 17 yaşındaki bir çocuğun evlenmesi için ise Aile Mahkemesi'nden izin alınması gerekmektedir. Bu izin çocuğun bedensel ve ruhsal olgunluğunun sağlandığının ve evliliğin çocuğun menfaatine olacağının mahkeme tarafından tespit edilmesi şartına bağlanmıştır (Malatyalı, 2014: 28).

Son yıllarda Türkiye'de çocuk yaşta evliliklerin önlenmesine yönelik çeşitli adımlar atılmıştır. Evlilik yaşı konusunda yapılan düzenlemelerle birlikte, çocuk gelinlerin sayısının azaltılması ve çocukların haklarının korunması amaçlanmaktadır. Bu amaçla 2017 yılında erken yaşta ve zorla evliliklerin yüksek oranda görüldüğü illerde (Ağrı, Aksaray, Antalya, Bitlis, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Iğdır, İzmir, Kahramanmaraş, Kars, Kilis, Mardin, Muş, Nevşehir, Niğde, Şanlıurfa, Van, Yozgat) Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadeleye İlişkin Acil İl Eylem Planları yürürlüğe konulmuştur (KADEM, 2024). Bu kapsamda evlilik yaşıyla ilgili yasal düzenlemelerin yanı sıra, eğitim ve farkındalık çalışmaları da yürütülmektedir. Bu çalışmaların amacı, çocukların eğitimlerine devam etmelerini sağlamak ve çocuk hakları konusunda toplumsal farkındalığı artırmaktır. Örneğin UNFPA ve TÜİK iş birliğiyle yürütülen “Güçlü Kızlar, Güçlü Yarınlar” projesi ile kız çocuklarının eğitime erişimini artırmayı, çocuk yaşta evlilikleri önlemeyi ve kız çocuklarının güçlenmesini hedeflemektedir (UNFPA, 2018). Yine Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) tarafından yürütülen “Kız Kardeşim Projesi”, çocuk yaşta evliliklerin önlenmesi ve kız çocuklarının eğitime destek olmayı amaçlamaktadır.

2.4.2. Ceza Hukuku Kapsamında Çocuk Hakları

Türkiye'de çocuk hakları, çeşitli yasal düzenlemeler ve uluslararası sözleşmelerle koruma altına alınmıştır. Türk Ceza Kanunu'nda, çocukların cinsel istismarı, fiziksel şiddete maruz kalması, ihmal edilmesi ve istismara uğraması gibi durumlar cezai yaptırımlara tabi

tutulmuştur. Türk Ceza Kanunu'nda çocukların haklarını korumaya yönelik hükümler bulunmaktadır. Örneğin, cinsel istismar suçları ağır cezalarla cezalandırılmaktadır. Ayrıca, çocuklara yönelik şiddet, ihmal ve istismarın önlenmesi ve bu tür suçların soruşturulması için özel düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye, çocuk haklarını korumak amacıyla Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzalamış ve bu sözleşmeyi iç hukukunda uygulamaktadır. Bu çerçevede, çocukların yaşama, gelişme, sağlık, eğitim, sosyal güvence, eşitlik, ayrımcılığa karşı korunma gibi temel hakları Türkiye'de de koruma altına alınmıştır (Erbay, 2021: 103; Şahin, 2019: 29).

2.4.3. Eğitim Hakkı

Türkiye'de eğitim hakkı, Anayasa ve çeşitli yasal düzenlemelerle güvence altına alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na göre, herkes eğitim ve öğrenim hakkına sahiptir. Devlet, eğitim ve öğretimi planlayarak düzenlemek, yönetmek ve denetlemekle yükümlüdür.

Türkiye'de zorunlu eğitim; 4 yıl süreli ilkokul, 4 yıl süreli ortaokul ve 4 yıl süreli lise olmak üzere 12 yıl süreyle devam etmektedir. İlköğretimin kesintisiz 8 yıllık sürecinin 4+4 şeklinde bölünmesi kararında mecliste ciddi sorunlar yaşanmıştır. Bu sistem, 30 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe giren ve 6287 sayılı kanun ile kabul edilen düzenleme ile uygulanmaya başlamıştır. Zorunlu eğitim, 6-14 yaş arası çocukları kapsamaktadır ve bu çocukların okula devam etmeleri zorunludur (Atatanır, 2023: 42). Eğitim hakkı, herkes için eşit koşullarda ve ayırım gözetmeksizin sağlanır. Türkiye'de eğitim, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı, eğitim politikalarını belirlemek, okulları yönetmek ve eğitim kalitesini artırmakla görevlidir. Türkiye'de eğitim, kamu okullarının yanı sıra özel okullar ve dershaneler aracılığıyla da sağlanmaktadır (Şen, 2020: 473).

Son yıllarda Türkiye'de eğitim alanında çeşitli reformlar yapılmıştır. Özellikle eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak, teknolojiyi eğitimde kullanmak ve öğrenci başarısını artırmak amacıyla çeşitli adımlar atılmıştır. Ancak, Türkiye'de eğitim hakkının tam anlamıyla sağlanabilmesi için daha fazla çaba ve yatırım gerekmektedir. Özellikle kırsal bölgelerdeki eğitim kalitesinin artırılması ve dezavantajlı grupların eğitime erişiminin kolaylaştırılması önemli bir konudur (Hareket, 2020: 52).

2.4.4. Çocuk İstismarı ve İhmal

Türkiye'de çocuk istismarı ve ihmal ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk istismarı, çocuğun fiziksel, duygusal veya cinsel olarak zarar görmesi veya ihmal

edilmesi durumunu ifade eder. Bu tür vakalar genellikle aile içinde, okulda, çocuk bakım merkezlerinde veya çevrede gerçekleşebilir. Türkiye'de çocuk istismarı ve ihmalin önlenmesi ve mücadele edilmesi amacıyla çeşitli yasal düzenlemeler ve kurumlar bulunmaktadır (Özgentürk, 2014: 273). Örneğin, Türk Ceza Kanunu'nda çocuğa karşı işlenen suçlar ve cezaları düzenlenmiştir. Ayrıca, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü gibi kurumlar çocukların korunması ve desteklenmesi için çalışmaktadır (Konanç, 2019: 7).

Türkiye'de çocuk istismarı ve ihmal konusunda farkındalık oluşturmak, riskleri azaltmak ve çocukları korumak için çeşitli projeler ve kampanyalar yürütülmektedir. Özellikle çocukların korunması, ihmalin önlenmesi ve istismarın ortaya çıkması durumunda hızlı müdahale edilmesi büyük önem taşımaktadır. Konuya ilişkin yapılan projeler arasında aşağıdakiler sıralanabilir:

- “Çocuk İstismarını Önleme ve Rehabilitasyon Programı” (ÇİÖRP): Adalet Bakanlığı ve UNICEF iş birliğiyle yürütülen proje, çocuk istismarının önlenmesi ve mağdurlara destek sağlanması amacıyla faaliyet göstermektedir. Proje kapsamında çocuk istismarıyla ilgili farkındalık artırıcı çalışmalar, eğitimler ve danışmanlık hizmetleri verilmektedir.
- “Çocuk İstismarıyla Mücadelede Hukuki Destek ve İzleme Projesi” (ÇİMDİP): Adalet Bakanlığı'nın yürüttüğü proje, çocuk istismarı mağdurlarına hukuki destek sağlamayı ve istismarın önlenmesi için etkin izleme mekanizmaları oluşturmayı hedeflemektedir.
- “Kısa Adıyla ÇİSİM Projesi” (Çocuk İstismarıyla Mücadelede Özgün ve Sürdürülebilir İş birliği Modeli Projesi): Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Birliği tarafından finanse edilen proje, çocuk istismarının önlenmesi ve mağdurların desteklenmesi için sürdürülebilir bir iş birliği modeli geliştirmeyi hedeflemektedir (ASHB, 2024; Yılmaz, 2013: 263).
- Baba Beni Okula Gönder (BBOG) Seferberliği, 23 Nisan 2005 tarihinde Doğan Gazetecilik ve Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin iş birliğiyle başlatılmıştır. Bu girişim, Türkiye'nin dört bir yanındaki kız çocuklarına eşit eğitim fırsatları sağlama hedefiyle hareket etmektedir. Seferberliğin ana amacı, eğitim seferberliğini tüm ülkeye yaymak ve her kız çocuğunu eğitimle buluşturmadır. BBOG Seferberliği, maddi destek sağlama, toplumsal farkındalık oluşturma ve yapısal sorunları çözmeye yönelik üç boyutlu bir yaklaşım benimseyerek planlanmış ve uygulanmıştır.

2.4.5. Uluslararası Sözleşmelere Katılım

Türkiye uluslararası hukukun bir parçası olarak çeşitli uluslararası sözleşmelere taraf olmuştur. Bu sözleşmeler Türkiye'nin uluslararası toplumla olan ilişkilerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Türkiye'nin uluslararası sözleşmelere katılımı, genellikle TBMM'nin onayıyla gerçekleşmektedir. Türkiye, BM ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası örgütlerin üyesidir ve bu örgütlerin çeşitli sözleşmelerine taraf olmuştur. Örneğin, Türkiye, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzalamış ve onaylamıştır. Bu sözleşme, çocukların haklarını korumayı ve geliştirmeyi amaçlamaktadır. Türkiye ayrıca, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi gibi temel insan hakları sözleşmelerine de taraf olmuştur (Kara ve Özvarış, 2022: 101). Bu sözleşmeler, Türkiye'de insan hakları standartlarının yükseltilmesine ve korunmasına önemli katkılar sağlamaktadır. Türkiye'nin uluslararası sözleşmelere katılımı, ülkenin insan hakları ve demokrasi standartlarını yükseltme çabalarının bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Ancak, bazı durumlarda uluslararası sözleşmelerin iç hukuka uyumlu hale getirilmesi ve uygulanması konusunda sorunlar yaşanabilmektedir. Bu nedenle, Türkiye'nin uluslararası sözleşmelere katılımı ve uygulaması konusundaki süreç dikkatle izlenmektedir. Türkiye'nin kadın ve kız çocukları hakları bağlamında katıldığı önemli uluslararası sözleşmelerden bazıları aşağıda paylaşılmıştır:

- CEDAW (Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi): Türkiye, 1985 yılında CEDAW'ı imzalayarak kadınların haklarını güvence altına almayı taahhüt etmiştir. Sözleşme, kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığın önlenmesini ve kadınların insan haklarının korunmasını amaçlamaktadır.
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: Türkiye, 1990 yılında Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'yi imzalayarak çocukların haklarını güvence altına almıştır. Sözleşme, çocukların yaşam, sağlık, eğitim ve korunma gibi temel haklarını garanti altına almaktadır.
- İstanbul Sözleşmesi (Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi): Türkiye, 2011 yılında İstanbul Sözleşmesi'ni imzalayarak kadına yönelik şiddeti önlemeyi ve kadınların haklarını korumayı taahhüt etmiştir.
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme İsteğe Bağlı Protokolü (Çocukların Savaşta Kullanılmasının Önlenmesine İlişkin İsteğe Bağlı Protokol): Türkiye, 2004 yılında Çocuk Haklarına Dair Sözleşme İsteğe Bağlı Protokolü'nü imzalayarak çocukların

savaşta kullanılmasını önlemeyi taahhüt etmiştir (Kafkasyalı, 2023: 162; Kaşıkırık ve Gülümser, 2021: 64).

Bu uluslararası sözleşmeler, Türkiye'nin kadın ve kız çocuklarının haklarını güvence altına almak ve bu hakları korumak için uluslararası toplumla birlikte çalışmayı taahhüt ettiğini göstermektedir. Bu sözleşmelere uygun olarak iç hukukta gerekli düzenlemeler yapılarak, kadın ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılığın ve şiddetin önlenmesi için çaba gösterilmektedir (Aydemir, 2011: 43).

2.5. Türkiye’de Kız Çocuklarının Sosyal Konumu

Türkiye’de kız çocuklarının sosyal konumu, toplumsal cinsiyet rolleri, kültürel normlar ve ekonomik faktörler gibi çeşitli etmenler tarafından belirlenmektedir. Son yıllarda ülkede kadın haklarına ve cinsiyet eşitliğine yönelik önemli adımlar atılmış olmasına rağmen, kız çocukları hala zorluklarla karşı karşıyadır (Kaymaz, 2010: 352).

Eğitim konusunda, Türkiye’de kız çocuklarının okullaşma oranı artmakla birlikte, özellikle kırsal bölgelerde ve dezavantajlı gruplarda bu oranlar düşüktür. Erken yaşta evlilikler okula devamı olumsuz etkileyebilmekte ve kız çocuklarının eğitim fırsatlarını sınırlandırabilmektedir. İş gücüne katılım açısından da Türkiye’de kız çocuklarının iş gücüne katılımı erkek çocuklarına göre daha düşüktür. Bu durum, kız çocuklarının ekonomik bağımsızlığını ve sosyal konumunu olumsuz etkileyebilmektedir. Aile içindeki cinsiyet rolleri ve toplumsal beklentiler de kız çocuklarının sosyal konumunu etkileyen önemli faktörlerdir. Geleneksel normlar ve kültürel değerler, kız çocuklarının bazı alanlarda erkek çocuklarına göre daha kısıtlı bir yaşam sürmelerine neden olabilmektedir. Sonuç olarak, Türkiye’de kız çocuklarının sosyal konumu, çeşitli faktörler tarafından belirlenmekte ve kız çocuklarının eğitim, iş gücüne katılımı ve toplumsal rolleri gibi alanlarda daha fazla desteklenmeleri ve haklarının korunması gerekmektedir. Bu konuda yapılan çalışmaların ve desteklerin artırılması, kız çocuklarının sosyal konumlarının iyileştirilmesine katkı sağlayacaktır (Özaydınlık, 2014: 94-98).

2.6. Son Dönemde Türkiye Çocuk Hakları Karnesi

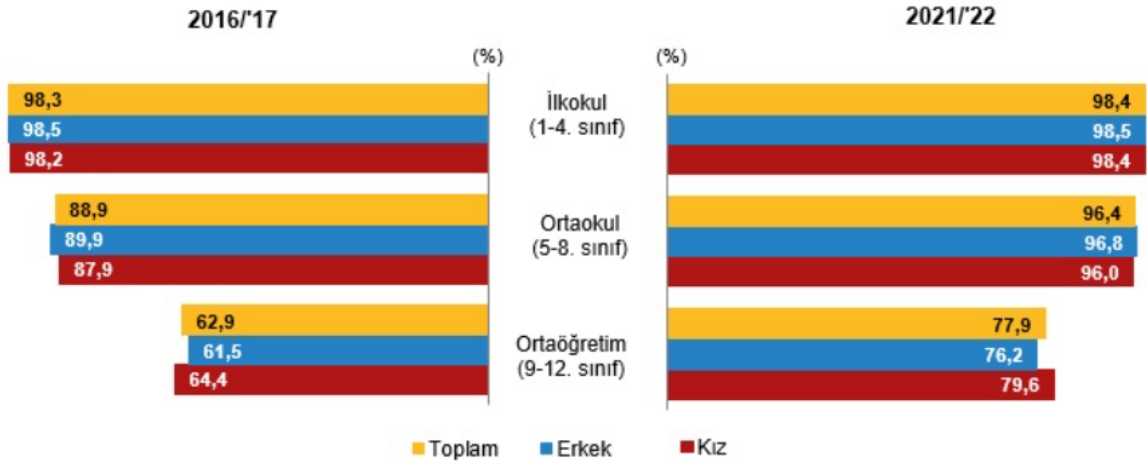
Son dönemde Türkiye’nin çocuk hakları konusundaki performansını değerlendiren uluslararası raporlar ve çalışmalar bulunmaktadır. UNICEF ve diğer insan hakları örgütleri, Türkiye’nin çocuk hakları alanında önemli adımlar attığını ancak hala sorunların görüldüğünü belirtmektedir (Karakaş ve Çevik, 2016: 892). Türkiye’nin çocuk hakları karnesini değerlendiren raporlarda genellikle şu konular ele alınmaktadır:

- Eğitim: Türkiye'de çocukların eğitime erişim ve kalitesi konusunda ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak, hala kırsal bölgelerde ve dezavantajlı gruplarda eğitim fırsatlarındaki eşitsizlikler devam etmektedir. Örnek olarak okul öncesi eğitim olanakları yetersizdir ve bazı çocuklar düşük kaliteli eğitim almaktadır. Ayrıca öğretmen yetersizliği, okul şiddeti ve ayrımcılık gibi sorunlar da bulunmaktadır.
- Sağlık: Türkiye'de çocuk sağlığı alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Çocuklara yönelik sağlık hizmetlerine erişimde genel olarak iyileşmeler görülmüştür. Örneğin kırsal bölgelerde sağlık hizmetlerine erişimde sorunlar yaşanmakta ve çocukların sağlık hizmetlerinden yeterince faydalanamamaktadır. Ayrıca koruma noktasında da problemler yaşandığı için çocuklarda obezite, bağımlılık gibi sağlık sorunları da giderek artmaktadır.
- Koruma: Türkiye'de çocuk istismarı ve ihmaline karşı mücadelede çeşitli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Ancak, istismar ve ihmal vakalarının önlenmesi ve mağdurlara destek sağlanması konusunda daha fazla çaba gerekmektedir. Çocuk işçiliği, çocuk evlilikleri, cinsel istismar gibi sorunlarla mücadele edilmekte ancak bu sorunlar hala devam etmektedir. Ayrıca çocukların sosyal koruma, barınma ve bakım hizmetlerine erişiminde de sorunlar yaşanmaktadır.
- Katılım: Türkiye'de çocukların karar alma süreçlerine katılımı konusunda ilerlemeler kaydedilmiştir. Çocukların görüşlerine ve ihtiyaçlarına yeterince önem verilmemekte, karar alma süreçlerine katılımları sınırlı kalmaktadır. Ayrıca çocukların sosyal ve kültürel etkinliklere katılımı da yetersiz olabilmektedir. Bu durum çocuk haklarına yönelik politikaların yetersizliği, kaynakların yetersizliği ve toplumsal farkındalık eksikliği gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır (Dağ ve ark., 2015: 2; Işıkcı, 2020: 112).

Türkiye'nin çocuk hakları alanındaki performansı genel olarak olumlu olsa da hala iyileştirilmesi gereken alanlar bulunmaktadır. Türkiye'nin çocuk hakları karnesinin daha da iyileştirilmesi için çeşitli alanlarda daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir. Ayrıca ülkemizde pandemi sonrası kız çocuklarının okula devam durumları üzerine kapsamlı bir araştırma yapılmamış olsa da genel eğilimler ve veriler göz önüne alındığında bu sürecin kız çocuklarının okula devamları üzerinde olumlu etkilerinin olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. TÜİK verilerine göre Millî Eğitim Bakanlığı örgün eğitim istatistiklerine göre okul öncesi eğitim seviyesinde beş yaş net okullaşma oranının, 2020/21 öğretim yılında %56,9 iken 2021/22 öğretim yılında %81,6 olduğu görülmüştür. Beş yaş net okullaşma oranı cinsiyete

göre incelendiğinde, bu oranın erkek çocuklar için %81,9, kız çocuklar için %81,4 olduğu görülmektedir (TÜİK, 2024). Ayrıca okul tamamlama oranları dikkate alındığında aşağıdaki sonuçların elde edildiği görülmüştür (Şekil 2).

Şekil 2: Cinsiyetlere Göre Okul Tamamlama Oranlarının Değişimi

Kaynak: TÜİK, 2024

Şekil 2'ye göre ortaöğretim okul tamamlama oranı cinsiyete göre incelendiğinde, 2021/'22 eğitim ve öğretim döneminde bu oranın erkek çocuklar için %76,2, kız çocuklar için %79,6 olduğu görülmektedir. Bu bağlamda pandemi öncesi eğitim dönemlerine göre daha iyi sonuçların elde edildiği net olarak izlenebilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SUUDİ ARABİSTAN'DA ÇOCUK HAKLARI VE KIZ ÇOCUKLARININ KONUMU

3.1. Suudi Arabistan'da Çocuk Hakları ve Tarihsel Gelişimi

Suudi Arabistan'da çocuk hakları ve tarihsel gelişimi, ülkenin kültürel, geniş aile yapıları, dini ve sosyal yapısının etkisi altında şekillenmiştir. Ülke, geleneksel olarak geniş aile yapılarının ve dini inançların ön planda olduğu bir toplum yapısına sahiptir. Bu nedenle, çocuk hakları konusunda da bu değerlerin etkisi görülmektedir. Suudi Arabistan, 1989 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzalamış olmasına rağmen, sözleşmeyi onaylamamıştır. Bu durum, ülkenin çocuk hakları konusundaki yaklaşımının uluslararası standartlardan farklı olduğunu göstermektedir. Tarihsel olarak, Suudi Arabistan'da çocuk hakları konusundaki yaklaşım, genellikle aile yapısının ve dini öğretilerin belirlediği sınırlar içinde şekillenmiştir (Rajab ve Wright, 2020: 178). Çocukların ailelerine ve topluma karşı saygılı olmaları ve ahlaki değerlere önem vermeleri öğretilmiştir. Ancak son yıllarda, Suudi Arabistan'da çocuk hakları konusundaki yaklaşımın değişmeye başladığı görülmektedir. Özellikle Veliaht Prens Muhammed bin Selman'ın başlattığı reformlar kapsamında, çocuk haklarına daha fazla önem verilmesi ve çocukları koruyucu yasaların çıkarılması için adımlar atılmaktadır. Örneğin, Suudi Arabistan, 2019 yılında çocukları fiziksel şiddetten korumayı amaçlayan bir yasa çıkarmıştır. Ayrıca, çocuk evliliklerini yasaklayan ve çocukların eğitim haklarını güçlendiren yasal düzenlemeler de yapılmıştır (Alwasil, 2010: 1082; Jahar ve Shodiq, 2022: 29).

Bu gelişmeler, Suudi Arabistan'ın çocuk hakları konusundaki yaklaşımının değişmekte olduğunu göstermektedir. Ancak, ülkedeki geleneksel ve dini değerlerin hala çocuk hakları alanında belirleyici olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle, Suudi Arabistan'da çocuk hakları konusundaki gelişmelerin dikkatle takip edilmesi gerekmektedir.

3.1.1. Çocuk Hakları Anayasası

1986 yılında kabul edilen Çocuk Hakları Anayasası, çocukların haklarını korumayı amaçlayan önemli bir belgedir. Bu anayasa, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümeleri, eğitim görmeleri, korunmaları ve katılımları için gerekli olan hakları ve güvenceleri içerir. Anayasa, çocukların yaşam hakları, eğitim hakları, sağlık hakları, aile yaşamı hakları, oyun

ve dinlenme hakları, isyan ve sözleşme hakları gibi birçok farklı alanı kapsar (İnan, 1995: 767).

Çocuk Hakları Anayasası, çocukların yaşadıkları toplumda eşit ve adil bir şekilde muamele görmelerini sağlamayı hedefler. Bu belge, çocukların özel ihtiyaçlarını ve korunma gereksinimlerini tanımlar ve devletlerin bu ihtiyaçları karşılamak için alması gereken önlemleri belirler. Aynı zamanda, çocukların kendi düşüncelerini ifade etme ve katılım haklarını vurgular ve çocukların korunması gerektiği durumlarda gereken önlemleri belirler. Çocuk Hakları Anayasası, ulusal ve uluslararası düzeyde çocuk haklarının korunması ve teşvik edilmesi için önemli bir belge olarak kabul edilir. Bu anayasaya uygun olarak, çocuklar daha iyi bir yaşam standardı ve gelecek için daha iyi fırsatlara sahip olabilirler (Kiye, 2016: 78).

3.1.2. Çocuk Koruma Birimi

Suudi Arabistan'da 2005 yılında kurulan Çocuk Koruma Birimi, çocuk hakları ve korunması konusunda çalışmalar yapan önemli bir kuruluştur. Bu birim, çocukların istismar, ihmal ve sömürü gibi durumlara karşı korunmasını sağlamak, çocukların haklarını savunmak ve geliştirmek amacıyla faaliyet göstermektedir. Çocuk Koruma Birimi, Suudi Arabistan'da çocuk hakları konusunda farkındalık oluşturmak, eğitim ve rehberlik hizmetleri sunmak, istismar ve ihmal vakalarını raporlamak ve çocukların haklarına saygı gösterilmesi için çalışmalar yapmak gibi faaliyetleri yürütmektedir. Ayrıca, birim çocukların eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimini desteklemekte ve çocuk haklarına ilişkin uluslararası sözleşmelerin ülke içinde uygulanmasını sağlamaktadır (Al Eissa ve Almuneef, 2010: 29; Neville ve ark., 2022: 109).

Suudi Arabistan'da Çocuk Koruma Birimi'nin faaliyetleri, ülkede çocuk hakları konusunda farkındalığın artmasına ve çocukların korunmasına yönelik önemli adımların atılmasına katkıda bulunmaktadır. Ancak, ülkede hala çocuk hakları konusunda önemli zorluklar bulunmakta olup, Çocuk Koruma Birimi'nin çalışmaları bu zorlukların üstesinden gelmede önemli bir rol oynamaktadır (Jalal ve ark., 2019: 1497).

3.1.3. Seyahat Kısıtlamalarının Kaldırılması

Suudi Arabistan, 2018 yılında kadınların seyahat etme konusundaki kısıtlamaları kaldıran önemli bir adım atmıştır. Daha önce, kadınlar ancak velileri veya eşleri tarafından verilen izinle seyahat edebiliyorlardı. Ancak 2018'de yapılan reformlarla birlikte, yetişkin kadınlar artık velilerinden veya eşlerinden izin almadan seyahat edebilme hakkına sahip

oldular. Bu reformlar, Suudi Arabistan'da kadın hakları konusunda yapılan diğer değişikliklerle birlikte, kadınların toplum içindeki rollerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır (Alahmadi ve ark., 2021: 8). Bu değişiklikler, Suudi Arabistan'ın 2030 vizyonu kapsamında, ülkeyi daha açık ve modern bir toplum haline getirme çabalarının bir parçasıdır. Ancak, kadınların seyahat etme hakkının genişletilmesine rağmen, Suudi Arabistan'da kadınların diğer hakları konusunda hala kısıtlamalar bulunmaktadır. Örneğin, kadınların evlenme, boşanma, çalışma ve eğitim gibi konularda hala velilerinden veya eşlerinden izin alması gerekmektedir (Rafaat ve Arafa, 2022: 51).

3.1.4. Ceza Yasası Reformları

Suudi Arabistan, 2019 yılında önemli ceza yasası reformları gerçekleştirmiştir. Bu reformlar, ülkede ceza adaleti sisteminin daha adil ve insan haklarına daha saygılı hale gelmesini amaçlamaktadır (Agil, 2023: 942). Reformların önemli yönleri aşağıda sıralanmıştır:

- Ölüm cezası kısıtlamaları: Suudi Arabistan, 2019 yılında çocuk suçlular ve hamile kadınlar için ölüm cezasını kaldırdı. Bu, insan hakları savunucuları tarafından olumlu bir adım olarak karşılandı.
- İşkence ve kötü muamele yasağı: Yeni yasalar, işkence ve kötü muameleyi yasaklamaktadır. Bu, ülkede ceza infazları ve gözaltı koşullarının insan hakları standartlarına uygun olmasını sağlamayı amaçlamaktadır.
- İyileştirilmiş adil yargılanma hakkı: Reformlar, suçluların adil bir yargılanma hakkına sahip olmalarını sağlamak için yapıldı. Bu, suçluların savunma haklarını güçlendirmeyi ve adil yargılanma süreçlerini teşvik etmeyi amaçlamaktadır.
- Daha insancıl ceza önlemleri: Yeni yasalar, ceza sisteminde daha insancıl önlemler alınmasını sağlamaktadır. Örneğin, hapis cezalarının yerine alternatif cezaların kullanılması teşvik edilmektedir (Bashayreh, 2022: 197; Salim Hamid N Almjnoni, 2021: 27).

Bu reformlar, Suudi Arabistan'ın ceza adaleti sistemini iyileştirme çabalarının bir parçasıdır. Ancak, bazı insan hakları grupları, reformların yetersiz olduğunu ve daha fazla adım atılması gerektiğini belirtmektedir. Bu nedenle, Suudi Arabistan'ın ceza adaleti sistemine ilişkin gelecekteki gelişmeler dikkatle izlenmektedir (Bsheer, 2020: 749).

3.1.5. Evlilik Yaşı Yasası

Suudi Arabistan, 2020 yılında evlilik yaşını belirleyen yasalarında önemli değişiklikler yapmıştır. Daha önce ülkede kızların evlenme yaşının 15 olduğu bilinmekteydi. Ancak 2020 yılında yapılan değişiklikle bu yaş sınırı yükselterek kızların evlenme yaşı 18'e çıkarılmıştır. Bu değişiklik, Suudi Arabistan'ın kadın ve çocuk hakları konusunda attığı önemli adımlardan biridir. Evlilik yaşının yükseltilmesi, çocuk gelinlerin sayısının azaltılmasına ve kız çocuklarının eğitim ve kariyerlerine odaklanmalarına olanak tanımaktadır. Bu değişiklikle birlikte, Suudi Arabistan'ın kadın ve çocuk hakları konusunda daha demokratik normlara yakın bir yaklaşım benimsemeye başladığı görülmektedir (Abolfotouh ve Almuneef, 2020: 209; 2010; Alharbi ve ark., 2021: 267).

3.2. Suudi Arabistan'da Çocuk Hakları ve Hukuki Durum

Suudi Arabistan'da çocuk hakları ve hukuki durum, ülkenin geleneksel ve dini yapısının etkisi altında şekillenmektedir. Ülke, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzalamasına rağmen, ülke içi hukuki düzenlemelerde bu sözleşme henüz onaylanmamıştır. Bu nedenle, Suudi Arabistan'da çocuk hakları konusunda uluslararası standartlarla uyumlu bir yasal çerçeve bulunmamaktadır. Suudi Arabistan'da çocuk hakları, genellikle geniş aile yapıları ve dini inançlar tarafından belirlenmektedir. Çocukların geniş aile yapılarına ve toplumun geleneksel değerlerine karşı sorumlulukları ve saygı göstermeleri öğretilirken, aynı zamanda çocukların da birtakım hakları olduğu vurgulanmaktadır (Abahussain, 2019: 64). Ancak, uygulamaya bakıldığında, Suudi Arabistan'da çocuk hakları konusunda endişeler bulunmaktadır. Özellikle, çocukların erken yaşta evlendirilmesi, çocuk işçiliği ve çocukların eğitim hakları gibi konularda önemli sorunlar yaşanmaktadır. Ülkede çocukların haklarının korunması ve geliştirilmesi için daha fazla çaba gösterilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Son yıllarda, Suudi Arabistan'da çocuk hakları konusunda olumlu adımlar atılmıştır. Örneğin, 2020 yılında evlilik yaşının 18'e çıkarılması gibi önemli bir karar alınmıştır. Ancak, ülkede hala çocuk hakları konusunda yapılması gerekenler olduğu ve uluslararası toplumun bu konuda dikkatli olması gerektiği belirtilmektedir (AlShareef, 2018: 133; Wynn, 2008: 209). Suudi Arabistan'da evlilik İslam hukuku tarafından yönetilmektedir. İslam hukukuna göre, bir erkeğin dörde kadar karısı olmasına izin verilir, ancak yalnızca hepsine eşit davranabiliyorsa. Bununla birlikte, günümüz Suudi Arabistan'ında erkeklerin birden fazla eşi olması giderek daha nadir hale gelmektedir (Anonim, 2023).

3.3. Suudi Arabistan'da Kadın Hakları ve Kadının Konumu Parantezinde Kız Çocuklarının Durumu

Suudi Arabistan'da kadın hakları ve kadının konumunu, ülkenin geleneksel değerleri, geniş aile yapıları ve dini yapısı önemli ölçüde belirlemektedir. Bu durum, kız çocuklarının durumunu doğrudan etkilemiştir. Geleneksel olarak, Suudi Arabistan'da, kamusal alanda kadınlar için belirli kısıtlamalar ve sınırlamalar yer almaktadır. Bu sınırlamalar arasında kadınların erkek veli veya eşlerinin izni olmadan seyahat etme, işe girme ve bazı kararları alma gibi yasaklamalar bulunmaktadır. Bu durum, kız çocuklarının da benzer sınırlamalara tabi olabileceği anlamına gelmektedir (Hamdan, 2012: 211). Ancak, son yıllarda Suudi Arabistan'da kadın hakları konusunda değişiklikler yaşandığı ve kadınlara daha fazla özgürlük tanınmaya başlandığı belirtilmektedir. Kadınların araç kullanma, stadyumlara gitme, değişik meslekleri seçme, iş hayatına katılma gibi alanlarda hakları genişletilmiştir. Bu reformların kız çocuklarının durumunu nasıl etkilediği ise net değildir. Örneğin, kadınların iş hayatına katılmasının artması kız çocuklarının eğitim ve kariyer olanaklarını olumlu yönde etkileyebilirken, halen birtakım geleneksel normların ve geniş aile yapılarının devam etmesi ise kız çocuklarının sosyal ve kültürel haklarını sınırlayabilmektedir (Al Alhareth ve ark., 2015: 123; Syed ve ark., 2018: 168).

Sonuç olarak, Suudi Arabistan'da kadın hakları ve kadının konumu bağlamında kız çocuklarının durumu karmaşık bir tablo çizmektedir. Ülkedeki kadın haklarındaki gelişmelerin kız çocuklarının durumu üzerindeki etkilerinin yakından takip edilmesi gerektiği vurgulanmalıdır.

3.4. Suudi Arabistan'da Kız Çocuklarının Hukuki Konumu

Suudi Arabistan'da kız çocuklarının hukuki konumu, ülkenin geleneksel değerleri, geniş aile yapıları ve dini yapısının etkisi altında şekillenmektedir. Ülkede uygulanan İslam hukuku, kadınların ve dolayısıyla kız çocuklarının haklarını belirlemektedir. Bazı durumlarda bu haklar erkeklerinkinden farklı olabilmekte, kız çocuklara erkek çocuklarına oranla daha sınırlı haklar tanınabilmektedir. Bu durum en sık aile içinde miras paylaşımında ve evlilik yaşında görülmektedir. Ülkede evlilik yaşı konusunda yapılan reformlarla birlikte kız çocuklarının evlenme yaşı 18'e çıkarılmış olsa da bazı durumlarda veli izniyle daha erken yaşta evlendirilmelerine izin verilebilmektedir (Alshahrani, 2016: 319; Rizvi ve Hussain, 2022: 139).

Suudi Arabistan'da kız çocuklarının eğitim hakları da önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Ülke, son yıllarda kız çocuklarının eğitime daha fazla önem vermeye başlamasına rağmen, toplumun her katmanında halen kısıtlamalarla ve engellerle karşılaşabilmektedir. Özellikle kız çocuklarının okula gitmeleri ve eğitim almaları konusunda ailelerin ve toplumun tutumu önemli bir etkidir. Bu bağlamda, Suudi Arabistan'da kız çocuklarının hukuki konumu karmaşık ve çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Ülkedeki hukuki düzenlemeler, geniş aile yapıları ve sosyal normlar, kız çocuklarının hakları ve yaşamları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu belirtilmektedir (Ahmed, 2020: 95).

3.4.1. Evlilik Yaşı

Suudi Arabistan'da evlilik yaşı, 2020 yılında yapılan bir yasal düzenleme ile 18'e yükseltilmiştir. Bu düzenleme, özellikle kız çocuklarının evlilik yaşını yükseltmeyi amaçlamaktadır. Daha önce ülkede kızların evlenme yaşı 15 olarak belirlenmişti. Bu düzenleme, Suudi Arabistan'ın çocuk hakları konusundaki taahhütlerini yerine getirmeye yönelik atmış olduğu önemli bir adımdır (Almarzouqi ve ark., 2022: 455). Evlilik yaşı konusundaki bu değişiklik, çocuk gelinlerin sayısını azaltmayı, kız çocuklarının eğitim ve kariyerlerine odaklanmalarını sağlamayı ve genel olarak çocuk haklarını korumayı amaçlamaktadır. Bu değişiklikte birlikte, uluslararası kurumlar Suudi Arabistan'da kadın ve çocuk hakları konusundaki ilerlemeleri yakından izlemeye devam etmektedir. Ülke, son yıllarda kadın hakları konusunda önemli adımlar atmış olsa da, halen kadınların ve çocukların haklarını güvence altına alacak daha fazla reformlara ihtiyaç duyulduğunun altı çizilmektedir (Alquaiz ve ark., 2021: 2180).

Suudi Arabistan'da çocuk evliliğinin sebepleri hakkında yeterli verilere ulaşılamamaktadır. Buna rağmen, günümüzde yürütülen mevcut çalışmalarda çocuk yaşta evliliklerin nedenleri aşağıdaki faktörlere dayandırılmıştır:

- **Yoksulluk:** Suudi Arabistan Şura Konseyi, yoksulluk ve çocuk evliliği arasındaki karmaşık ilişkiye dikkat çekerek bunu bir “kısır döngü” olarak nitelendirmiştir.
- **Zararlı uygulamalar:** Üst düzey dini liderlere göre, 10 yaşındaki kızlar evlenebilir. Bu nedenle bazı aileler kızların rızası olmadan aile borçlarını kapatmak için evlilikler düzenlemektedirler.
- **İnsan ticareti:** Ülkede Suudi erkek vatandaşlarının, kız çocuklarıyla kısa süreliğine, para karşılığında “yaz” veya “geçici evlilikler” yapmak için Ürdün, Suriye, Mısır ve

Yemen gibi diğer Arap ülkelerine seyahat ettikleri bildirilmektedir. 2016 yılında Ürdün hükümeti, Suriyeli bir kızın babası tarafından Suudi Arabistan vatandaşı biriyle altı ay boyunca geçici evliliğe zorlandığı bir vakayı bildirmişti.

Görüldüğü üzere, kız çocuklarıyla ilgili sıralanan tüm faktörler sosyolojik ve kültürel problemlerdir. Suudi Arabistan'da son olarak Aralık 2019'da Adalet Bakanlığı, mahkemelere, 18 yaşın altındaki birinden gelen herhangi bir evlilik başvurusunun, evliliğin “onlara zarar vermeyeceğinden ve erkek ya da kadın olsun, en iyi çıkarlarını sağlayacağından” emin olmak için özel bir mahkemeye sevk edilmesi gerektiğine dair bir genelge göndermişti. Karar, Ocak 2019'da yasama yetkisine sahip olmayan ancak Kral'a ve kabineye yasalar öneren 150 üyeli bir danışma organı olan Şura Konseyi'ne sunulmuştu. Konseyin aldığı kararda, 15 yaş altı çocuk evlilikleri tamamen yasaklanmış ve 16-18 yaş arasındakiler için yeni kurallar koyulmuştu. Bu karar ile 15 ila 18 yaşları arasındaki kız çocuklarının evliliğinin, kendisinin ve annesinin onayını ve kızın fiziksel, psikolojik ve sosyal olarak evliliğe uygun olup olmadığını kanıtlayan bir tıbbi rapora ihtiyaç duyduğu belirtilmiştir. Konsey ayrıca, çocuk evliliklerinin kız çocuklarının sağlığını olumsuz etkilediğini, kürtaj, erken doğum ve yenidoğan ölüm oranlarının artmasına yol açtığını vurgulamıştır.

3.4.2. Ceza Hukuku Kapsamında Çocuk Hakları

Suudi Arabistan'da ceza hukuku kapsamında çocuk hakları, genellikle ülkenin geleneksel ve dini yapısının etkisi altında belirlenmektedir. Suudi Arabistan Ceza Kanunu'na göre, erginlik yaşı 18'dir ve bu yaşın altındaki kişiler çocuk olarak kabul edilir. Bu nedenle, 18 yaşın altındaki kişiler için ayrı bir ceza hukuku sistemi bulunmaktadır. Suudi Arabistan'da çocuklar için ayrı bir ceza sistemi bulunmasına rağmen, çocukların hakları konusunda endişeler bulunmaktadır. Özellikle, çocukların hukuki temsil ve savunma hakları konusunda yetersizlikler olduğu belirtilmektedir (Tønnessen, 2016: 7). Ayrıca, çocukların fiziksel cezalandırılması gibi uygulamalar halen varlığını sürdürmektedir. Ancak, son yıllarda Suudi Arabistan'da çocuk hakları konusunda iyileştirmeler yapılmıştır. Örneğin, 2020 yılında, çocuk suçlular ve hamile kadınlar için ölüm cezası kaldırılmıştır. Bu tür değişiklikler, ülkede çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesi yönünde atılan adımların bir parçasıdır. Sonuç olarak, Suudi Arabistan'da ceza hukuku kapsamında çocuk hakları konusunda çeşitli gelişmeler olsa da halen iyileştirilmesi gereken alanlar bulunmaktadır. Ülkenin çocuk hakları konusundaki taahhütlerini yerine getirmesi ve çocukların haklarını güvence altına alacak

daha fazla reform yapması gerektiği belirtilmektedir (AlMatrooshi, 2018: 119; Hashemi, 2017: 543).

3.4.3. Eğitim Hakkı

Suudi Arabistan'da eğitim hakkı, ülkenin geleneksel ve dini yapısının etkisi altında şekillenmektedir. Ülke, eğitim hakkını teminat altına alan çeşitli yasal düzenlemelere sahiptir. Suudi Arabistan'da eğitim 12 yıllık bir süreci kapsamaktadır. Altı yıl ilkokul, üç yıl ortaokul ve üç yıl lise olmak üzere 6+3+3 şeklinde bir sistem mevcuttur. Ülkede ayrıca iki yıllık anaokulu eğitimi de bulunmaktadır. Eğitim, Suudi Arabistan'da zorunlu bir haktır ve devlet, ücretsiz olarak temel eğitimi sağlamakla yükümlüdür. Ancak, ülkede eğitim hakkında birtakım sınırlamalar bulunmaktadır. Özellikle kız çocukları için eğitim hakkının uygulanmasında engellerle karşılaşılabilir. Geleneksel toplumsal normlar ve geniş aile yapısı, kız çocuklarının eğitime yönelik kısıtlamalara neden olabilmektedir. Son yıllarda, Suudi Arabistan'da eğitim alanında önemli gelişmeler yaşanmaktadır (Barry, 2021: 11). Ülke, eğitim sisteminde reformlar yaparak eğitim kalitesini artırmayı ve eğitim fırsatlarını genişletmeyi hedeflemektedir. Özellikle kız çocuklarının eğitime daha fazla önem verilmesi ve kız çocuklarının okula devam etme oranlarının artırılması için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu bağlamda, Suudi Arabistan'ın eğitim hakkı konusundaki çabaları takdire değer olsa da halen iyileştirilmesi gereken alanlar bulunduğu ifade edilmektedir. Özellikle kız çocuklarının eğitime erişim konusunda daha fazla destek ve teşvik sağlanması gerekmektedir. Bu sayede, ülke genelinde eğitim seviyesinin yükseltilmesi ve insan haklarına saygının artırılması sağlanabilecektir (Pavan, 2016: 96; Tausif, 2017: 522).

3.4.4. Çocuk İstismarı ve İhmal

Suudi Arabistan'da çocuk istismarı ve ihmal, ciddi bir sorun olarak kabul edilmektedir. Ülke, çocukların fiziksel, duygusal ve cinsel istismarına karşı korunmalarını sağlamak amacıyla çeşitli yasal düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenlemeler çocuk haklarını korumayı ve çocukların güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Suudi Arabistan'da çocuk istismarı ve ihmalle mücadelede çeşitli kurumlar ve mekanizmalar bulunmaktadır. Örneğin, ülkenin çeşitli bölgelerinde Çocuk Koruma Merkezleri ve Sığınma Evleri gibi kuruluşlar bulunmaktadır. Bu merkezler, çocuk istismarı ve ihmal vakalarını rapor etmek, çocukları korumak ve onlara destek sağlamak için çalışmaktadır (AlFarhan ve ark., 2022: 613). Ancak, Suudi Arabistan'da çocuk istismarı ve ihmalle mücadelede çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Özellikle, geleneksel aile yapısı ve toplumsal normlar, çocukların

istismar ve ihmal vakalarını bildirmesini ve yardım istemesini zorlaştırabilir. Ayrıca, çocukların haklarını korumak ve istismara uğrayan çocuklara adalet sağlamak için daha fazla çaba gerekmektedir. Ülkenin çocukları koruma ve onların haklarını güvence altına alma konusundaki çabalarının devam etmesi önemlidir (Almuneef ve ark., 2016: 885).

3.4.5. Uluslararası Sözleşmelere Katılım

Suudi Arabistan, uluslararası sözleşmelere katılım konusunda belirli bir yaklaşım benimsemektedir. Ülke, BM gibi uluslararası örgütlere üyedir ve çeşitli uluslararası sözleşmelere imza atmıştır. Bununla birlikte, Suudi Arabistan'ın uluslararası sözleşmelere katılımı ve uygulaması, ülkenin iç hukuku ve geleneksel değerleriyle uyumlu olacak şekilde ele alınmaktadır. Suudi Arabistan, çocuk hakları, kadın hakları, işkenceye karşı mücadele gibi konularda uluslararası sözleşmelere imza atmıştır. Ancak, ülkenin imzaladığı sözleşmelerin iç hukuka uygunluğu ve uygulanabilirliği konusunda sınırlamalar bulunmaktadır. Suudi Arabistan'ın, uluslararası sözleşmeleri iç hukukunda nasıl uygulayacağı ve yorumlayacağı konusunda belirli bir ölçüde esneklik göstermektedir (Almutairi, 2018: 49; Janmyr ve Lysa, 2023: 266).

Bu çerçevede Suudi Arabistan'ın uluslararası sözleşmelere katılımı ve uygulaması, ülkenin iç hukukuna, geleneksel değerlerine ve siyasi yapısına göre şekillenmektedir. Ülke, uluslararası toplumla etkileşimde bulunurken kendi geleneksel değerlerini ve önceliklerini göz önünde bulundurmaktadır. Bu nedenle, Suudi Arabistan'ın uluslararası sözleşmelere katılımı ve uygulaması karmaşık bir süreçtir. Bu konunun aydınlatılmasına yönelik olarak daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır.

3.5. Suudi Arabistan'da Kız Çocuklarının Sosyal Konumu

Suudi Arabistan'da kız çocuklarının sosyal konumu, ülkenin gelenekleri ile dini yapısının etkisi altında şekillenmektedir. Ülke, İslam'ın kutsal kitabı olan Kur'an'a dayalı bir hukuk sistemine sahiptir ve bu sistem genellikle kadınların ve dolayısıyla kız çocuklarının sosyal rollerini belirlemektedir. Geleneksel olarak, Suudi Arabistan'da kız çocukları için belirli sosyal normlar ve beklentiler bulunmaktadır. Bu normlar arasında geniş aile yapılarına ve topluma hizmet etme, ev işlerine yardımcı olma ve aile değerlerini koruma gibi roller yer almaktadır. Bu normlar genellikle kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesine, eğitim haklarının sınırlı olmasına ve toplumsal aktivitelere katılmalarının kısıtlanmasına neden olabilmektedir. Ancak, son yıllarda Suudi Arabistan'da kadın hakları konusunda değişiklikler yaşanmıştır. Kadınların araç kullanma, stadyumlara gitme, iş hayatına katılma gibi alanlarda

hakları genişletilmesi önemli bir ilerleme olarak görülmektedir. Bu değişiklikler, kız çocuklarının sosyal konumunu da yakından etkilemektedir (Ahmed, 2020: 95; Hudhayri, 2021: 27).

Suudi Arabistan'da kız çocuklarının sosyal konumu karmaşık ve çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Ülkede kadın hakları alanında yapılan reformların, kız çocuklarının sosyal konumunu olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir. Ancak, geleneksel normların ve toplumsal beklentilerin halen varlığını sürdürdüğü göz önünde bulundurulmalıdır (Almarzouqi ve ark., 2022: 462).

3.6. Çocuk Hakları Konusundaki Eleştiriler

Son dönemde Suudi Arabistan'ın çocuk hakları konusundaki performansı, uluslararası insan hakları örgütleri tarafından eleştirilmektedir. Özellikle çocuk istismarı, çocuk işçiliği ve çocukların askeri kullanımı gibi konularda ülkede ciddi sorunlar bulunmaktadır. UNICEF ve diğer insan hakları örgütleri, Suudi Arabistan'ın çocuk hakları konusundaki taahhütlerini yerine getirmekte yetersiz kaldığını ve çocukların korunması ve haklarının güvence altına alınması konusunda daha fazla çaba gösterilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Çocukların eğitim hakları, sağlık hizmetlerine erişimleri ve güvenli bir çevrede yaşama hakları konusunda eksiklikler bulunduğu belirtilmektedir (Bilo ve Machado, 2018: 52; Mobaraki ve Soderfeldt, 2010: 117).

Suudi Arabistan, uluslararası toplumdan gelen bu eleştirilere yanıt vermiş ve çocuk hakları konusundaki taahhütlerini yenileme sözü vermiştir. Ancak, ülkede çocuk hakları konusunda yapılması gerekenlerin olduğu açıktır. Uluslararası toplumun bu konuda dikkatli olması ve baskı yapması gerektiği ifade edilmelidir. Bu sayede, Suudi Arabistan'ın çocuk hakları konusundaki performansının iyileştirilmesi ve çocukların korunmasının sağlanabileceği düşünülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE VE SUUDİ ARABİSTAN'DA KIZ ÇOCUKLARININ HUKUKİ VE SOSYAL KONUM AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Türkiye, coğrafi konumu, tarihi ve kültürel mirası nedeniyle çeşitli etnik gruplara, dini inançlara ve kültürlerle ev sahipliği yapmaktadır (Karakaş, 2013: 20). Bu çeşitlilik, ülkenin sosyolojik yapısını zenginleştirirken, aynı zamanda birtakım zorlukları da beraberinde getirebilmektedir. Türkiye'nin siyasal yapısı, Cumhuriyet döneminden bu yana önemli değişimler geçirmiştir. Çok partili siyasal yaşama geçiş yapmasına rağmen, tarihinde askeri darbeler ve siyasi istikrarsızlık dönemleri de yaşanmıştır. Son yıllarda, siyasi atmosferdeki belirsizlikler ve kutuplaşmalar, Türkiye'nin siyasal yapısını derinden etkilemiştir. Ülkede son yıllarda yaşanan terör olayları, Suriye ve diğer komşu ülkelerdeki iç savaşlar, ekonomik zorluklar ve göç sorunları gibi faktörler, Türkiye'nin sosyolojik ve siyasal yapısını şekillendiren önemli konulardır. Bunların yanı sıra, demokratikleşme süreci, insan hakları ve özgürlük konuları da Türkiye'nin gündemini meşgul etmektedir (Arslan ve ark., 2018: 82; Canveren, 2021: 132).

Türkiye'nin devlet yapısı, laik, demokratik ve sosyal bir hukuk devleti olarak tanımlanmaktadır. Devletin yönetim şekli, cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, laik ve inkılapçı ilkeler üzerine kurulmuştur. TBMM ülkenin yasama organı olarak görev yapmakta, yasama yetkisini kullanmaktadır. Yürütme organı ise Cumhurbaşkanı ve hükümet tarafından temsil edilmektedir (Şentürk, 2022: 113).

Türkiye'de kız çocuklarının eğitimi, son yıllarda önemli ölçüde ilerleme kaydetmiştir. Ülke genelinde kız çocuklarına eğitim hakkı sağlanması ve eğitimlerine destek olunması için çeşitli adımlar atılmıştır. Ancak, hala zorluklar ve eşitsizlikler devam etmektedir.

Türkiye'de kız çocuklarının eğitimine yönelik atılan önemli adımlardan biri, zorunlu eğitim yasası çerçevesinde kız çocuklarının okullaşma oranlarının artırılması ve okula devamsızlık oranlarının azaltılmasıdır. Bu sayede kız çocuklarına eğitim hakkı sağlanması ve eğitimlerine devam etmeleri teşvik edilmektedir. Diğer bir önemli adım ise kız çocuklarına yönelik eğitim bursları ve destek programlarıdır (Yavuz ve Mızrak, 2016: 179). Bu programlar, ekonomik olarak dezavantajlı durumda olan kız çocuklarına eğitim imkânı

sağlamakta ve eğitimlerine devam etmelerine destek olmaktadır. Türkiye'de kız çocuklarının eğitimine yönelik yapılan çalışmaların yanı sıra, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratma ve kadınların iş gücüne katılımını artırma çabaları da önem taşımaktadır. Bu çabalar, kız çocuklarının eğitim hayatlarını daha iyi bir şekilde sürdürebilmelerine ve toplumsal yaşama daha fazla katılım sağlamalarına yardımcı olmaktadır. Ancak, Türkiye'de kız çocuklarının eğitimi konusunda zorluklar ve engeller bulunmaktadır. Özellikle kırsal kesimlerde yaşayan kız çocuklarına yönelik eğitim imkanlarının yetersiz olması ve erken yaşta evlilik gibi sorunlar, kız çocuklarının eğitime katılımını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu nedenle, Türkiye'de kız çocuklarının eğitimine yönelik daha kapsamlı politikaların ve programların hayata geçirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kız çocuklarının eğitim haklarının korunması için önemlidir.

Türkiye'de kız çocuklarına karşı gösterilen aile içi şiddetin önlenmesi üzerine son yıllarda önemli gelişmeler kaydetmiştir. Ülkede korunma hakkı herkes için temel bir hak olarak kabul edilmiş olmasına rağmen, kız çocukları bazı bölgelerde halen aile içi şiddete maruz kalmaktadırlar. Bu durumun temel nedenleri arasında ekonomik sorunlar, kültürel faktörler, aile içi cinsiyet rolleri ve uzaklık gibi faktörler yer almaktadır (İbiloğlu, 2012: 213).

Türkiye'de kız çocuklarının eğitimine yönelik yapılan çalışmalar arasında eğitim bursları, okula devamı teşvik edici programlar, özel destekler ve ailelere yönelik bilinçlendirme faaliyetleri yer almaktadır. Ancak, bu çalışmaların etkili olabilmesi için daha kapsamlı ve sürdürülebilir politika ve programların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Aile içi şiddet ise Türkiye'de halen ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Erden ve Akdur, 2018: 130). Kadın ve kız çocukları başta olmak üzere, aile içi şiddete maruz kalan bireylerin sayısı oldukça yüksektir. Aile içi şiddetin temel nedenleri arasında cinsiyet eşitsizliği, ataerkillik, ekonomik sorunlar, alkol ve madde bağımlılığı gibi faktörler yer almaktadır. Türkiye'de aile içi şiddetle mücadelede önemli adımlar atılmış olsa da bu alanda daha fazla çalışma yapılması gerektiği belirtilmektedir. Aile içi şiddeti önlemek ve mağdurlara destek olmak için toplumun her kesiminde farkındalık ve eğitim çalışmaları yapılması, şiddetin önlenmesi ve mağdurlara yardım edilmesi için yasal düzenlemelerin güçlendirilmesi gerektiği önerilmektedir. Ayrıca aile içi şiddetle mücadelede toplumla kamu kurumları arasında iş birliği ve koordinasyonun artırılması da önemli bir adımdır (Durğun, 2018: 9).

Türkiye'de boşanma ve çocuk velayeti konusu hem hukuki hem de sosyal açıdan önemli bir konudur. Türk Medeni Kanunu'na göre evlilik birliğinin temelinden sarsılması durumunda boşanma gerçekleşebilmektedir. Boşanma durumunda çocukların velayeti, çocuğun çıkarları göz önünde bulundurularak mahkeme tarafından belirlenir. Mahkeme, çocuğun fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayacak velayet düzenlemesini yapmaya çalışır. Türk Medeni Kanunu'na göre, çocuğun velayeti genellikle anne ve babaya ortak olarak verilmektedir (İnce, 2018: 194). Ancak, mahkeme çocuğun yararını göz önünde bulundurarak tek taraflı veya diğer akrabalara velayet verme kararı da verebilir. Boşanma durumunda çocuk velayeti konusu genellikle anlaşmalı boşanmalarda daha kolay çözümlenebilmektedir. Tarafların çocukların geleceği ve ihtiyaçları konusunda uzlaşmaya varmaları durumunda, mahkeme bu anlaşmayı dikkate alarak karar verebilir. Ancak, taraflar anlaşamazsa veya çocuğun çıkarları gözetilmediği düşünülürse, mahkeme velayet konusunda karar verirken uzman görüşlerine başvurabilmektedir (Özdemir, 2015: 31).

Türkiye'de boşanma ve çocuk velayeti konusu, son yıllarda toplumsal tartışmaların da odağında yer almaktadır. Çocukların boşanma sürecinde yaşadığı zorluklar ve çocuk velayeti konusundaki adaletsizlikler, çeşitli sivil toplum kuruluşları ve uzmanlar tarafından eleştirilmektedir. Bu nedenle, çocukların çıkarlarının gözetilmesi ve en iyi şekilde korunması için hukuki düzenlemelerin ve uygulamaların sürekli olarak gözden geçirilmesi ve iyileştirilmesi gerekmektedir (Aydın, 2009: 37).

Suudi Arabistan, Orta Doğu'da yer alan ve İslam'ın en kutsal yerlerinden olan Mekke ve Medine'yi içeren büyük ve önemli bir ülkedir. Ülkenin sosyolojik yapısı, İslam dininin ve geniş aile yapılarının etkisi altında şekillenmiştir. Ayrıca bu sosyolojik yapı geleneksel Arap kültürünün derin izlerini de taşımaktadır. Suudi Arabistan mutlak monarşi ile yönetilmektedir. Ülkenin yönetimi Kraliyet Ailesi'nin bir üyesi olan krala bırakılmıştır. Kral, ülkenin en yüksek yönetici olarak hem devlet başkanı hem de hükümet başkanıdır. Suudi Arabistan'da münferit bir yasama organı bulunmamakta, yasama ve yürütme yetkileri Kral nezdinde birleşmektedir. Suudi Arabistan toplumu genellikle kırsal ve kentsel bölgeler olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır. Kırsal bölgelerde yaşayanlar genellikle geleneksel Arap kültürünü ve yaşam tarzını sürdürmekte, tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Kentsel bölgeler ise modernleşme ve kentleşmenin etkisi altındadır, bu bölgelerde yaşayanlar genellikle işçilik, ticaret ve hizmet sektörlerinde çalışmaktadır. Suudi Arabistan'da kadın hakları konusu önemli bir tartışma konusudur. Ülkede kadınların toplumdaki yerleri,

giyimleri, seyahat hakları ve iş hayatındaki rolleri gibi konularda çeşitli kısıtlamalar bulunmaktadır. Ancak son yıllarda ülkede çeşitli reformlar gerçekleşmekte olup, kadın hakları artmıştır (Al-Qazzaz, 2016: 346; Pilotti ve ark., 2021: 349).

Suudi toplumunda geniş aile yapıları ve bunlar arasındaki karmaşık ilişkiler önemli bir yer tutmaktadır. Geleneksel aşiret bağlarına sahip geniş aile yapıları çok güçlüdür. Ayrıca, İslam dininin etkisiyle toplumda dini değerler ve uygulamalar önemli bir yer tutar. Suudi Arabistan'da yaşayan insanların büyük bir çoğunluğu Arap kökenlidir ve Arapça, resmi dil olarak kullanılmaktadır. Ülke nüfusunun çoğunluğu Sünni Müslüman olup, Irak sınırına yakın yerlerde ise yoğun bir Şii mezhebine bağlı topluluklar bulunmaktadır. İslam dini, devlet örgütlenmesinin ve toplumun yaşam tarzını büyük ölçüde belirleyen faktördür. Diğer dinlere mensup olanlar da ülkede yaşamaktadır ancak sayıları oldukça azdır (Baumann, 2019: 1171). Suudi Arabistan'da devletin ve toplumun yapısını şekillendiren en önemli faktörlerden biri de petrol zenginliğidir. (Anishchenkova, 2020: 13). Suudi toplumu son yıllarda modernleşme ve değişim süreçlerinden geçmekte olup, bu süreçler ülkenin devlet ve toplum yapısında çeşitli değişimlere neden olmaktadır (Sarmadi ve ark., 2018: 2).

Suudi Arabistan, geleneksel bir İslam toplumu olarak ataerkil yapıya sahiptir. Hukuk sistemi bu yapıya uygun olarak şekillenmiştir. Ülkede uygulanan hukuk sistemi, İslam hukukunu temel aldığı ve bu hukuk sisteminin ataerkil bir yapıya dayandığı belirtilmektedir (Soekarba, 2019: 196). Ülkede aile içi ilişkilerde de ataerkil bir yapı hakimdir. Ailede erkeklerin otoritesi ve liderliği kabul edilirken, kadınlar aile içinde ikincil konumda yer alırlar (Solomon ve Bekker, 2022: 36).

Cinsiyet eşitsizliği, evlilik, boşanma, miras ve çocuk velayeti gibi konularda da kendini gösterir. Örneğin, evlilik sözleşmesi erkekler tarafından yapılır ve boşanma durumunda kadınların hakları erkeklere göre daha sınırlı olabilmektedir. Ancak, son yıllarda Suudi Arabistan'da kadın hakları konusunda reformlar gerçekleşmiştir. Özellikle 2018 yılında kadınlara araç kullanma hakkı verilmesi ve çeşitli sosyoekonomik alanlarda kadınların daha fazla hakka sahip olması ülkede kadın hakları konusunda önemli adımların atıldığını göstermektedir. Bu reformlar hem ataerkil yapının hem de geniş aile bağlarının bazı alanlarda hafiflemeye başladığına işaret etmektedir (Anishchenkova, 2020: 103).

Suudi Arabistan'da kız çocuklarının eğitimi, ülkede son yıllarda önemli gelişmeler kaydetmiştir. Özellikle Kral Abdullah'ın 2005 yılında başlattığı ve kız çocuklarının eğitimine daha fazla önem verilmesini amaçladığı reformlar, ülkede kız çocuklarının okullaşma

oranlarında artışa neden olmuştur. Bu reformlar kapsamında, kız çocuklarına eğitim imkanlarının genişletilmesi, okula devam oranlarının artırılması ve eğitim kalitesinin yükseltilmesi gibi hedeflere ulaşmak vardır (Ahmed, 2020: 95). Ülkede kız çocuklarına eğitim hakkının önemli bir insan hakkı olduğu vurgulanmış ve eğitim alanında cinsiyet ayrımcılığının önlenmesi için çalışmalar yapılmıştır. Suudi Arabistan'da kız çocuklarının eğitimi, genellikle kızların ailelerinin rızasıyla ve geniş aile yapıları tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde gerçekleşmektedir. Kızların okula devamı ve eğitim sürecinde karşılaştıkları zorluklar, kültürel ve geleneksel normlarla da şekillenmektedir. Ancak, son yıllarda yapılan reformlar ve toplumsal değişimler, kız çocuklarının eğitime daha olumlu bir bakış açısı getirmiştir (Basahel ve ark., 2020: 19).

Suudi Arabistan'da kız çocuklarının eğitime yönelik yapılan çalışmalar, ülkenin genel eğitim seviyesinin yükseltilmesine ve toplumsal kalkınmanın sağlanmasına önemli katkılar sağlamaktadır. Ancak, halihazırda zorluklarla karşılaşmakta olup, kız çocuklarının eğitime yönelik daha fazla destek ve yatırımın yapılması gerekmektedir. Ayrıca, eğitimde cinsiyet ayrımcılığının önlenmesi ve kız çocuklarının eğitim hakkının tam olarak sağlanması için, toplumsal bilincin artırılması ve politikaların güçlendirilmesi önemli adımlar olarak görülmektedir (Quamar, 2013: 268).

Suudi Arabistan'da aile içi şiddet, ciddi bir sorun olarak görülmektedir. Ülke, geleneksel toplumsal normlara ve ataerkil yapının güçlü olduğu bir kültürel yapıya sahiptir. Bu durum, aile içi şiddetin görülmesine ve kabul edilmesine zemin oluşturabilmektedir (Kazzaz ve ark., 2019: 1229).

Aile içi şiddet, genellikle kadınlara ve çocuklara yönelik olarak gerçekleşmektedir. Kadınların ve kız çocuklarının toplumda daha zayıf konumda olmaları, şiddete maruz kalmalarını ve bunu rapor etmekte çekinmelerini tetiklemektedir. Ayrıca, aile içi şiddetin sosyal ve kültürel normlar tarafından meşrulaştırılması veya görmezden gelinmesi de şiddetin devam etmesine neden olabilmektedir. Fakat son yıllarda aile içi şiddetle mücadele konusunda adımlar atılmıştır. Örneğin, 2013 yılında kadına yönelik şiddeti yasaklayan ve şiddet mağdurlarına destek sağlayan bir yasa kabul edilmiştir. Ayrıca kadınların eğitim ve istihdam gibi alanlardaki haklarını güçlendirmeye yönelik reformlar da yapılmaktadır. Ancak aile içi şiddetle mücadelede daha fazla çalışma yapılması ve mevcut yasaların etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir (Shiraz, 2016: 340). Özellikle toplumda şiddeti önlemeye yönelik farkındalık ve eğitim çalışmalarının artırılması, şiddet mağdurlarına

destek hizmetlerinin güçlendirilmesi ve şiddetle mücadelede adaletin sağlanması önemlidir (Barnawi, 2017: 1179).

Suudi Arabistan'da boşanma ve çocuk velayeti konuları, ülkenin İslam hukuku ve geleneksel aile yapısı tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde ele alınmaktadır. Ülkede boşanma genellikle dinî mahkemelerde ele alınır ve çoğunlukla kadınlar için oldukça zorlu bir süreçtir (Sawaf, 2018: 39).

Suudi Arabistan'da boşanma, genellikle erkeklerin başvurusuyla gerçekleşirken, kadınların boşanma istemeleri daha zordur. İslam hukukunda kadınların boşanma hakları bulunmakla birlikte, uygulamada bu hakları kullanmaları daha sınırlıdır. Kadınların boşanma talepleri genellikle aile içi sorunları çözmek amacıyla aile arabulucuları veya mahkemeler tarafından ele alınır. Boşanma durumunda çocuk velayeti konusu da önemli bir yer tutar. Suudi Arabistan'da çocukların velayeti genellikle babaya verilir (Luppisini ve Saleh, 2017: 146). Ancak, çocuğun iyiliği göz önünde bulundurularak mahkeme velayeti annesine verebilir. Velayetin verilmesine ilişkin kararlar genellikle İslam hukuku ve ülkedeki geleneksel normlara dayanır. Son yıllarda Suudi Arabistan'da boşanma ve çocuk velayeti konularında değişiklikler yaşanmıştır. Özellikle, 2019 yılında kabul edilen yeni yasalarla birlikte kadınların boşanma ve velayet konularında daha fazla hakka sahip olması hedeflenmiştir. Bu değişiklikler, kadınların aile içi haklarını güçlendirmeyi ve daha eşit bir toplum yapısı oluşturmayı amaçlamaktadır. Fakat Suudi Arabistan'da boşanma ve çocuk velayeti konularında zorluklar ve adaletsizlikler bulunmaktadır. Kadınların boşanma ve velayet haklarına yönelik daha fazla reform yapılması ve bu hakların uygulanmasının güvence altına alınması gerektiği belirtilmektedir (Nugraheni ve ark., 2019: 34).

Türkiye ve Suudi Arabistan aynı imparatorluk şemsiyesi altında uzun yıllar geçirmelerine rağmen, farklı coğrafi, kültürel ve tarihsel arka plana yaslanan iki ülkedir. Her iki ülkenin sosyolojik bakımdan benzerlikleri ve farklılıkları vardır. Benzerlikler arasında:

- Din: Hem Türkiye hem de Suudi Arabistan, İslam'ın etkisi altındaki ülkelerdir. Her iki ülkede de İslam kültürü ve değerleri önemli bir rol oynamaktadır.
- Aile Yapısı: Her iki ülkede de geleneksel aile yapısı güçlüdür. Ancak Türkiye'de çekirdek aile, toplumun temel yapı taşı olarak kabul edilip aile içi ilişkilere büyük önem verilirken Suudi Arabistan aile yapısı geniş aşiret bağları içinde varlığını sürdürmekte ve çekirdek aile içi ilişkiler yerine aşiret ilişkileri önem taşımaktadır.

- Toplumsal Normlar: Her iki ülkede de toplumsal normlar ve değerler önemlidir. Özellikle, kadın-erkek ilişkileri ve aile içi roller konusunda benzer normlar geçerlidir.

Türkiye ve Suudi Arabistan'da kız çocuklarının dini bakımdan konumlarına ilişkin farklılıklar da bulunmaktadır. Suudi Arabistan, İslam'ın kutsal şehirlerine ev sahipliği yapması ve resmi şekilde İslam'ı devlet dini olarak benimsemesiyle dini bir merkezdir. Bu nedenle, Suudi Arabistan'da dini kurallar ve uygulamalar toplumun genel yaşamında önemli bir yer tutar. Bu durum, kız çocuklarının da dini kurallara ve uygulamalara daha sıkı bir şekilde bağlı olmalarını sağlamaktadır. Türkiye ise laik bir ülke olup, din ve devlet işlerinin ayrı yürütüldüğü bir yapıya sahiptir. Bu nedenle, Türkiye'de dini kurallar ve uygulamalar bireylerin kendi inançlarına bağlı olarak yaşamlarında yer alır. Türkiye'de kız çocuklarına dini eğitim verilmesi genellikle ailelerin tercihinine bağlıdır ve zorunlu değildir. 1982 Anayasası kapsamında din dersi okullarda zorunlu hale getirilmiştir. Darbe sonrası getirilmiş Anayasa'nın 24. maddesi zorunlu din dersi konusunda şu hükmü vermiştir (Kap, 2014: 60):

“Din ve ahlak eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır”

Bu bağlamda, Suudi Arabistan'da kız çocukları daha katı dini kurallar altında büyüme eğiliminde olabilirken, Türkiye'de kız çocukları daha geniş bir dini özgürlüğe sahip olabilirler. Ancak, her iki ülkede de dini değerlere ve uygulamalara saygı duyulması toplumsal normlar arasındadır. Bu nedenle, her iki ülkede de kız çocuklarının dini değerlere uygun davranışlar sergilemeleri beklenir. Türkiye ve Suudi Arabistan İslam'ın etkisi altındaki ülkeler olmalarına rağmen, dini bakımdan çeşitli farklılıklar göstermektedir.

Türkiye ve Suudi Arabistan, farklı kültürel ve sosyal yapıları olan ülkelerdir, ancak kız çocuklarının konumu konusunda benzerlikler de bulunmaktadır. Öncelikle, her iki ülke de kız çocuklarının eğitimine önem vermektedir. Her iki ülkede de kız çocuklarına eğitim imkanları sunulmakta ve okullaşma oranları artmaktadır. Ancak, özellikle Suudi Arabistan gibi kısmen daha muhafazakâr toplumlarda, kız çocuklarının eğitim alanındaki fırsatları erkek çocuklarla karşılaştırıldığında daha sınırlı olabilmektedir. İkinci olarak, her iki ülkede de kız çocuklarının erken yaşta evlilik gibi risklerle karşı karşıya kalma olasılığı

bulunmaktadır. Bu durum, kız çocuklarının eğitim ve kariyer fırsatlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Üçüncü olarak, her iki ülkede kadınların iş gücüne katılımı konusunda belirli zorluklar bulunmaktadır. Özellikle Suudi Arabistan gibi ülkelerde kadınların iş gücüne katılımı, sosyal ve kültürel normlar nedeniyle sınırlı olabilmektedir. Ayrıca her iki ülkede de kız çocuklarına yönelik cinsiyet eşitsizliği ile mücadele konusunda adımlar atılmaktadır. Bu benzerlikler, Türkiye ve Suudi Arabistan'daki kız çocuklarının konumunu anlamak için önemli bir perspektif sunmaktadır. Her iki ülkede de kız çocuklarının yaşadığı benzer zorluklar, bu alanda daha fazla çalışma ve destek sağlanması gerektiğini göstermektedir.

Türkiye ve Suudi Arabistan gibi İslam ülkelerinde kız çocuklarının konumu, geleneksel olarak erkek çocuklara göre daha kısıtlı olabilmektedir. Hem Türkiye hem de Suudi Arabistan gibi İslam ülkelerinde toplumsal cinsiyet rolleri belirgin bir şekilde ayrılmıştır. Bu durum, kız çocuklarının çeşitli konularda erkek çocuklara göre daha kısıtlı olmasına yol açabilmektedir. Her iki ülkede de kız çocuklarının eğitime verilen önem giderek artmaktadır. Ancak, bazı bölgelerde ve topluluklarda halen kız çocuklarının eğitime erişimde ve devamında zorluklar yaşanabilmektedir.

Türkiye ve Suudi Arabistan'da kız çocuklarının konumu, her iki ülkenin kültürel, dini, aile ve sosyal yapılarına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Türkiye'de kız çocukları, genellikle erkek çocuklarla benzer haklara sahiptir ve eğitim, sağlık ve diğer alanlarda erkek çocuklarla eşit fırsatlara sahip olma eğilimindedir. Türkiye'de kadın hakları konusunda ilerlemeler kaydedilmiş ve kadınların toplumsal yaşamda daha aktif rol almaları teşvik edilmiştir. Ancak, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve aile yapısı bazı bölgelerde etkili olarak varlığını sürdürmektedir. Suudi Arabistan'da ise kız çocuklarının konumu daha kısıtlıdır. Ülkede, kadınların toplumsal ve siyasal hakları daha sınırlıdır ve geleneksel cinsiyet rolleri daha belirgindir. Özellikle, Suudi Arabistan'da kadınların araç kullanma, seyahat etme ve çalışma gibi konularda kısıtlamaları bulunabilir. Ancak, son yıllarda Suudi Arabistan'da kadın hakları konusunda reformlar yapılmıştır ve kadınların sosyal ve ekonomik yaşamda daha fazla yer almaları teşvik edilmektedir. Bu farklılıklar, her iki ülkenin kültürel, dini ve sosyal yapısındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Her iki ülkede de kız çocuklarının konumunu iyileştirmek ve haklarını korumak için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır, ancak her iki ülkede de bu konuda daha fazla ilerleme yapılması gerektiği düşünülmektedir. İki ülke arasındaki farklılıklar aşağıdaki tabloda sıralanmıştır:

Tablo 1: Türkiye ve Suudi Arabistan Arasındaki Farklılıklar

	Türkiye	Suudi Arabistan
Siyasal Yapı	- Türkiye Cumhuriyeti, demokratik bir cumhuriyet olarak cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile yönetilmektedir.	- Suudi Arabistan mutlak monarşi ile yönetilmektedir.
Kültürel Yapı	- Türkiye, tarihi ve kültürel olarak çeşitli etnik gruplara ev sahipliği yapmaktadır. - Türkiye’de aile toplumun çekirdeği olarak değer görmekte ve çoğunlukla çekirdek aile yapısı mevcuttur. Çekirdek aile üzerinde aşiret denetimi ancak bazı bölgelerde varlığını sürdürebilmektedir. Bu durum, toplumun kadın haklarını ve dolayısıyla çocuk hakları meselesini daha iyi anlamasına yol açmıştır. Çekirdek ailenin yaygın olması, Türk aile yapısına esneklik kazandırarak ailelerin ortaya çıkan evrensel değişimlere daha iyi uyum sağlayabilmesine imkân vermektedir.	- Suudi Arabistan genellikle Arap kültürüne ve diline sahip homojen bir topluma sahiptir. - Suudi Arabistan’da aileler güçlü aşiret bağlarına sahip sosyal yapıların kontrolü altındadır. Bu durum kadın haklarını, dolayısıyla çocuk haklarını oldukça sorunlu ve karmaşık bir hale getirebilmektedir.
Eğitim Sistemi	- Türkiye laik bir eğitim sistemini benimsemiştir.	- Suudi Arabistan'da eğitim çoğunlukla dini temellere dayalıdır.
Kadın Hakları	- Türkiye, kadın hakları konusunda demokratik normlara yakın bir yaklaşım benimsenmiştir.	- Suudi Arabistan'da kadınların hakları daha sınırlıdır ve geleneksel cinsiyet rolleri daha belirgindir.
Hukuk Sistemi	- Türkiye, laik bir hukuk sistemine sahiptir ve hukuk alanı seküler prensiplere göre düzenlenir.	- Suudi Arabistan'da İslam hukuku (Şeriat) önemli bir yer tutar. Suudi Arabistan'da hukuk sistemi, dini kurallara dayalı olarak şekillenmektedir.
İslam Yorumu	- Türkiye’de daha geniş bir dinî yorum ve pratik	- Suudi Arabistan'da daha kısıtlayıcı ve katı bir dinî

	yelpazesi ile dini bakımdan çeşitlilik mevcuttur.	yorum ve uygulama görülmektedir.
İbadet Uygulamaları	- Türkiye’de diğer dinler için ziyaret edilmesi gerekli görülen alanlar mevcuttur ve Müslümanlar açısından farz sayılan bir merkez bulunmamaktadır. - Türkiye’de vatandaşların ibadetlerine karışılmamaktadır. - Türkiye’de dini bayramlarda resmî tatiller mevcuttur fakat herhangi etkinliklere yer verilmez.	- Suudi Arabistan, İslam'ın iki kutsal şehri Mekke ve Medine'yi içerdiği için İslam dünyasında önemli bir yer tutar ve hac ve umre gibi ibadetler için önemli bir merkezdir. - Suudi Arabistan'da camiye gitme ve cemaatle namaz kılma uygulaması mevcuttur. Cuma namazı özel bir öneme sahiptir ve ülkedeki camiler cuma namazı için özel olarak hazırlanmıştır. - Suudi Arabistan'da dini günler ve kutlamalar daha geniş çapta ve resmi olarak kutlanır ve Suudi Arabistan'da dini tatillerde genellikle kamusal ibadet etkinlikleri düzenlenir.
Yasal Haklar	- Kadınların ve dolayısıyla kız çocuklarının yasal hakları daha geniştir ve toplumda daha fazla koruma altındadır.	- Kadın ve kız çocuklarının hakları daha kısıtlıdır ve geleneksel aile yapısına göre belirlenmektedir.
Kültürel ve Bölgesel Farklar	- Türkiye’de toplumsal cinsiyet rolleri daha esnektir ve kız çocukları genellikle daha özgür bir şekilde yetiştirilmektedir. - Türkiye’de kız çocukları genellikle eğitimlerini tamamladıktan sonra iş gücüne katılmaktadır. - Türkiye’de kız çocuklarına eğitimde daha fazla fırsat verilmesine yönelik olarak her yıl önemli çaba gösterilmektedir.	- Suudi Arabistan'da toplumsal cinsiyet rolleri daha katıdır ve kız çocukları daha geleneksel rollerle sınırlı tutulmaktadır. - Suudi Arabistan'da kadınların iş gücüne katılımı daha sınırlıdır ve kız çocukları genellikle ev işleri ve aile içi görevlerle daha fazla meşguldür. - Suudi Arabistan'da kızların eğitime yönelik kısıtlamalar ve ayrımcılık bulunmaktadır.
İslam Yorumu	- Türkiye’de evlilik yaşı genellikle yasal olarak	- Suudi Arabistan’da İslam hukukuna göre karar alınması nedeniyle evlilik

	belirlenmiş olup genellikle 18'dir. - Türkiye'de giyim açısından yasal olarak herhangi bir yasa bulunmamaktadır.	yaşı genellikle daha düşüktür ve kız çocukları daha genç yaşlarda evlendirilmektedir. - Suudi Arabistan'da kız çocuklarına giyim ve davranışları konusunda daha sıkı kurallar uygulanmaktadır.
Aile yapısı	- Türkiye'de aile yapısı, geleneksel geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına doğru bir geçiş göstermektedir. Şehirleşmenin ve modernleşmenin etkisiyle çekirdek aileler daha yaygın hale gelmiştir. - Türkiye'de boşanma oranları son yıllarda artış göstermektedir. Boşanma, toplumsal olarak daha kabul edilebilir hale gelmiştir. - Türkiye'de kadınlar eğitim ve iş hayatında daha aktif rol almaktadır. Kadınların çalışma oranı artmakta ve toplumsal hayata katılımları teşvik edilmektedir.	- Suudi Arabistan'da aile yapısı genellikle geleneksel geniş aile yapısını korumaktadır. Aileler, büyük aile fertlerinin bir arada yaşadığı, birbirine sıkı sıkıya bağlı yapılardır. - Suudi Arabistan'da boşanma oranları nispeten düşüktür. Boşanma genellikle sosyal ve dini normlar çerçevesinde değerlendirilir ve genellikle toplumda hoş karşılanmaz. - Suudi Arabistan'da kadınların toplumsal ve iş hayatına katılımı son yıllarda artış göstermesine rağmen, hala geleneksel roller baskındır. Kadınların eğitim ve çalışma hayatına katılımı üzerindeki sınırlamalar, son yıllarda yapılan reformlarla azalmaktadır, ancak kültürel ve dini normlar önemli rol oynamaya devam etmektedir.

Kaynak: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1.'de vurgulandığı üzere Türkiye ve Arabistan arasında siyasi yapı, kültürel yapı, eğitim sistemi, kadın hakları, aile yapısı, hukuk sistemi, islam yorumu, ibadet uygulamaları, yasal haklar, kültürel ve bölgesel farklar ve islam yorumu konularında ciddi farklılıklar bulunmaktadır ve bu farklılıklar çoğunlukla dini yönetimden kaynaklanmaktadır.

İki ülke arasındaki benzerlikler ise aşağıda yer verilen Tablo 2’de paylaşılmıştır.

Tablo 2: Türkiye ve Suudi Arabistan Arasındaki Benzerlikler

	Türkiye-Suudi Arabistan
Kültürel Yapı	- Hem Türkiye hem de Suudi Arabistan'da misafirperverlik kültürü oldukça gelişmiştir. Misafirlere saygı ve ilgi göstermek, her iki ülkede de önemli bir sosyal normdur.
Eğitim Sistemi	- Her iki ülkede de zorunlu eğitim bulunmaktadır. Türkiye'de zorunlu eğitim 12 yıl iken, Suudi Arabistan'da da benzer şekilde zorunlu eğitim uygulanmaktadır. - Her iki ülkede de eğitim sistemi ilköğretim, ortaokul ve lise olmak üzere kademeli olarak yapılandırılmıştır.
İslam Yorumu	Her iki ülkede de İslam, günlük yaşamın ve sosyal yapıların merkezinde yer alır. Türkiye, resmi olarak laik bir devlet olmasına rağmen, toplumda İslam önemli bir rol oynamaktadır. Suudi Arabistan ise İslam'ın en kutsal şehirleri olan Mekke ve Medine'yi barındıran bir ülkedir ve İslam, devlet yönetiminin ve günlük yaşamın temelini oluşturur.
İbadet Uygulamaları	-Her iki ülkede de şart olarak görülen ibadetler (namaz, hac ve umre, oruç, kurban, zekât) titizlikle uygulanmaktadır. - Her iki ülkede de Kur'an-ı Kerim okumak ve ezberlemek büyük önem taşır. - Cuma günü, Müslümanlar için haftalık toplu ibadet günü olarak kabul edilir ve her iki ülkede de camilerde Cuma namazı toplu şekilde kılınır.
Yasal Haklar	- Her iki ülkede de eğitim hakkı devlet tarafından korunmaktadır. - Her iki ülkede de sosyal güvenlik sistemi, vatandaşların sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlanmasını sağlar. Herkes sağlık hizmetlerine erişim hakkına sahiptir.
Aile yapısı	- Her iki ülkede de geniş aile yapısı yaygındır. Büyük ebeveynler, çocuklar ve torunlar aynı çatı altında veya yakın çevrede yaşayabilirler. Aile üyeleri arasında güçlü bir dayanışma ve yardımlaşma kültürü bulunmaktadır. - Her iki ülkede de aile içi roller genellikle belirgindir. Erkekler genellikle ailenin geçimini sağlayan kişiler olarak görülürken, kadınlar ev işleri ve çocuk bakımı gibi sorumlulukları üstlenir.

Kaynak: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 2 de de vurgulandığı gibi iki ülke arasındaki benzerlikler, farklılıklardan sayıca daha az ve daha genel çerçevededir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Suudi Arabistan ve Türkiye, aynı imparatorluk çatısı altında uzun yıllar geçiren bağımsız iki devlet olmalarına karşın, dini, yönetsel ve toplumsal yaşamlarındaki farklılıklardan kaynaklı olarak çocuk hakları uygulamaları biribinden farklıdır. Hem Türkiye hem de Suudi Arabistan, Osmanlı bakiyesinin farklı karakterler barındıran ulus devletleri olarak ortaya çıkmışlardır. Çocuk hakları meselesinde her iki ülke arasında ortaya konulan farklılıkların nedenlerini, her iki ülkenin kendine özgü sosyolojik yapısında, dini değerlerinde ve kültürel koşullarında aramak gerekmektedir.

Dünyada çocuk haklarında yaşanan gelişmelere paralel olarak Türkiye ve Suudi Arabistan'ın hukuki ve sosyal yapısında önemli gelişmeler gözlemlenmiştir. 2000'li yıllara gelindiğinde Türkiye'nin değişen sosyo-ekonomik ve siyasal koşullarına bağlı olarak, çocuk istismarı, çocukların çalıştırılması, çocukların karar alma mekanizmalarından dışlanması gibi yeni sorun alanları belirmiştir. Ne yazık ki, çocuk istismarı ile ilgili yasaların uygulanmasında yaşanan güçlükler nedeniyle gün geçtikçe daha çok çocuk, ağır istismar mağduru olmaktadır. Türk hukuk sisteminde anayasal düzeyde çocuk haklarına yer verilmiştir. Türkiye'nin çocuk haklarına yönelik oluşturmuş olduğu mevzuat ve düzenlemelerin temel çerçevesi anayasa ve anayasaya uygun yasalarla belirlenmektedir. Anayasa ile ifade edilmiş olan "Kişilerin Hakları ve Ödevleri" başlığını taşıyan "hiç kimse" ve "herkes" ifadeleri çocuğu da içine almaktadır. Türkiye'de eğitim konusunda kurumsallaşma ve çocuk haklarıyla ilgili bazı iyileşmeler görülürken, Suudi Arabistan'da bu gelişmeler gözlenememiştir. Bunun önemli nedenleri arasında Suudi Arabistan gelenekleri ve geniş aşiret ilişkileri yer almaktadır.

Dünya ülkeleriyle karşılaştırıldığında daha çok genç bir nüfusa sahip olan Türkiye, çocuk hakları ve çocuklara sağlanan fırsatlar konusunda gün geçtikçe önemli gelişmelerin yaşandığı bir ülke haline gelmektedir. Ancak çocuklar ve özellikle kız çocukları Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde belirtilen hakların tümünden yararlanamamaktadır. Araştırmalara göre, Türkiye'de erkek çocuklara kıyasla kız çocukları erken yaşta evliliğe altı kat daha fazladır (TÜİK, 2023). Bunun yanı sıra, evlendirilmeleri veya eğitim fırsatlarından yararlanmamaları nedeniyle kız çocuklarının eğitim hakkının ihlali de söz konusudur. Çocuk haklarını savunun çeşitli sivil toplum örgütlerine rağmen ülkede çocuklarla ilgili ayrı bir bakanlık kurulmasının çocuk haklarının gelişimine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Bu sebeple çocuklara ilişkin mevzuat tek çatı altında toplanmalı ve Çocuk Bakanlığı kurulmalıdır.

Suudi Arabistan hukuk sistemi Şeriata dayanmaktadır. Yasalarında kadın sözcüğü geçmeyen ülkede, kadın-erkek ilişkilerinde erkeğin mutlak hâkim olduğu ataerkil yapı, bütün canlılığını korumaktadır, Şeriatın katı hükümleri geçmişten günümüze aktarılan ideolojik bir baskı aygıtı işlevi görmektedir. Hukukta dini kuralların, geleneklerin canlılığından ve dayatmasından dolayı hem kadın hakları hem de kız çocuklarına dönük ihlaller ülke çapında yaygındır. Kız çocukları küçük yaşta rızaları dışında evlendirilmektedir.

Suudi Arabistan da çocukların korunmasına yönelik çok sayıda uluslararası sözleşmeyi onaylamıştır. Buna rağmen, çocukların korunmasına yönelik düzenlemelerde ve yasaların uygulanmasında denetim eksikliği sorununa dayalı çok geniş ölçüde hak ihlalleri yaşanmaktadır. Ülkede vesayet sistemi hem ataerkil bir yapının göstergesidir hem de kadınların ve kız çocuklarının da gelişmesinin önündeki en büyük engeldir. Suudi kadınların toplumsal cinsiyet ayrımına ve çocuk haklarına karşı yeni başlayan mücadelesinin henüz başlangıç düzeyinde olduğunu söylemek mümkündür. Kadın ve kız çocuk hakları, bağlamında sicili Türkiye'yle karşılaştırıldığında daha kötü sayılabilecek Suudi Arabistan, uluslararası saygınlığını tekrar kazanmak adına kadınlara ve kız çocuklarına yönelik kısıtlamaları azaltma yönünde adımlar atmış, ülke tarihi açısından oldukça önemli sayılabilecek kararlar almıştır. Bu kapsamda “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme” ve “Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi” de içeren birçok başlıca insan hakları belgesini imzalamıştır. Ancak ülkede bu konunun araştırılmamasından, geniş aşiret yapıları içinde sıkışıp kalmış çekirdek ailelerden ve geleneksel inanışlardan dolayı uygulama noktasında devletin halen yetersiz kaldığı ifade edilmelidir.

Türkiye ve Suudi Arabistan devletleri çocuk hakları konusunda uluslararası sözleşmelere taraf olmalarına rağmen, her iki ülkede de bu hakların ihlal edildiğine dair BM'ye bağlı kurumlarca uyarıların yapıldığı belirlenmiştir (Gürpınar, 2016: 103). Kız çocukların erken yaşta evlendirilmeleri, eğitimleri konusunda hem geleneksel hem de yönetsel baskıların yoğunluğu Suudi Arabistan özelinde ciddiyetini korumaktadır. Bu ülkede genelde kadınların kamusal ve özel alandan dışlanmaları, özelde de kız çocukların eğitimden uzak tutulmaları, tecavüz ve çocuk yaşta evliliklerin geçmişe ait bir hikâye olarak anılamayıp günümüzde de canlılığını koruması, çocuk hakları konusunda Suudi Arabistan'ı

Türkiye’den önemli oranda ayırmaktadır. Son yılların Türkiye’sinde de kız çocukların erken yaşta evlendirilmesi, kızları eğitimden uzak tutmak isteyen eğilimler gündeme gelse bile, Osmanlı’nın son yıllarında ve Cumhuriyet’in ilk döneminde çocukları koruyacak önlemlere ağırlık verilmesi ve çekirdek aile yapısının muhafaza edilmesi, devlet ve toplum katmanlarında çocuk haklarına olan duyarlılığı kurumsallaştırmıştır. Bu nedenle Türkiye’de çocuk hakları sahasında yaşanan sıkıntıların Suudi Arabistan’a göre daha kolay çözülecek potansiyele sahip olduğu ileri sürülebilir. Bu noktada özellikle Suudi Arabistan’da kız çocuklarının eğitime daha çok katılmasını engelleyen geleneksel değerlerin, mühendislik gibi işkollarında çalışmalarını yasaklayan bir anlayışın, evrensel çocuk hakları seviyesine göre nasıl geliştirilebileceği sorgulanmaya değer bir konudur.

Son olarak her iki ülkede de kız çocuklarının haklarını iyileştirmek ve uluslararası standartlara uygun hale getirmek için daha fazla çaba sarf edilmesi gerektiği ifade edilmelidir. Bu çabalar kapsamında uluslararası toplumun çocuk haklarına yönelik standartlarını benimsemek, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştırmak, erken yaşta evliliklere karşı önlem almak gibi konular iyi bir başlangıç teşkil edecektir. Böylece her iki ülke de kız çocuklarının hukuki ve sosyal konumlarını iyileştirme yönünde daha büyük adımlar atabilecektir.

KAYNAKÇA

Abahussain, G. (2019). *The Implementation of Children's Rights as Identified Through the UNCRC (1989) in Primary Education in Saudi Arabia: Principals', Teachers', and Children's Perspectives* (Doctoral dissertation, University of Sheffield).

Abolfotouh, M. A., & Almuneef, M. (2020). Prevalence, pattern and factors of intimate partner violence against Saudi women. *Journal of Public Health*, 42(3), e206-e214.

Agil, H. (2023). The Need To Have A Uniform And Codified Law In Saudi Arabia. *Baltic Journal of Law & Politics*, 16(3), 940-948.

Ahmed, W. (2020). Women empowerment in Saudi Arabia: An analysis from education policy perspective. *The Middle East International Journal for Social Sciences*, 2(3), 93-98.

Akın, V. (1997). 23 Nisan Millî Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı'nın Tarihçesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (3), 91-96.

Aksakal, İ. (2022). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar: Türk Toplumsal Yapısı Ve Ulus Devlet Politikasına Etkisi. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (30), 671-690.

Al Alhareth, Y., Al Alhareth, Y., & Al Dighrir, I. (2015). Review of women and society in Saudi Arabia. *American Journal of Educational Research*, 3(2), 121-125.

Al Eissa, M., & Almuneef, M. (2010). Child abuse and neglect in Saudi Arabia: Journey of recognition to implementation of national prevention strategies. *Child abuse & neglect*, 34(1), 28-33.

Alahmadi, M., Mansour, S., Dasgupta, N., Abulibdeh, A., Atkinson, P. M., & Martin, D. J. (2021). Using daily nighttime lights to monitor spatiotemporal patterns of human lifestyle under covid-19: The case of saudi arabia. *Remote Sensing*, 13(22), 4633.

AlFarhan, M., AlMelhem, J., ElMahadi, A., AlTurki, H., Hassan, S., & Almuneef, M. (2022). Child neglect in Saudi Arabia: The neglected form of child maltreatment. *Saudi medical journal*, 43(6), 610.

Alharbi, F. F., Alkheraiji, M. A., Aljumah, A. A., Al-Eissa, M., Qasim, S. S., Alaqeel, M. K., ... & Alaqeel, M. (2021). Domestic violence against married women during the COVID-19 quarantine in Saudi Arabia. *Cureus*, 13(5).

Almarzouqi, M., Alageel, S., Almeharish, A., & Alsemari, A. (2022). Marital status among patients with epilepsy in Saudi Arabia. *Epilepsy & Behavior*, 126, 426-482.

AlMatrooshi, A. M. J. M. (2018). *A critical evaluation on combating child sexual abuse and the limitations of international law: a case study of United Arab Emirates* (Doctoral dissertation, Brunel University London).

Almihdar, Z. (2009). Human rights of women and children under the Islamic law of personal status and its application in Saudi Arabia. *Muslim World Journal of Human Rights*, 5(1).

Almihdar, Z. (2009). Human Rights of Women and Children under the Islamic Law of Personal Status and Its Application in Saudi Arabia. *Muslim World Journal of Human Rights*, 5(1).

Almuneef, M. A., Alghamdi, L. A., & Saleheen, H. N. (2016). Family profile of victims of child abuse and neglect in the Kingdom of Saudi Arabia. *Saudi Medical Journal*, 37(8), 882.

Almutairi, A. M. (2018). The domestic application of international human rights conventions in Saudi Arabia and the need to ratify conventions on migrant workers. *Middle Eastern Studies*, 54(1), 48-67.

Al-Qazzaz, A. (2016). The Coverage of Saudi Arabia in the “Introduction to Sociology” US Textbooks between 2001 and 2015. *Digest of Middle East Studies*, 25(2), 338-361.

Alquaiz, A. M., Almuneef, M., Kazi, A., & Almeneessier, A. (2021). Social determinants of domestic violence among Saudi married women in Riyadh, Kingdom of Saudi Arabia. *Journal of interpersonal violence*, 36(3-4), NP1561-1585NP.

Alshahrani, B. (2016). A Critical Legal Analysis of the Impact of Male Guardianship System on Women's Rights in Saudi Arabia. *J. Islamic St. Prac. Int'l L.*, 12(31), 311-342.

AlShareef, N. (2018). *Child trafficking from the perspective of Islamic law: a case study of Saudi Arabia* (Doctoral dissertation, Keele University).

Alston, P., Tobin, J. J., & Darrow, M. (2005). *Laying the foundations for children's rights*. Florence: Innocenti Research Centre.

Alsweel, R. (2007). Education and the role of women in Saudi Arabia. *Education and women in Saudi*, 17(1), 1-18.

Alwasil, A. M. (2010). Saudi Arabia's engagement in, and interaction with, the UN human rights system: an Analytical review. *The International Journal of Human Rights*, 14(7), 1072-1091.

Andersson, E., & Togelius, L. (2011). Women oppressed in the name of culture and religion, Saudi Arabia and the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women.

Anık, M., & Barlin, R. (2017). Türkiye’de çocuk gelinler sorunu: Balıkesir örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 1827-1841.

Anishchenkova, V. (2020). *Modern Saudi Arabia*. ABC-CLIO.

Anne Bentley, K. (2005). Can there be any universal children's rights?. *The International Journal of Human Rights*, 9(1), 107-123.

Anonim, (2023). Suudi Arabistan'da evlilik! Suudi Arabistan'da evlenmek şartları ve detayları. Erişim Tarihi: 05.08.2024. URL: <https://www.evlenmek.net/2023/04/suudi-arabistanda-evlilik-suudi.html>

Arslan, A., Arslan, G., & Çakır, H. (2018). Dünden Bugüne Bodrum’da Siyasal Hayat: Yerel Seçim Sonuçları Temelinde Bodrum’un Siyasi Yapısının Sosyolojik Analizi. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 1(1), 71-98.

Arts, K. (2014). Twenty-five years of the United Nations Convention on the Rights of the Child: Achievements and challenges. *Netherlands International Law Review*, 61(3), 267-303.

ASHB, (2024). Koruyucu ve Önleyici Hizmetler. Erişim Tarihi: 22.02.2024 URL: <https://www.aile.gov.tr/ss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/koruyucu-ve-onleyici-hizmetler/>

Aslan, A., & Karakuş Yılmaz, T. (2017). Türkiye'de Güvenli İnternet Kullanımına Yönelik Gerçekleştirilen Uygulamalar. *Dumlupınar University Journal of Social Science/Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(53), 120-145.

Ata, Z. (2017). Türkiye’de Çocuk Hakları ve Göç. In *Uluslararası Göç ve Çocuklar* (pp. 185-189). Transnational Press London.

Atatanır, H. (2023). Türkiye’de Çocukların Eğitim Hakkı. *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 38-51.

Ayanoğlu, H. (2007). *Çocuk Suçluluğu ve Nedenleri ile Uluslararası ve Ulusal Hukukta Çocuğun Hakları*. Doctoral dissertation, Anadolu University (Turkey)).

Aydemir, E. (2011). *Evlilik mi evcilik mi? Erken ve zorla evlilikler: Çocuk gelinler*. International Strategic Research Organization (USAK).

Aydın, O. (2009). *Boşanma sürecinde velayet ile ilgili anlaşmazlık yaşayan ebeveynlerin çocuklarına ilişkin düşünceleri ve çocukların boşanmaya uyum düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.

Ballar, S. (1998). *Çocuk Hakları*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

Barnawi, F. H. (2017). Prevalence and risk factors of domestic violence against women attending a primary care center in Riyadh, Saudi Arabia. *Journal of interpersonal violence*, 32(8), 1171-1186.

Barry, A. (2021). Equal Opportunity in Education and Employment in Saudi Arabia: Heading in the Right Direction but Challenges Remain. *Educational Planning*, 28(1), 7-21.

Basahel, A. M., Yamin, M., & Alkatheri, S. (2020). An empirical study of female education in Saudi Arabia. *Int Woman Online J Distance Educ*, 9(2), 2020.

Bashayreh, M. (2022). The Authority of Judges under Shariah: Perspectives on Recent Legal Reforms in Saudi Arabia. *Manchester Journal of Transnational Islamic Law & Practice*, 18(2), 193-204.

Baumann, H. (2019). The transformation of Saudi Arabia's rentier state and 'the international'. *Globalizations*, 16(7), 1165-1183.

Berktaş, F., Kerestecioğlu, İ. Ö., Çubukçu, S. U., Terzi, Ö., & Forsman, Z. K. (2004). *The Position of Women in Turkey and in the European Union: Achievements, Problems, Prospects*. New York: KA-DER Press.

Beter, Ö. (2010). *Türkiye ve İngiltere'de çocuk koruma sistemleri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Biggeri, M., & Karkara, R. (2014). Transforming children's rights into real freedom: a dialogue between children's rights and the capability approach from a life cycle perspective. In *Children's rights and the capability approach: challenges and prospects* (pp. 19-41). Dordrecht: Springer Netherlands.

Bilo, C., & Machado, A. C. (2018). *Children's right to social protection in the Middle East and North Africa Region-An analysis of legal frameworks from a child rights perspective* (No. 26). Research Report.

Bingöl, O. (2013). Arap Baharı ve Orta Doğu: Çok Eksenli Güç Mücadelesinde Denge Arayışları. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 13(2), 25-49.

Biricikoğlu, H. (2020). Kamu Denetçiliği Kurumunun Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Sağlamadaki Rolü: Yıllık Raporlar Üzerinden İnceleme. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(Suppl. 1), 30-59.

Bsheer, R. (2020). The Limits of Belonging in Saudi Arabia. *International Journal of Middle East Studies*, 52(4), 748-753.

Canveren, Ö. (2021). Türkiye’de Ordu-Siyaset-Toplum İlişkilerinin Genel Bir Panoraması: Tarihsel-Sosyolojik Bir Değerlendirme. *Mülkiye Dergisi*, 45(1), 125-153.

Chianeh, R. H., Del Chiappa, G., & Ghasemi, V. (2020). Cultural and religious tourism development in Iran: prospects and challenges. *Culture and Cultures in Tourism*, 86-95.

Cohen, C. P. (2006). The Role of the United States in the Drafting of the Convention on the Rights of the Child. *Emory Int’l L. Rev.*, 20(185), 182-196.

Collins, T. M. (2017). A child’s right to participate: Implications for international child protection. *The International Journal of Human Rights*, 21(1), 14-46.

Collins, T. M., & Wright, L. H. (2022). The challenges for children’s rights in international child protection: Opportunities for transformation. *World Development*, 159, 106032.

Collins, T. M., Rizzini, I., & Mayhew, A. (2021). Fostering global dialogue: Conceptualisations of children's rights to participation and protection. *Children & Society*, 35(2), 295-310.

Coppock, V., & Gillett-Swan, J. K. (2016). Children’s rights in a 21st-century digital world: Exploring opportunities and tensions. *Global Studies of Childhood*, 6(4), 369-375.

Çakmak, E. (2013). Çocuk Hakları ve Medya Okuryazarlığı Eğitimi/Children's Rights and Media Literacy. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(22), 209-224.

Çamurcu, M. H. (2021). İstanbul Sözleşmesi: Türkiye’de İç Hukuka Etkisi ve Toplumun Tepkisi. *Ankara Barosu Dergisi*, 79(4), 63-106.

Çiçek, A. C., Aydın, S., & Yagcı, B. (2015). Modernleşme Sürecinde Kadın: Osmanlı Dönemi Üzerine Bir İnceleme. *Kafkas University. Faculty of Economics and Administrative Sciences. Journal*, 6(9), 269-277.

Çoban, A. İ., & Özbesler, C. (2009). Türkiye’de aileye yönelik sosyal politika ve hizmetler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(18), 31-42.

- Dağ, H., Doğan, M., Sazak, S., Kaçar, A., Yılmaz, B., Doğan, A., & Arıca, V. (2015). Çocuk haklarına güncel yaklaşım. *Cukurova Medical Journal*, 40(1), 1-5.
- Daiute, C. (2017). The rights of children, the rights of nations: Developmental theory and the politics of children's rights. In *Children's Rights* (pp. 405-427). Routledge.
- Dede, O. (2021). Düünden Bugüne Çocukluk Kavramının Gelişimi ve Eğitime Yansımaları. *Current Debates on Social Sciences* 7(1), 43-52.
- Dirican, R. (2018). Tarihi Süreçte Çocukluk ve Çocuk Hakları. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 2(2), 51-62.
- Dirikoç, A. (2022). The Concept and Development of Children's Rights. In *Being a Child in a Global World: Childhood in an Environment of Violence, Terror, Migration and Rapid Change* (pp. 117-124). Emerald Publishing Limited.
- Dodurka, B. Z. (2014). Türkiye’de Merkezi Devlet Eliyle Yapılan Sosyal Yardımlar-Çalışma Raporu. *Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu*, 1-25.
- Doğan, İ. (2020). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*. Astana Yayınları.
- Durğun, A. (2018). Türkiye’de aile içi sorunlara yönelik sosyal politikalar ve şiddetin önlenmesi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 1-12.
- Dursunoğlu, İ., Boyalı, H., & Gündoğdu, S. (2021). Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık) İmajına Yönelik Bir Araştırma. *Ombudsman Akademik*, 7(14), 67-94.
- DW, (2024). Türkiye Çocuk İzleme Raporları: Yarım Milyona Yakın Çocuk Eğitimden Uzak. Erişi Tarihi: 19.02.2024
URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiJ6bmHismEAXVcZ_EDHdSYCzMqFnoECCQQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.dw.com%2Ftr%2Frapor-t%25C3%25BCrkiyede-yar%25C4%25B1m-milyona-yak%25C4%25B1n-%25C3%25A7ocuk-e%25C4%259Fitim-d%25C4%25B1%25C5%259F%25C4%25B1nda%2Fa-67542098&usg=AOvVaw1twbvMt1O8hZyNbdq8gSj0&opi=89978449
- Elmacı, D. (2017). Çocuk Hakları Komitelerinin Durumu. *IX. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Birliği Kongresi Eğitim Araştırmaları Birliği*.

Englund, T., Quennerstedt, A., & Wahlström, N. (2009). Education as a human and a citizenship right—parents' rights, children's rights, or...? the necessity of historical contextualization. *Journal of Human Rights*, 8(2), 133-138.

Erbay, E. (2012). Türkiye’de Çocuk Haklarını Tanıtma, Yaygınlaştırma ve İzlemeye Yönelik Uygulamaların Eleştirel Analizi ve Bir Model Önerisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(2), 47-74.

Erbay, E. (2013). Çocukların Katılım Hakkı Üzerine Bir Türkiye Değerlendirmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 38-54.

Erbay, E. (2021). *Çocuk hakları* (Vol. 6). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Erdal, L. (2014). Türkiye’de sosyal politika ve koruyucu aile hizmet modeli. *Sosyoekonomi*, 22(22), 185-203.

Erden, G., & Akdur, S. (2018). Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet ve kadın cinayetleri. *Klinik Psikoloji Dergisi*, 2(3), 128-139.

Erkan, S. (1989). Çocuk Hakları Üzerine. *Eğitim ve Bilim*, 13(73), 32-54.

Eslen-Ziya, H. (2012). Türk Ceza Kanunu değişiminde kadın aktivistler: Bir lobicilik hikayesi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 15(1), 119-149.

Fidan, N. K., & Özaydın, A. (2019). Ebeveynlerin Çocuk Haklarına İlişkin Metaforik Algıları. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(2), 361-378.

Firat, H. (2013). Turkish Education And Children's Rights. *International Journal of Academic Research*, 5(4), 5-12.

Fuchs, E. (2007). Children’s rights and global civil society. *Comparative Education*, 43(3), 393-412.

Garabeyli, T. (2022). Historical Overview Of The Concept Of Children’s Rights. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 24(2), 1121-1167.

Genç Sesler Derneği, (2020). "Türkiye’de Çocuk Katılımı ve Çocuk Hakları İl Komiteleri". Erişim tarihi: 24 Haziran 2024. URL: <https://www.gencsesler.org/turkiyede-cocuk-katilimi-ve-cocuk-haklari-il-komiteleri>

Gooneseckere, S., & De Silva-de Alwis, R. (2005). Women’s and children’s rights in a human rights based approach to development. *New York: UNICEF*.

Gran, B. K. (2017). An international framework of children's rights. *Annual Review of Law and Social Science*, 13, 79-100.

Güdek, M. (2012). *Modernleşme döneminde Osmanlı'da çocuk eğitimi ve literatürü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.

Güler, F. (2022). Siyasi Partilerin Çocuk Hakları ile İlgili TBMM Bünyesindeki Çalışmaları. *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 74-82.

Gültekin, M., Bayır, Ö. G., & Balbağ, N. L. (2016). Haklarımız var: Çocukların gözünden çocuk hakları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3(7), 970-1012.

Gürpınar, B. (2016). *Arap ayaklanmaları ve kırılğan devlette çocuk olmak: Mısır ve Suriye*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi.

Gürsoy, A. (1995). Child mortality and the changing discourse on childhood in Turkey. In *Children in the Muslim Middle East* (pp. 199-222). University of Texas Press.

Hamdan, A. (2012). The role of authentic Islam: The way forward for women in Saudi Arabia. *Hawwa*, 10(3), 200-220.

Hareket, E. (2020). Çocuk hakları perspektifinden Türkiye'de eğitim unsurları. *Başkent University Journal of Education*, 7(1), 47-61.

Hashemi, K. (2017). Religious legal traditions, Muslim states and the Convention on the Rights of the Child: An essay on the relevant UN documentation. In *International Law and Islamic Law* (pp. 535-568). Routledge.

Horio, T. (2006). A View of Children in a Global Age: Concerning the Convention of Children's Rights. *Educational Studies in Japan*, 1, 91-99.

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewiJ6bmHismEAXVcZ_EDHdSYCzMqFnoECCQQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.dw.com%2Ftr%2Frapor-t%25C3%25BCrkiyede-yar%25C4%25B1m-milyona-yak%25C4%25B1n-%25C3%25A7ocuk-e%25C4%259Fitim-d%25C4%25B1%25C5%259F%25C4%25B1nda%2Fa-67542098&usg=AOvVaw1twbvMt1O8hZyNbdq8gSj0&opi=89978449

Hudhayri, K. (2021). Female Identity Reconstruction in Saudi Arabia. *Global Journal of Arts, Humanities and Social Sciences*, 9(10), 24-34.

Huijsmans, R. (2016). Decentring the History of the Idea of Children's Rights. *The International Journal of Children's Rights*, 24(4), 924-929.

Huntington, C., & Scott, E. S. (2019). Conceptualizing legal childhood in the twenty-first century. *Mich. L. Rev.*, 118(1), 1371-1389.

Işıkcı, Y. M. (2019). Çocuk haklarının geliştirilmesinde çocuk katılım mekanizmalarının etkinliği üzerine bir örnek olay incelemesi: Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisi çalışmaları. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (17), 457-482.

Işıkcı, Y. M. (2020). *Çocuk gözüyle Türkiye'de çocuk hakları sorunu*. Astana Yayınları.

Işıkcı, Y. M., & Karatepe, S. (2016). Türkiye’de çocuğa yönelik sosyal politika uygulamaları ve tarihsel analizi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7(1), 69-100.

İbiloğlu, A. O. (2012). Aile içi şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(2), 204-222.

İCRFF, (2024). Uluslararası Çocuk Hakları Film Festivali. Erişim Tarihi: 19.02.2024
URL: <https://www uluslararasicocukhaklarifilmfestivali.org>

İnan, A. N. (1995). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 44(1), 760-783.

İpek, A. (2012). Çocuk haklarının gelişimi ve karşılaştırmalı olarak anayasal açıdan değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(1), 151-173.

Jahar, A. S., & Shodiq, S. (2022). Social and Religious Dimensions of Children’s Inheritance in Turkey, Saudi Arabia and Indonesia. *MIQOT: Jurnal Ilmu-ilmu Keislaman*, 46(1), 26-52.

Jalal, E., O’Reilly, M., Bhakta, T., & Vostanis, P. (2019). Barriers to implementing learning from child protection training in Saudi Arabia. *International Social Work*, 62(6), 1493-1506.

Janmyr, M., & Lysa, C. (2023). Saudi Arabia and the International Refugee Regime. *International Journal of Refugee Law*, 35(3), 251-271.

KADEM, (2024). Kadınlara Yönelik Yasal Düzenlemeler. Erişim Tarihi: 18.02.2024
URL: <https://kadem.org.tr/kadinlara-yonelik-yasal-duzenlemeler/>

Kafkasyalı, E. G. (2023). CEDAW’DAN İstanbul Sözleşmesine Kadın Hakları ve Türk İç Hukukuna Etkileri. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(1), 150-173.

Kap, D. (2014). Türkiye’de zorunlu din dersi uygulaması. *Akademik Perspektif*, 58-61.

Kara, Ş. A., & Özvarış, Ş. B. (2022). Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve Türkiye’de Cinsiyete Göre Ölüm ve Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi İlişkisi. *Sağlık ve Toplum*, 2022(32).

Karakaş, B., & Çevik, Ö. C. (2016). Çocuk Refahı: Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 887-906.

Karakaş, M. (2013). Türkiye’nin kimlikler siyaseti ve sosyolojisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(2), 1-44.

Karakuş, G. (2020). Geçmişten Günümüze Suudi Arabistan’ın Dış Politikasının Askeri-Siyasi-Ekonomik Boyutu. *Sosyal Bilimler Alanında*, 1(8), 117-126.

Karasaç, E. G. (2022). Ceninin Yaşama Hakkı. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 71(3), 1051-1097.

Kaşıkırık, A., & Gülümser, I. (2021). Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Anayasalara ve Uluslararası Sözleşmelere Yansıması. *Türkiye Politik Çalışmalar Dergisi*, 1(1), 59-69.

Kaymaz, İ. Ş. (2010). Çağdaş uygarlığın mihenk taşı: Türkiye’de kadının toplumsal konumu. *Atatürk Yolu Dergisi*, 12(46), 333-366.

Kaynak Malatyalı, M. (2014). Türkiye’de ‘Çocuk Gelin Sorunu. *Nesne-Psikoloji Dergisi*, 2(03), 27-38.

Kazzaz, Y. M., AlAmeer, K. M., AlAhmari, R. A., Househ, M., & El-Metwally, A. (2019). The epidemiology of domestic violence in Saudi Arabia: a systematic review. *International journal of public health*, 64, 1223-1232.

Kesgin, B. (2012). Sosyal politikanın en önemli kurumu: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. *İnsan Hakları Yıllığı*, 30(12), 41-54.

Kıran, E. (2017). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Türkiye’de Çocuk Gelinler. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, (ICOME 2017 ÖZEL SAYISI), 1-8.

Kırımlıoğlu, N., & Elçioğlu, O. (2002). Children's Health Rights in Turkey. *Eubios J Asian Int Bioethics*, 12, 221-3.

Kiye, S. (2016). Çocuk hakları sözleşmesinin temel ilkeleri. *Pegem Atıf İndeksi*, 74-91.

Kobat, İ. (2009). *Ulusal ve uluslararası hukukta çocuk hakları ışığında çocuk suçluluğu ve nedenleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi.

Konanç, E. (2019). Türk Hukuk Sisteminde Çocuk İstismarı ve İhmali. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 20(1), 1-10.

Kosher, H., Ben-Arieh, A., Hendelsman, Y., Kosher, H., Ben-Arieh, A., & Hendelsman, Y. (2016). The history of children's rights. *Children's rights and social work*, 9-18.

Kosif, S. (2020). *An analysis of policies towards young children through a child rights perspective: the case of Turkey* (Master's thesis, Middle East Technical University).

Kozikoğlu, İ. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk hakları ve çocuk katılım hakkına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 7(4), 408-427.

Kurt, S. L. (2016). Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslararası Belgeler ve Türkiye Uygulaması. *Journal of Social Policy Studies/Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1(36), 102-122.

Kuyaksil, A. (2014). Türk Anayasalarında Kadın Hakları ve Gelişimi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 328-351.

Levesque, R. J. (2014). Childhood as a legal status. *The SAGE Handbook of Child Research*. SAGE Publications Ltd, 38-53.

Libal, K. (2001). Children's rights in Turkey. *Human Rights Review*, 9(17), 35-52.

Libal, K. (2016). Child poverty and emerging children's rights discourse in early republican Turkey. In *Childhood in the late ottoman empire and after* (pp. 48-72).

Liebel, M. (2023). Children's rights from below. In *Childhoods of the Global South* (pp. 23-24). Policy Press.

Luppici, R., & Saleh, R. H. (2017). The role of online social networks for divorced Saudi women in the face of social, psychological, economic, and legal challenges. *Technology in Society*, 51, 142-152.

Mahn, H. (2003). Periods in child development: Vygotsky's perspective. *Vygotsky's educational theory in cultural context*, 119-137.

Marshall, D. (1999). The construction of children as an object of international relations: The declaration of children's rights and the child welfare committee of league of nations, 1900-1924. *Int'l J. Child. Rts.*, 7(103), 100-125.

Merey, Z. (2016). Çocuk hakları. *Ankara: Pegem Akademi*.

Mobaraki, A. E. H., & Soderfeldt, B. (2010). Gender inequity in Saudi Arabia and its role in public health. *EMHJ-Eastern Mediterranean Health Journal*, 16 (1), 113-118.

Moody, Z. (2015). The United Nations Declaration of the Rights of the Child (1959): Genesis, transformation and dissemination of a treaty (re) constituting a transnational cause. *Prospects*, 45(1), 15-29.

Mutlu, V. E. (2017). Türkiye’de Kentsel Yoksulluk ve Çocuk Hakları. *İnsan Hakları Yıllığı*, 35, 51-77.

Neville, S. E., Zidan, T., Williams, A., & Rotabi-Casares, K. S. (2022). Child maltreatment and protection in the Arab Gulf Cooperation Council countries: A scoping review. *Child Abuse & Neglect*, 134(2), 103-117.

Niblock, T. (2015). Social structure and the development of the Saudi Arabian political system. In *State, society and economy in Saudi Arabia (RLE Saudi Arabia)* (pp. 75-105). Routledge.

Nieuwenhuys, O. (2008). The ethics of children's rights. *Childhood*, 15(1), 4-11.

Nugraheni, A. S. C. R., Setiono, S. H., Harahap, B., & Tejomurti, K. (2019). The Development of Child Custody Regulation in Indonesian Divorce Law. *International Journal of Business, Economics and Law*, 18(5), 30-51.

Nurten, İ. N. C. E. (2018). Karşılaştırmalı hukukta ve Türk hukukunda evlilik birliğinin boşanma ile sona ermesi durumunda birlikte velayet. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (34), 189-230.

Öktem, D. (2012). Türkiye’deki Çocuk Adalet Sisteminin Yönetimi ve Yaş Ayrımcılığına İlişkin Paradigmanın İncelenmesi, Türkiye’de Çocuk Adalet Sisteminin Yönetimi, İHOP, Ankara: Uluslararası Çocuk Merkezi Yayınları.

Öktem, M. K., Akpınar, İ. E., & Küçük, H. (2020). Yerel Yönetimlerde Çocuk Katılımı: Kâğıthane Çocuk Meclisi Örneği. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 8(1), 218-248.

Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal cinsiyet temelinde Türkiye’de kadın ve eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (33).

Özdemir, S. O. (2015). Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 35(1), 29-46.

- Özer, Y. E. (2013). Çocuk Hakları, Katılım ve Yerel Düzeyde Uygulaması: Türkiye Örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi Journal of Economics & Administrative Sciences (JEAS)*, 14(1).
- Özgentürk, İ. (2014). Child abuse and neglect Çocuk istismarı ve ihmal. *Journal of Human Sciences*, 11(2), 265-278.
- Özpolat, A. O. (2023). Çocuk İhmal ve İstismarının Politikalarla İlişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28(1), 141-153.
- Özservet, Y. (2015). Çocuk dostu belediyeçilik. *İller ve Belediyeler Dergisi*, 38-43.
- Pavan, A. (2016). Higher education in Saudi Arabia: Rooted in heritage and values, aspiring to progress. *International Research in Higher Education*, 1(1), 91-100.
- Pervanidou, P., & Chrousos, G. P. (2007). Post-traumatic stress disorder in children and adolescents: from Sigmund Freud's "trauma" to psychopathology and the (Dys) metabolic syndrome. *Hormone and metabolic research*, 39(06), 413-419.
- Pilotti, M. A., Abdulhadi, E. J., Algouhi, T. A., & Salameh, M. H. (2021). The new and the old: Responses to change in the Kingdom of Saudi Arabia. *Journal of International Women's Studies*, 22(1), 341-358.
- Polat, O. (2016). Türkiye’de Çocuk Haklarının Durumu. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(2), 149-158.
- Quamar, M. M. (2013). Education as a ladder for Saudi women: An overview. *Journal of Arabian Studies*, 3(2), 265-277.
- Rajab, A., & Wright, N. (2020). The idea of autonomy and its interplay with culture in child-centered education: Evidence from practitioners in preschools in Saudi Arabia. *Early Years*, 40(2), 174-187.
- Refaat, S. A., & Arafa, H. F. (2022). Investigating The Effect Of Covid-19 Global Travel Restrictions On Tourists'travel Behavior, Habits And Intentions" Applied Study On Saudi Tourists". *Geo Journal of Tourism and Geosites*, 40(1), 49-55.
- Reynaert, D., Desmet, E., Lembrechts, S., & Vandenhoe, W. (2015). Introduction: A critical approach to children's rights. In *Routledge international handbook of children's rights studies* (pp. 1-24). Routledge.
- Rizvi, L. J., & Hussain, Z. (2022). Empowering woman through legal reforms-evidence from Saudi Arabian context. *International Journal of Law and Management*, 64(2), 137-149.

Ruiz-Casares, M., Collins, T. M., Tisdall, E. K. M., & Grover, S. (2017). Children's rights to participation and protection in international development and humanitarian interventions: Nurturing a dialogue. *The International Journal of Human Rights*, 21(1), 1-13.

Sağlam, M., & Aral, N. (2016). Tarihsel süreç içerisinde çocuk ve çocukluk kavramları. *Çocuk ve Medeniyet*, 1(2), 43-56.

Salim Hamid N Almjnoni, M. R. B. A. (2021). Restorative justice and its connection with the tolerance of the Islamic religion in Saudi Arabia. *Journal of Hunan University Natural Sciences*, 48(9), 23-34.

Sarmadi, H., Mortaza, B., Hafez, A., & Sirous, S. (2018). Negative correlation between economic structure of rentier state and non-democratization (case study: Saudi Arabia). *Humanities and Social Science Research*, 1(1).

Sawaf, Z. (2018). Encountering the State: Women and divorce in Riyadh, Saudi Arabia. *Arabian Humanities. Revue internationale d'archéologie et de sciences sociales sur la péninsule Arabique/International Journal of Archaeology and Social Sciences in the Arabian Peninsula*, 1(10), 32-57.

Shiraz, M. S. (2016). The impact of education and occupation on domestic violence in Saudi Arabia. *International Journal of Social Welfare*, 25(4), 339-346.

Soekarba, S. R. (2019, November). Determinants of patriarchy in the Middle East: Hope for the 2030 Vision in a new Saudi Arabia. In *2nd International Conference on Strategic and Global Studies (ICSGS 2018)* (pp. 193-200). Atlantis Press.

Solomon, H., & Bekker, S. (2022). 3. Exploring the Nexus between Democratisation, Authoritarianism and Patriarchy in Iran and Saudi Arabia. *Politics of Change in Middle East and North Africa since Arab Spring: A Lost Decade?*, 33(1), 30-44.

Soykan, M. (2022). Kadın, Çocuk ve Aile Ombudsmanlığı Dünya Örneklerinin Türkiye'de Kamu Denetçiliği Kurumu Çalışmaları Bağlamında Değerlendirilmesi. *Türk Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 01-12.

Stern, R. T. (2017). Concepts and Theories: On 'the Child', 'Childhood', and Rights. In *Implementing Article 12 of the UN Convention on the Rights of the Child* (pp. 16-44). Brill Nijhoff.

Strauss, D., & Powell, S. (2015). Human rights and children's rights. In *The Routledge international handbook of philosophies and theories of early childhood education and care* (pp. 178-188). Routledge.

Syed, J., Ali, F., & Hennekam, S. (2018). Gender equality in employment in Saudi Arabia: a relational perspective. *Career Development International*, 23(2), 163-177.

Şahin, Ö. (2019). *İnsan hakları açısından Türk ceza kanunu madde 232'de düzenlenen kötü muamele suçunun incelenmesi, çocuk hakları ve kadın hakları bakımından maddenin değerlendirilmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şahin, S., & Polat, O. (2012). Türkiye’de ve dünyadaki gelişmiş ülkelerde çocuk katılım hakkı algısının ve uygulamalarının karşılaştırılması. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 275-282.

Şen, A. (2020). İnsan Hakları, Çocuk Hakları ve İnsan Hakları Eğitimi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 11(1), 462-482.

Şenel, Ş. (2018). Osmanlı Modernleşmesinde Kadın". *Electronic Turkish Studies*, 13(26), 1074-1111.

Şentürk, Ü. (2022). *Türkiye’nin toplumsal yapısı*. İstanbul: Paradigma.

Şirin, M. R. (2011). *Okullar İçin Çocuk Hakları El Kitabı*. 1. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, Ankara: MEB Yayınları.

Şirin, M. R. (2019). Türkiye’de Çocuk Haklarının Son 40 Yılı 1979-2019. *Çocuk ve Medeniyet*, 4(8), 247-332.

Tanrıverdi, O. Y. N. (2013). Suudi Arabistan’da Kadın Hakları. *Middle Eastern Analysis/Ortadoğu Analiz*, 5(50).

Taş, E. Z. (2023). Cumhuriyet dönemi Gürbüz Türk Çocuğu dergisinde vurgulanan çocuk hakları temalarının incelenmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(49-1), 459-473.

Taşkiran, N. (1973). *Hasekinin kitabı: İstanbul Haseki külliyesi: camî, medrese, imaret, sübiyan, mektebi, Dar-üş-Şifa ve yeni Haseki hastanesi*. İstanbul: Yenilik Basimevi.

Tausif, M. R. (2017). Assessing the quality of education in Saudi Arabia. *International Journal of Economic Research*, 14(17), 521-528.

TDK, (2023). Türk Dil Kurumu Sözlükleri. Erişim Tarihi: 31.01.2024. URL: <https://sozluk.gov.tr>

Tekin, S. (2010). Osmanlı’da kadın ve kadın hapisaneleri. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 29(47), 83-102.

Telci, I. N., & Peneva, A. Y. (2019). Turkey and Saudi Arabia as Theo-political Actors in the Balkans. *Insight Turkey*, 21(2), 237-260.

Tobin, J., & Cashmore, J. (2020). Thirty years of the CRC: Child protection progress, challenges and opportunities. *Child abuse & neglect*, 110, 104436.

Tønnessen, L. (2016). Women’s activism in Saudi Arabia: Male guardianship and sexual violence. *CMI Report*.

Tor, H. (2010). Türkiye’de çocuk işçiliğinin boyutları. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 2(2), 25-42.

Tunç, A., Uslan, Y. U., & Gökçe, A. F. (2015). Türk kamu yönetiminde personel ve yönetici olarak “kadının varlığı”: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı örneği. *Türkiye’de ve Dünyada Kadın Araştırmaları*, 7(1), 5-19.

TÜİK, (2022). İstatistiklerle Çocuk. Erişim Tarihi: 24.02.2024 URL: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Cocuk-2022-49674#:~:text=Be%C5%9F%20ya%C5%9F%C4%B1daki%20%C3%A7ocuklar%C4%B1n%20net%20okulla%C5%9Fma%20oran%C4%B1%20%81%2C6%20oldu&text=Be%C5%9F%20ya%C5%9F%20net%20okulla%C5%9Fma%20oran%C4%B1,i%C3%A7in%20%81%2C4%20oldu>.

TÜİK, (2023). Türkiye İstatistik Kurumu, İstatistiklerle Çocuk. Erişim Tarihi: 07.05.2024. URL: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Statistics-on-Child-2023-53679>

Uca, N., & Bulut, K. (2020). Ayla Kutlu’nun Hikâyelerinde Toplumsal Cinsiyet Roller ve Kız Çocuklarının Eğitimi Sorunu. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (48), 87-114.

Uchitel, J., Alden, E., Bhutta, Z. A., Goldhagen, J., Narayan, A. P., Raman, S., ... & Mikati, M. A. (2019). The rights of children for optimal development and nurturing care. *Pediatrics*, 144(6), 1-17.

Uğurlu, Z., & Gülsen, I. (2014). Çocuk Hakları ve Hukuki Bağlamda Çocuğun İhmal ve İstismardan Korunması. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-24.

UNFPA, (2018). Güçlü Kızlar, Güçlü Yarınlar- 11 Ekim Dünya Kız Çocukları Günü. Erişim Tarihi: 19.02.2024 URL: <https://turkiye.unfpa.org/tr/news/guclü-kizlar-guclü-yarınlar-11-ekim-dünya-kız-çocukları-günü>

UNICEF, (2017). Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. Erişim Tarihi: 31.01.2024. URL:

<https://www.unicef.org/turkiye/media/7941/file/ÇHDS%20ve%20İhtiyari%20Protokoller,%20Usul%20Kuralları%20ile%20Çocuk%20Hakları%20Komitesi%20Genel%20Yorumları.pdf>

UNICEF, (2024). Çocuk dostu şehirler. Erişim Tarihi: 19.02.2024 URL: <https://www.unicef.org/turkiye/çocuk-dostu-şehirler>

Üngör, U. Ü. (2012). *The making of modern Turkey: nation and state in Eastern Anatolia, 1913-1950*. Oxford University Press.

Vandenhoe, W. (2015). Children's rights from a legal perspective: Children's rights law. In *Routledge international handbook of Children's rights studies* (pp. 27-42). Routledge.

Verhellen, E. (2015). The Convention on the Rights of the Child: Reflections from a historical, social policy and educational perspective. In *Routledge international handbook of children's rights studies* (pp. 43-59). Routledge.

Weissbrodt, D. (2006). Prospects for Ratification of the Convention on the Rights of the Child. *Emory Int'l L. Rev.*, 20, 209.

Wynn, L. (2008). Marriage Contracts and Women's Rights in Saudi Arabia: Mahr, Shurut, and Knowledge Distribution. *The Islamic marriage contract: case studies in Islamic family law*, 3(7), 200-214.

Yaman, F. (2022). Çocuk Hakları Sözleşmesine Taraf Olmayan Ülke: Amerika Birleşik Devletleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(55), 377-398.

Yavuz, Ö., & Mızrak, S. (2016). Acil durumlarda okul çağındaki çocukların eğitimi: Türkiye'deki Suriyeli mülteciler örneği. *Göç Dergisi*, 3(2), 175-199.

Yeter, E. (2015). Toplumsal cinsiyet bağlamında kadının özneliği ve din. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 15(2), 189-210.

Yılmaz, A. (2010). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e kadın kimliğinin biçimlendirilmesi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 9(20), 191-212.

Yılmaz, E. B. (2013). Çocuk istismarının önlenmesinde kullanılan programlar ve özellikleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 16(4), 255-259.

EKLER

Ek-1. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiştir.

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler,

Birleşmiş Milletler Andlaşmasında ilân edilen ilkeler uyarınca insanlık ailesinin tüm üyelerinin, doğuştan varlıklarına özgü bulunan haysiyetle birlikte eşit ve devredilemez haklara sahip olmalarının tanınmasının, dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu düşünerek,

Birleşmiş Milletler halklarının, insanın temel haklarına ve bireyin, insan olarak taşıdığı haysiyet ve değere olan kesin inançlarını Birleşmiş Milletler Andlaşmasında bir kez daha doğrulamış olduklarını ve daha geniş bir özgürlük ortamında toplumsal ilerleme ve daha iyi bir yaşam düzeyi sağlama yolundaki kararlılıklarını hatırla tutarak,

Birleşmiş Milletlerin, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinde herkesin, bu metinlerde yeralan hak ve özgürlüklerden ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuştan veya başka durumdan kaynaklanan ayrımlar dahil, hiçbir ayırım gözetilmeksizin yararlanma hakkına sahip olduklarını benimsediklerini ve ilân ettiklerini kabul ederek, Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde, Birleşmiş Milletlerin, çocukların özel ilgi ve yardıma hakkı olduğunu ilân ettiğini anımsayarak,

Toplumun temel birimi olan ve tüm üyelerinin ve özellikle çocukların gelişmeleri ve esenlikleri için doğal ortamı oluşturan ailenin toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunluluğuna inanmış olarak,

Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliğini kabul ederek,

Çocuğun toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanmasının ve Birleşmiş Milletler Andlaşmasında ilân edilen ülküler ve özellikle barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini gözönünde bulundurarak,

Çocuğa özel bir ilgi gösterme gerekliliğinin, 1924 tarihli, Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi'nde ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları Bildirisi'nde belirtildiğini ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde (özellikle 23 ve 24'üncü maddelerinde) ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'de (özellikle 10'uncu maddesinde) ve çocukların esenliği ile ilgili uzman kuruluşların ve uluslararası örgütlerin kurucu ve ilgili belgelerinde tanındığını hatırla tutarak,

Çocuk Hakları Bildirisi'nde de belirtildiği gibi çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğunu hatırla tutarak,

Ulusal ve uluslararası düzeyde çocukları aile yanına yerleştirme ve evlât edinmeye de özel atıfta bulunan Çocuğun Korunması ve Esenliğine İlişkin Toplumsal ve Hukusal İlkeler Bildirisi; Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları) ve Acil Durumlarda ve Silâhlı Çatışma Halinde Kadınların ve Çocukların Korunmasına İlişkin Bildirinin hükümlerini anımsayarak, Dünyadaki ülkelerin tümünde çok güç koşullar altında yaşayan ve bu nedenle özel bir ilgiye gereksinimi olan çocukların bulunduğu bilinci içinde,

Çocuğun korunması ve uyumlu gelişmesi bakımından her halkın kendine özgü geleneklerinin ve kültürel değerlerinin taşıdığı önemi gözönünde tutarak,

Her ülkedeki, özellikle gelişmekte olan ülkelere çocukların yaşama koşullarının iyileştirilmesi için uluslararası iş birliğinin taşıdığı önemin bilincinde olarak, aşağıdaki kurallar üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

Madde 1

Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Madde 2

Taraf Devletler, bu Sözleşme'de yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana-babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.

Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırımı veya cezaya tâbi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemleri alırlar.

Madde 3

Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.

Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de gözönünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.

Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

Madde 4

Taraf Devletler, bu Sözleşme’de tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemleri alırlar.

Madde 5

Taraf Devletler, bu Sözleşme’nin çocuğa tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana-babanın, yerel gelenekler öngörüyorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal vasilerinin veya çocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler.

Madde 6

Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

Madde 7

Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.

Taraf Devletler, özellikle çocuğun tabiiyetsiz kalması sözkonusu olduğunda kendi ulusal hukuklarına ve ilgili uluslararası belgeler çerçevesinde üstlendikleri yükümlülüklerine uygun olarak bu hakların işlerlik kazanmasını taahhüt ederler.

Madde 8

Taraf Devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dahil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler.

Çocuğun kimliğinin unsurlarının bazılarında veya tümünden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılması halinde, Taraf Devletler çocuğun kimliğine süratle yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumada bulunurlar.

Madde 9

Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmasını güvence altına alırlar. Ancak, ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmâl edilmesi durumlarında ya da ana-babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgâhının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir.

Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca girilen her işlemde, ilgili bütün taraflara işleme katılma ve görüşlerini bildirme olanağı tanınır.

Taraf Devletler, ana-babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, anababanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler.

Böyle bir ayrılık, bir Taraf Devlet tarafından girilen ve çocuğun kendisinin ana veya babasının veya her ikisinin birden tutuklanmasını, hapsini, sürgün, sınır dışı edilmesini veya ölümünü (ki buna devletin gözetimi altında iken nedeni ne olursa olsun meydana gelen ölüm dahildir) tevlit eden herhangi benzer bir işlem sonucu olmuşsa, bu Taraf Devlet, istek üzerine ve çocuğun esenliğine zarar vermemek koşulu ile; ana-babaya, çocuğa veya uygun olursa, ailenin bir başka üyesine, sözkonusu aile bireyinin ya da bireylerinin bulunduğu yer hakkında gereken bilgiyi verecektir. Taraf Devletler, böyle bir istemin başlı başına sunulmasının ilgili kişi veya kişiler bakımından aleyhe hiç bir sonuç yaratmamasını ayrıca taahhüt ederler.

Madde 10

9'uncu Maddenin 1'inci fıkrası uyarınca Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, çocuk veya ana-babası tarafından, ailenin birleşmesi amaçlarıyla yapılan bir Taraf Devlet ülkesine girme ya da onu terketme konusundaki her başvuru, Taraf Devletlerce olumlu, insani ve ivedi bir tutumla ele alınacaktır. Taraf Devletler, bu tür bir başvuru yapılmasının başvuru sahipleri veya aile üyeleri aleyhine sonuçlar yaratmamasını taahhüt ederler.

Ana-babası, ayrı devletlerde oturan bir çocuk olağanüstü durumlar hariç, hem ana hem de babası ile düzenli biçimde kişisel ilişkiler kurma ve doğrudan görüşme hakkına sahiptir. Bu nedenle ve 9 uncu maddenin 1 inci fıkrasına göre Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, Taraf Devletler çocuğun ve ana-babasının Taraf Devletlerin ülkeleri dahil herhangi bir ülkeyi terketmeye ve kendi ülkelerine dönme hakkına saygı gösterirler. Herhangi bir ülkeyi terketme hakkı, yalnızca yasada öngörüldüğü gibi ve ulusal güvenliği, kamu düzenini, kamu sağlığı ve ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacı ile ve işbu Sözleşme ile tanınan öteki haklarla bağdaştığı ölçüde kısıtlamalara konu olabilir.

Madde 11

Taraf Devletler, çocukların yasadışı yollarla ülke dışına çıkarılıp geri döndürülmemesi halleriyle mücadele için önlemler alırlar.

Bu amaçla Taraf Devletler iki ya da çok taraflı anlaşmalar yapılmasını ya da mevcut anlaşmalara katılmayı teşvik ederler.

Madde 12

Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.

Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.

Madde 13

Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

Bu hakkın kullanılması yalnızca:

Başkasının haklarına ve itibarına saygı;

Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

Madde 14

Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.

Taraf Devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin; çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.

Bir kimsenin dinini ve inançlarını açıklama özgürlüğü kanunla öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yalnızca kamu güvenliği, düzeni, sağlık ya da ahlâki ya da başkalarının temel hakları ve özgürlüklerini korumak gibi amaçlarla sınırlandırılabilir.

Madde 15

Taraf Devletler, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklarını kabul ederler. Bu hakların kullanılması, ancak yasayla zorunlu kılınan ve demokratik bir toplumda gerekli olan ulusal güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeni yararına olarak ya da kamu sağlığı ve ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla yapılan sınırlamalardan başkalarıyla kısıtlandırılamaz.

Madde 16

Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.

Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 17

Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlâki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar. Bu amaçla Taraf Devletler:

Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29 uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;

Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;

Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;

Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;

13 ve 18'inci maddelerde yer alan kurallar gözönünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.

Madde 18

Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana-babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilere düşer. Bu kişiler herşeyden önce çocuğun yüksek yararını gözönünde tutarak hareket ederler.

Bu Sözleşme'de belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada ana-baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlarlar.

Taraf Devletler, çalışan ana-babanın, çocuk bakım hizmet ve tesislerinden, çocuklarının da bu hizmet ve tesislerden yararlanma hakkını sağlamak için uygun olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 19

Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

Madde 20

Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen her çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacaktır.

Taraf Devletler bu durumdaki bir çocuk için kendi ulusal yasalarına göre, uygun olan bakımı sağlayacaklardır. Bu tür bakım, başkaca benzerleri yanında, bakıcı aile yanına verme, İslâm Hukukunda kefalet (kafalah), evlât edinme ya da gerekiyorsa çocuk bakımı amacı güden uygun kuruluşlara yerleştirmeyi de içerir. Çözümler düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir.

Madde 21

Evlât edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraf Devletler, çocuğun en yüksek yararlarının temel düşünce olduğunu kabul edecek ve aşağıdaki ilkeleri gerçekleştireceklerdir:

Bir çocuğun evlât edinilmesine ancak yetkili makam karar verir. Bu makam uygulanabilir yasa ve usullere göre ve güvenilir tüm bilgilerin ışığında; çocuğun, ana-babası, yakınları ve yasal vasisine göre durumunu gözönüne alarak ve gereken durumlarda tüm ilgililerle yapılacak görüşme sonucu onların da evlât edinme konusundaki onaylarını alma zorunluluğuna uyarak, kararını verir;

Çocuğun kendi ülkesinde elverişli biçimde bakılması mümkün olmadığı veya evlât edinecek veya yanına yerleştirilecek aile bulunmadığı takdirde, ülkelerarası evlât edinmenin çocuk bakımından uygun bir çözüm olduğunu kabul ederler;

Başka bir ülkede evlât edinilmesi düşünülen çocuğun, kendi ülkesinde mevcut evlât edinme durumuyla eşdeğer olan güvence ve ölçülerden yararlanmasını sağlarlar;

Ülkelerarası evlât edinmede, yerleştirmenin ilgililer bakımından yasadışı para kazanma konusu olmaması için gereken bütün önlemleri alırlar;

Bu maddedeki amaçları, uygun olduğu ölçüde, ikili ya da çok taraflı düzenleme veya anlaşmalarla teşvik ederler ve bu çerçevede, çocuğun başka bir ülkede yerleştirilmesinin yetkili makam veya organlar tarafından yürütülmesini güvenceye almak için çaba gösterirler.

Madde 22

Taraf Devletler, ister tek başına olsun isterse ana-babası veya herhangi bir başka kimse ile birlikte bulunsun, mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk kural ve usulleri uyarınca mülteci sayılan bir çocuğun, bu Sözleşmede ve insan haklarına veya insani konulara ilişkin ve sözkonusu Devletlerin taraf oldukları diğer Uluslararası Sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar.

Bu nedenle, Taraf Devletler, uygun gördükleri ölçüde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve onunla işbirliği yapan hükümetlerarası ve hükümetdışı yetkili başka kuruluşlarla bu durumda olan bir çocuğu korumak, ona yardım etmek, herhangi bir mülteci çocuğun ailesi ile yeniden biraraya gelebilmesi için ana-babası veya ailesinin başka üyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla işbirliğinde bulunurlar. Herhangi bir nedenle kendi aile çevresinden sürekli ya da geçici olarak ayrı düşmüş bir çocuğa bu Sözleşmeye göre tanınan koruma, aynı esaslar içinde, ana-babası ya da ailesinin başkaca üyelerinden hiçbirisi bulunmayan çocuğa da tanınacaktır.

Madde 23

Taraf Devletler zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.

Taraf Devletler, özürlü çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana-babanın veya çocuğa bakanların içinde bulundukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.

Özürlü çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2'nci fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (mali) durumları gözönüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağlanır. Bu yardım; özürlü çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesini gerçekleştirme amacını güder.

Taraf Devletler, uluslararası iş birliği ruhu içinde, özürlü çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışverişi yanında, rehabilitasyon, eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alanlardaki güçlerini, anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgidan yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle gözönüne alınır.

Madde 24

Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraf Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler.

Taraf Devletler, bu hakkın tam olarak uygulanmasını takip ederler ve özellikle:

Bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi;

Bütün çocuklara gerekli tıbbi yardımın ve tıbbi bakımın; temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine önem verilerek sağlanması;

Temel sağlık hizmetleri çerçevesinde ve başka olanakların yanısıra, kolayca bulunabilen tekniklerin kullanılması ve besleyici yiyecekler ve temiz içme suyu sağlanması yoluyla ve çevre kirlenmesinin tehlike ve zararlarını gözönüne alarak, hastalık ve yetersiz beslenmeye karşı mücadele edilmesi;

Anneye doğum öncesi ve sonrası uygun bakımın sağlanması;

Bütün toplum kesimlerinin özellikle ana-babalar ve çocukların, çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenmenin yararları, toplum ve çevre sağlığı ve kazaların önlenmesi konusunda temel bilgileri elde etmeleri ve bu bilgileri kullanmalarına yardımcı olunması;

Koruyucu sağlık bakımlarının, ana-babaya rehberliğini, aile planlanması eğitimi ve hizmetlerinin geliştirilmesi; amaçlarıyla uygun önlemleri alırlar.

Taraf Devletler, çocukların sağlığı için zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması amacıyla uygun ve etkili her türlü önlemi alırlar.

Taraf Devletler, bu maddede tanınan hakkın tam olarak gerçekleştirilmesini tedricen sağlamak amacıyla uluslararası iş birliğinin geliştirilmesi ve teşviki konusunda karşılıklı olarak söz verirler. Bu konuda gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle gözönünde tutulur.

Madde 25

Taraf Devletler, yetkili makamlarca korunma ve bakım altına alma, bedensel ya da ruhsal tedavi amaçlarıyla hakkında bir yerleştirme tedbiri uygulanan çocuğun, gördüğü tedaviyi ve yerleştirilmesine bağlı diğer tüm şartları belli aralıklarla gözden geçirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

Madde 26

Taraf Devletler, her çocuğun, sosyal sigorta dahil, sosyal güvenlikten yararlanma hakkını tanırlar ve bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuklarına uygun, gerekli önlemleri alırlar.

Sosyal Güvenlik, çocuğun ve çocuğun bakımından sorumlu olanların kaynakları ve koşulları gözönüne alınarak ve çocuk tarafından ya da onun adına yapılan sosyal güvenlikten yararlanma başvurusuna ilişkin başkaca durumlar da gözönünde tutularak sağlanır.

Madde 27

Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.

Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkânlar ve mali güçleri çerçevesinde öncelikle çocuğun ana-babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer.

Taraf Devletler, ulusal durumlarına göre ve olanakları ölçüsünde, anababaya ve çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere, çocuğun bu hakkının uygulanmasında yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemleri alır ve gereksinim olduğu takdirde özellikle beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygularlar.

Taraf Devletler, Taraf Devlet ülkesinde veya başka ülkede bulunsun; ana-babası veya çocuğa karşı mali sorumluluğu bulunan diğer kişiler tarafından, çocuğun bakım giderlerinin karşılanmasını sağlamak amacıyla her türlü uygun önlemi alırlar. Özellikle çocuğa karşı mali sorumluluğu olan kişinin, çocuğun ülkesinden başka bir ülkede yaşaması halinde, Taraf Devletler bu konuya ilişkin uluslararası anlaşmalara katılmayı veya bu tür anlaşmalar akdinin yanısıra başkaca uygun düzenlemelerin yapılmasını teşvik ederler.

Madde 28

Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;

Ortaöğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;

Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;

Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;

Okullarda düzenli biçimde devamlın sağlanması ve okulu terketme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşme'ye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle gözönünde tutulur.

Madde 29

Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler:

Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;

İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Andlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;

Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşee ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;

Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;

Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi.

Bu maddenin veya 28'inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.

Madde 30

Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların var olduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

Madde 31

Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.

Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

Madde 32

Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitime zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.

Taraf Devletler, bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri gözönünde tutularak, Taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar:

İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tesbit ederler;

Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar.

Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.

Madde 33

Taraf Devletler, çocukların uluslararası anlaşmalarda tanımladığı biçimde uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı kullanımına karşı korunması ve çocukların bu tür maddelerin yasadışı üretimi ve kaçakçılığı alanında kullanılmasını önlemek amacıyla, yasal, sosyal ve eğitsel nitelikte de dahil olmak üzere, her türlü uygun önlemleri alırlar.

Madde 34

Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;

Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurulması sömürülmesini;

Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini,

önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

Madde 35

Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.

Madde 36

Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.

Madde 37

Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:

Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tâbi tutulmayacaktır. Onsekiz yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.

Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.

Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri gözönünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır.

Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacaktır.

Madde 38

Taraf Devletler, silahlı çatışma halinde kendilerine uygulanabilir olan uluslararası hukukun, çocukları da kapsayan insani kurallarına uymak ve uyulmasını sağlamak yükümlülüğünü üstlenirler.

Taraf Devletler, onbeş yaşından küçüklerin çatışmalara doğrudan katılmaması için uygun olan bütün önlemleri alırlar.

Taraf Devletler, özellikle onbeş yaşına gelmemiş çocukları askere almaktan kaçınırlar. Taraf Devletler, onbeş ile onsekiz yaş arasındaki çocukların silah altına alınmaları gereken durumlarda, önceliği yaşça büyük olanlara vermek için çaba gösterirler.

Silahlı çatışmalarda sivil halkın korunmasına ilişkin uluslararası insani hukuk kuralları tarafından öngörülen yükümlülüklerine uygun olarak, Taraf Devletler, silahlı çatışmadan etkilenen çocuklara koruma ve bakım sağlamak amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 39

Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

Madde 40

Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul edilen her çocuğun; çocuğun yaşı ve yeniden topluma kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususları gözönünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve başkalarının da insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını kabul ederler.

Bu amaçla ve uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz-önünde tutularak Taraf Devletler özellikle, şunları sağlarlar:

İşlendiği zaman ulusal ya da uluslararası hukukça yasaklanmamış bir eylem ya da ihmâl nedeniyle hiçbir çocuk hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ya da ithamı öne sürülemeyeceği gibi böyle bir ihlâlde bulunduğu da kabul edilmeyecektir.

Hakkında ceza kanununu ihlâl iddiası veya ithamı bulunan her çocuk aşağıdaki asgari güvencelere sahiptir:

Kovuşturmanın her aşamasında özel hayatının gizliliğine tam saygı gösterilmesine hakkı olmak;

Kullanılan dili anlamaması veya konuşamaması halinde çocuğun parasız çevirmen yardımından yararlanması;

Ceza yasasını ihlâl ettiği sonucuna varılması halinde, bu kararın ve bunun sonucu olarak alınan önlemlerin

daha yüksek yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde yasaya uygun olarak incelenmesi;

Tanıklık etmek ya da suç ikrarında bulunmak için zorlanmamak; aleyhine olan tanıkları sorguya çekmek veya sorguya çekmiş olmak ve lehine olan tanıkların hazır bulunmasının ve sorgulanmasının eşit koşullarda sağlanması;

Yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde adli ya da başkaca uygun yardımdan yararlanarak ve özellikle çocuğun yaşı ve durumu gözönüne alınmak suretiyle kendisinin yüksek yararına aykırı olduğu saptanmadığı sürece, ana-babası veya yasal vasisi de hazır bulundurularak yasaya uygun biçimde adil bir duruşma ile konunun gecikmeksizin karara bağlanmasının sağlanması;

Haklarındaki suçlamalardan kendilerinin hemen ve doğrudan doğruya; ya da uygun düşen durumlarda ana-babaları ya da yasal vasileri kanalı ile haberli kılınmak ve savunmalarının hazırlanıp sunulmasında gerekli yasal ya da uygun olan başka yardımdan yararlanmak;

Haklarındaki suçlama yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılmak

3. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek ve özellikle şu konularda çaba göstereceklerdir:

Ceza Yasasını ihlâl konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza ehliyetinin olmadığı kabulü;

Uygun bulunduğu ve istenilir olduğu takdirde, insan hakları ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşulu ile bu tür çocuklar için adli kovuşturma olmaksızın önlemlerin alınması.

4. Koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin uygulanmasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine olacak biçimde muamele edilmesi sağlanacaktır.

Madde 41

Bu Sözleşme’de yeralan hiçbir husus, çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha çok yardımcı olan ve:

Bir Taraf Devletin yasasında veya

Bu Devlet bakımından yürürlükte olan uluslararası hukukta yeralan hükümleri etkilemeyecektir.

Madde 42

Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.

Madde 43

Taraf Devletlerin bu Sözleşme ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeleri incelemek amacıyla, görevleri aşağıda belirtilen bir Çocuk Hakları Komitesi kurulmuştur.

Komite bu Sözleşme ile hükme bağlanan alanda yetenekleriyle tanınmış ve yüksek ahlâk sahibi on uzmandan oluşur. Komite üyeleri Taraf Devletlerce kendi vatandaşları arasından ve kişisel olarak görev yapmak üzere, adil bir coğrafi dağılımı sağlama gereği ve başlıca hukuk sistemleri göz-önünde tutularak seçilirler.

Komite üyeleri, Taraf devletlerce gösterilen kişiler listesinden gizli oyla seçilirler. Her Taraf Devlet, vatandaşları arasından bir uzmanı aday gösterebilir.

Komite için ilk seçim, bu Sözleşme'nin yürürlüğe girişini izleyen altı ay içinde yapılır. Sonraki seçimler iki yılda bir yapılır. Her seçim tarihinden en az dört ay önce, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, Taraf Devletleri iki ay içinde adaylarını göstermeye yazılı olarak davet eder. Daha sonra Genel Sekreter böylece belirlenen kişilerden, kendilerini gösteren Taraf Devletleri de işaret ederek, alfabetik sıraya göre oluşturduğu bir listeyi, Taraf Devletlere bildirir.

Seçimler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde, Genel Sekreter tarafından davet edilen Taraf Devletler toplantılarında yapılır. Nisabı, Taraf Devletlerin üçte ikisinin oluşturduğu bu toplantılarda, hazır bulunan ve oy kullanan Devletlerin salt çoğunluğuyla en fazla oy alan kişiler Komiteye seçilir.

Komite üyeleri dört yıl için seçilir. Aday gösterildikleri takdirde yeniden seçilebilirler. İlk seçimde seçilmiş olan beş üyenin görevi iki yıl sonra sona erer, bu beş üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra toplantı başkanı tarafından çekilen kura ile belirlenir.

Bir komite üyesinin ölmesi veya çekilmesi ya da başka herhangi bir nedenle bir üyenin Komitedeki görevlerini yapamaz hale gelmesi durumunda adaylığını öneren Taraf Devlet, Komitenin onaylaması koşuluyla, böylece boşalan yerdeki görev süresi doluncaya kadar, kendi vatandaşları arasından başka bir uzmanı atayabilir.

Komite, iç tüzüğünü kendisi belirler.

Komite, memurlarını iki yıllık bir süre için seçer.

Komite toplantıları olağan olarak Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde ya da Komite tarafından belirlenecek başka uygun bir yerde yapılır. Komite olağan olarak her yıl toplanır. Komite toplantılarının süresi, gerektiğinde, Genel Kurulca onaylanmak koşuluyla, bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin bir toplantısıyla belirlenir veya değiştirilir.

Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri gerekli maddi araçları ve personeli bu Sözleşme ile kendisine verilen görevleri etkili biçimde görebilmesi amacıyla, Komite emrine verir.

Bu Sözleşme uyarınca oluşturulan Komitenin üyeleri, Genel Kurulun onayı ile, Birleşmiş Milletler Teşkilatının kaynaklarından karşılanmak üzere, Genel Kurulca saptanan şart ve koşullar çerçevesinde kararlaştırılan ücreti alırlar.

Madde 44

Taraf Devletler, bu Sözleşme'de tanınan hakları yürürlüğe koymak için, aldıkları önlemleri ve bu haklardan yararlanma konusunda gerçekleştirilen ilerlemeye ilişkin raporları:

Bu Sözleşme'nin, ilgili Taraf Devlet bakımından yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki yıl içinde;

Daha sonra beş yılda bir, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığı ile Komiteye sunmayı taahhüt ederler.

Bu madde uyarınca hazırlanan raporlarda, bu Sözleşme'ye göre üstlenilen sorumlulukların, şayet varsa, yerine getirilmesini etkileyen nedenler ve güçlükler belirtilecektir. Raporlarda ayrıca, ilgili ülkede Sözleşme'nin uygulanması hakkında Komiteyi etraflıca aydınlatacak biçimde yeterli bilgi de bulunacaktır.

Komiteye etraflı bilgi içeren bir ilk rapor sunmuş olan Taraf Devlet, bu maddenin 1 (b) bendi gereğince sunacağı sonraki raporlarında daha önce verilmiş olan temel bilgileri tekrarlamayacaktır.

Komite, Taraf Devletlerden Sözleşme'nin uygulamasına ilişkin her türlü ek bilgi isteminde bulunabilir.

Komite, iki yılda bir Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığı ile Genel Kurula faaliyetleri hakkında bir rapor sunar.

Taraf Devletler kendi raporlarının ülkelerinde geniş biçimde yayımını sağlarlar.

Madde 45

Sözleşme'nin etkili biçimde uygulanmasını geliştirme ve Sözleşme kapsamına giren alanda uluslararası işbirliğini teşvik etmek amacıyla:

Uzmanlaşmış kurumlar, UNICEF ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organları, bu Sözleşme'nin kendi yetki alanlarına ilişkin olan hükümlerinin uygulanmasının incelenmesi sırasında, temsil edilmek hakkına sahiptirler. Komite; uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve uygun bulunduğu öteki yetkili kuruluşları, kendi yetki alanlarını ilgilendiren konularda uzman olarak görüş vermeye davet edebilir. Komite, uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organlarını kendi faaliyet alanlarına ilişkin kesimlerde Sözleşme'nin uygulanması hakkında rapor sunmaya davet edebilir;

Komite, uygun bulunduğu takdirde, Taraf Devletlerce sunulmuş, bir istem içeren ya da teknik danışma veya yardım ihtiyacını belirten her raporu, gerekiyorsa Komitenin bu istek veya ihtiyaca ilişkin tavsiye ve gözlemlerini de ekleyerek, uzmanlaşmış kurumlara, UNICEF'e ve öteki yetkili kuruluşlara gönderir;

Komite, Genel Kurula Genel Sekreterden Komite adına çocuk haklarına ilişkin sorunlarda incelemeler yaptırması isteğinde bulunulmasını, tavsiye edebilir;

Komite, bu Sözleşme'nin 44 ve 45'inci maddeleri uyarınca alınan bilgilere dayanarak, telkin ve genel nitelikte tavsiyelerde bulunabilir. Bu telkin ve genel nitelikteki tavsiyeler, ilgili olan her Taraf Devlete gönderilir ve şayet varsa, Taraf Devletlerin yorumları ile birlikte Genel Kurulun dikkatine sunulur.

Madde 46

Bu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açıktır.

Madde 47

Bu Sözleşme onaylamaya bağlı tutulmuştur. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 48

Bu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açık olacaktır. Katılma belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 49

Bu Sözleşme, yirminci onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi tarihini izleyen otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

Yirminci onay ya da katılma belgesinin tevdiinden sonra bu Sözleşme'yi onaylayacak ya da ona katılacak Devletlerin her biri için, bu Sözleşme, sözkonusu Devletin onay ya da katılma belgesini tevdi tarihinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 50

Bu Sözleşme'ye Taraf herhangi bir Devlet bir değişiklik önerisinde bulunabilir ve buna ilişkin metni Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edebilir. Genel Sekreter bunun üzerine değişiklik önerisini Taraf Devletlere, önerinin incelenmesi ve oya konulması amacıyla bir Taraf Devletler Konferansı oluşturulmasını isteyip istemediklerini kendisine bildirmeleri kaydıyla, iletir. Böyle bir duyuru tarihini izleyen dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte biri sözkonusu konferansın toplanmasından yana olduklarını ifade ederlerse Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler Teşkilatı çerçevesinde bu konferansı düzenler. Konferansta hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen her değişiklik, onay için Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunulur.

Bu maddenin 1'inci fıkrasında yer alan hükümlere uygun olarak kabul edilen bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca onaylandığı ve bu Sözleşme'ye Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edildiği zaman yürürlüğe girer.

Bir değişiklik yürürlüğe girdiği zaman, onu kabul eden Taraf Devletler bakımından bağlayıcılık taşır. Öteki Taraf Devletler bu Sözleşme hükümleri ve daha önce kabul ettikleri her değişiklikle bağlı kalırlar.

Madde 51

Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, onay ya da katılma anında yapılabilecek çekincelerin metnini alacak ve bütün Devletlere bildirecektir.

Bu Sözleşme'nin amacı ve konusu ile bağdaşmayan hiçbir çekinceye izin verilmeyecektir.

Çekinceler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterince, geri alınacağına ilişkin bildirimde bulunma yoluyla her zaman geri alınabilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, bütün Devletleri haberdar eder. Böyle bir bildirim, Genel Sekreter tarafından alındığı tarihte işlerlik kazanır.

Madde 52

Bir Taraf Devlet, bu Sözleşme'yi, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterine vereceği yazılı bildirim yoluyla feshedebilir. Fesih, bildirim Genel Sekreter tarafından alınması tarihinden bir yıl sonra geçerli olur.

Madde 53

Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, bu Sözleşme'nin tevdi makamı olarak belirlenmiştir.

Madde 54

İngilizce, Arapça, Çince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça metinleri de aynı derecede geçerli olan bu Sözleşme'nin özgün metni, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Hükümetleri tarafından tam yetkili kılınan aşağıda imzaları bulunan Temsilciler, yukarıdaki kuralların ışığında, bu Sözleşme'yi imzalamışlardır.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Hatice SAĞLAM

Doğum Yeri ve Tarihi: Ordu-1981

Yabancı Dili: İngilizce

İletişim

Telefon: 0505 389 25 96

E-posta: haticesaglam5261@hotmail.com

EĞİTİM DURUMU

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	İngilizce Öğretmenliği	Anadolu Üniversitesi	1999-2004
Lisans	Sosyoloji	Anadolu Üniversitesi	2017-2020
Yüksek Lisans	Girişimcilik ve Yenilik Yönetimi	Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi	2021-2022
Yüksek Lisans	Yönetim Bilimleri	Avrasya Üniversitesi	2022-

YAYINLAR

1-Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Bildiri Kitabında Basılan Bildiriler

Hatice Sağlam, 2023. "Uluslararası Hukuk Sistemine Göre Çocuk Haklarının Gelişimi: Türkiye ve Suudi Arabistan Devletlerinde Kız Çocuklarının Hukuki ve Sosyal Konumu." **2. Uluslararası Avrasya Sağlık Bilimleri Kongresi (IEHSC 2023).**